Ana Bulai / Corina Chirilă / Andrei Mitrea / Dan Silva

CHESTIONAR ȘI ~~MANUAL~~ SCHIȚĂ DE ESTETICĂ ~~FRUMOASĂ~~ URBANĂ

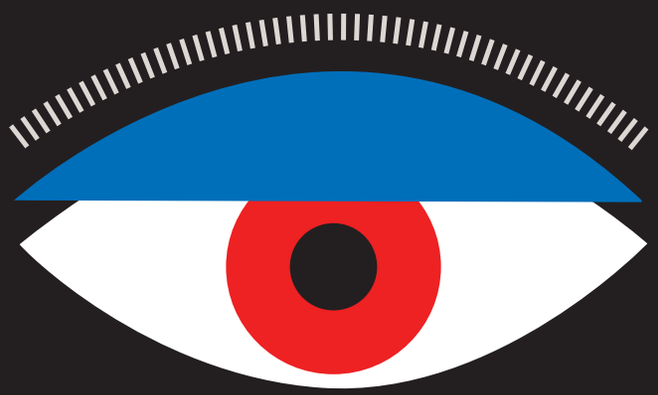

ISBN 978-973-0-36649-5

Cluj-Napoca, 2022

URBANISMUL ESTE UN LIMBAJ CARE SE ÎNVAȚĂ CU UȘURINȚĂ LA O VÂRSTĂ FRAGEDĂ, DE CEI CARE CRESC ÎN ORAȘE FRUMOASE ȘI BINE GÂNDITE. PENTRU RESTUL LUMII EL SE ÎNVAȚĂ MAI GREU, DAR MERITĂ.

urbanizehub

EDITURA OPN

Ana Bulai / Corina Chirilă / Andrei Mitrea / Dan Silva

CHESTIONAR ȘI SCHIȚĂ DE ESTETICĂ URBANĂ

Cluj-Napoca, 2022

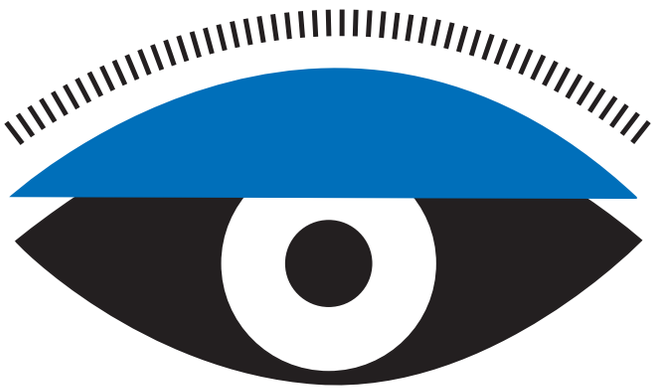

CUPRINS

1. Introducere **11**

2. Rezultatele obținute **13**

2.1. Metodologie 13

2.2. Constatări preliminare 13

2.3. Pilonii esteticului urban 26

2.4. Personajele esteticii urbane 34

3. Relevanța rezultatelor: performanța formei urbane **38**

3.1. Viabilitatea 39

3.2. Claritatea 44

3.3. Potrivirea 50

3.4. Accesibilitatea 55

3.5. Controlul 70

4. Concluzii **77**

Bibliografie **79**

LISTA FIGURILOR

Figura 1.	Orașele în care respondenții ar dori să locuiască	13
Figura 2.	Orașul în care respondenții ar dori să trăiască în următorii 5 ani	15
Figura 3.	Înălțimea clădirilor din cartierul preferat	15
Figura 4.	Cele trei ansambluri abstractizate	15
Figura 5.	Forme geometrice cu patru laturi	16
Figura 6.	Orașul Brașov, zona Andrei Șaguna	16
Figura 7.	Cele mai frumoase orașe din lume în opinia respondenților	16
Figura 8.	Cel mai frumos oraș din România, în opinia respondenților. Top 20.	16
Figura 9.	Combinații de culori și de griuri	18
Figura 10.	Secvențele orizontale	18
Figura 11.	Propunere de refațadizare în cartierul Răcădău, Brașov	18
Figura 12.	Detalii diferite ale ferestrelor	19
Figura 13.	Tipuri de ferestre	19
Figura 14.	Modelele	20
Figura 15.	Parterul clădirilor	20
Figura 16.	Amenajarea unui colț de stradă cu parter comercial	20
Figura 17.	Cel mai important lucru într-un oraș, în opinia respondenților	20
Figura 18.	Stradă reamenajată la Reșița	21
Figura 19.	Amenajarea străzilor	21
Figura 20.	Hărțile unor cartiere	21
Figura 21.	Amprenta la sol a unor cartiere	22
Figura 22.	Propunere pentru regenerarea cartierului Tomis Nord, Constanța	22
Figura 23.	Bosco Verticale, Milano. Clădire rezidențială cu fațadă verde	23
Figura 24.	Materialele de fațadă	23
Figura 25.	Fațadele	23
Figura 26.	Spațiile pietonale	24
Figura 27.	Spațiul pietonal și dinamica zonelor de la parterul clădirilor	24
Figura 28.	Cele mai importante calități ale spațiului public în opinia respondenților	24
Figura 29.	Structurarea itemilor de evaluare estetică	26
Figura 30.	Corelația între dimensiunea orașului preferat și înălțimea preferată a clădirilor din cartier	27
Figura 31.	Contingența între înălțimea preferată a clădirilor și figurile geometrice	27
Figura 32.	Contingența între înălțimea preferată a clădirilor și imaginea abstractă a cartierului	28
Figura 33.	Contingența între înălțimea preferată a clădirilor și structura cartierului	28
Figura 34.	Influența preferințelor pentru ferestre asupra alegerii spațiului public	29
Figura 35.	Contingența între ferestre și fațade	30
Figura 36.	Contingența între fereastra preferată și parterul clădirii	31
Figura 37.	Contingența între materialul preferat și fațadă	31
Figura 38.	Contingența între modelele abstracte și fațade	32
Figura 39.	Contingența între secvențe, înălțimi și materiale de fațadă	33
Figura 40.	Diferența semnificativă între mediile de vârstă și asocierile cromatice	34
Figura 41.	Personajele esteticii urbane	34
Figura 42.	Structura și forma urbană	38
Figura 43.	Piața Curentul, zona Lipscani-Vama Poștei, București	39
Figura 44.	Viabilitatea orașului	39
Figura 45.	Anatomia și fiziologia orașului	41
Figura 46.	Străzi cu benzi comune pentru bicicliști, pentru pietoni și pentru autovehicule, cu restricții de viteză și cu parcări doar pentru riverani	41

Figura 47.	Posibilitățile de integrare a surselor de energie regenerabilă în spațiile publice și în obiectele de arhitectură	42
Figura 48.	Pavilionul Endesa, Moll de Marina, Port Olímpic. Ciutat Vella.	42
Figura 49.	Cinci din cele șase scenarii pentru iluminatul stradal din Barcelona: traseele turistice, zonele de recreație, centrele de cartier, mobilitatea durabilă, coridoarele verzi și centrele de cartier	43
Figura 50.	Master Plan-ul de iluminat stradal al Barcelonei	43
Figura 51.	Claritatea	44
Figura 52.	Arhitectura comunității	44
Figura 53.	Cartierele Berceni, București și Vinohrady, Praga	45
Figura 54.	Preferințele respondenților referitoare la formele cu patru laturi	46
Figura 55.	Coerența	47
Figura 56.	Preferințele respondenților referitoare la tipul ferestrelor	47
Figura 57.	Loc de joacă proiectat de Aldo van Eyck pe Laurierstraat, în Amsterdam: situația din anul 1956/1957 și cea din anul 1965	47
Figura 58.	Hărți de analiză pentru The Strip	48
Figura 59.	Harta "The Strip", Las Vegas	48
Figura 60.	Potrivirea	50
Figura 61.	Plan Voisin, Paris. Le Corbusier	50
Figura 62.	Preferințele respondenților la întrebarea legată de tipul cartierului	51
Figura 63.	Preferințele respondenților referitoare la parterul clădirilor	53
Figura 64.	Stație înălțată pentru acces facil în mijlocul de transport în comun	54
Figura 65.	Diferența între mobilitate și accesibilitate	55
Figura 66.	Triunghiul locuinței incrementale	56
Figura 67.	Preferințele respondenților referitoare la intervențiile de la nivelul străzii	56
Figura 68.	Quinta Monroy (2003) (Iquique, Chile)	57
Figura 69.	Lo Barnechea (2008-2014) (Santiago, Chile)	57
Figura 70.	Monterrey (2008-2010) (Monterrey, Mexic)	58
Figura 71.	Villa Verde (2009-2013) (Constitución, Chile)	58
Figura 72.	The Fast Guide to Accessibility Design	60
Figura 73.	Design Meets Disability	60
Figura 74.	Realitatea unei străzi din Municipiul București	61
Figura 75.	Accesibilitatea	61
Figura 76.	Analiza unei stații de autobuz de pe Bulevardul Iuliu Maniu, din București	63
Figura 77.	Analiza unor traversări între Bulevardul Iuliu Maniu și Bulevardul Doinea Cornea, în București	63
Figura 78.	Plajele publice din Malibu (CA)	64
Figura 79.	Garajele și aleile de acces din Malibu (CA)	65
Figura 80.	Programul Making Policy Public	66
Figura 81.	How Can I Improve My Park?	68
Figura 82.	Controlul	70
Figura 83.	Preferințele respondenților referitoare la diferite modele de conformare	70
Figura 84.	Interzicerea zăbovirii	71
Figura 85.	Străzi fără trotuar în The Villages (FL)	71
Figura 86.	Cotiera	73
Figura 87.	Know Your Lines	74

architectural SPEECH

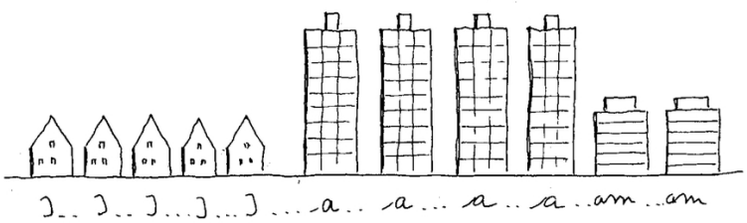

architectural STUTTER

Sursa imaginii: https://bit.ly/3FSomoU

PREFAȚĂ

Publicat de UrbanizeHub în anul 2021, „Manifest pentru orașul frumos” discută despre importanța frumosului în viața noastră de zi cu zi. Frumosul este un limbaj pe care îl învățăm de mici. Cu cât suntem expuși la mai mult frumos, cu atât vom avea un vocabular mai bogat și mai rafinat. Cu cât suntem înconjurați de mai mult frumos, cu atât avem șanse să generăm mai mult frumos.

România are mult de recuperat în domeniul frumosului. În 1990, 85% din clădirile românești au fost ridicate după 1945, într-o perioadă în care frumosul sau esteticul nu erau neapărat criterii primordiale în proiectarea clădirilor. Ce a urmat după 1990 nu a fost mult mai bine. În lipsa unor repere clare, în lipsa unor arhitecți cu experiență în proiectarea unor tipuri diferite de clădiri, într-un context socio-economic fragil și în lipsa unor instrumente de planificare urbană solide, perioada de tranziție românească e marcată, de foarte multe ori, de un urbanism haotic și de o arhitectură de slabă calitate.

Este probabil emblematic că blocul, ca unitate de locuire urbană, domină în continuare toate orașele mari din România – chiar dacă există mai multe opțiuni de a obține aceeași densitate pe parcelă, cu configurații diferite în distribuția unităților de locuit și cu o plus valoare însemnată pentru calitatea vieții. De asemenea, mulți proiectanți preferă un stil arhitectural auster și spartan, chiar dacă la costuri similare, pot fi introduse elemente arhitecturale care umanizează aspectul clădirilor și cresc prețul potențial de vânzare sau de închiriere. Blocul socialist, în care am crescut mulți dintre noi, continuă să fie un punct de referință important pentru mulți arhitecți din ziua de azi.

Dacă „Manifest pentru orașul frumos” pleda pentru a aduce mai mult frumos în orașele românești, acest volum vine cu câteva instrumente practice, precum și cu o schiță teoretică pentru un dialog mai structurat pe subiect. Textul include rezultatele unui chestionar extins, unde un eșantion reprezentativ de orășeni din România au fost rugați să își exprime preferința pentru diferite elemente arhitecturale și de urbanism. Rezultatele sunt uneori surprinzătoare. Veți vedea cum preferințele variază pentru bărbați și pentru femei, pentru bătrâni și pentru tineri sau pentru cei ce trăiesc în orașele mari sau în cele mici. Veți înțelege, de asemenea, importanța punctelor proprii de referință, unde orășeanul de rând preferă cartierele de blocuri (73% dintre populația urbană din România trăiește la bloc), chiar dacă datele pe turism arată că românii preferă să viziteze orice, numai cartiere de blocuri nu.

Această analiză sociologică nu își propune, bineînțeles, să ofere răspunsuri definitorii, ci să deschidă un dialog. Orice clădire, orice intervenție urbanistică, este și un obiect de artă, cu un potențial enorm de a ne face viața mai bună sau, uneori, mai întunecată. Urbaniștii și arhitecții trebuie să învețe să discute cu oamenii de rând și să își aducă proiectele mai aproape de gustul cetățeanului de rând. Asta nu înseamnă că trebuie să inhibăm procesul creativ al arhitecților și al urbaniștilor, ci să îl regândim și să îl adaptăm. Trebuie să încorporăm elementul de bun public în gândirea proiectului urbanistic sau a celui arhitectural. Un dezvoltator trebuie să se gândească la mai mult decât la propriul profit atunci când pornește un proiect nou; un arhitect trebuie să se gândească și la gustul oamenilor de rând, nu numai la gustul altor arhitecți; un urbanist nu trebuie să fie aplecat doar asupra unei planșe, ci să se afle și într-un dialog susținut cu oamenii de rând.

Un asemenea dialog este benefic pentru toți. Nu întâmplător orașele considerate frumoase (inclusiv de români), precum Parisul, Roma, Londra, Viena sau Barcelona, sunt și orașele care vin cu cele mai multe inovații în urbanism și în arhitectură. Mai mult, ele sunt și orașele unde cei mai mulți dintre români s-ar muta dacă ar putea.

Într-un asemenea context, urbaniștii și arhitecții joacă un rol critic în creșterea calității orașelor, ei trebuind să lucreze cât mai abil.
Sperăm că volumul de față îi va ajuta să proiecteze orașe cât mai atractive.

Introducere

1. INTRODUCERE

Schița de estetică urbană care urmează are la bază primul chestionar din România, dedicat în mod explicit frumuseții orașului. Timp de o lună, de la jumătatea lunii ianuarie până la jumătatea lunii februarie (2022), am primit un număr total de 5.225 de răspunsuri, ele alcătuind expresia populației urbane active din România.
Schița are, așadar, următoarea compoziție:

- Secțiunea care urmează e una metodologică, menită să descrie pe scurt caracteristicile chestionarului aplicat.
- Urmează analiza rezultatelor obținute, împărțită, la rândul ei, în trei secțiuni:
  - Constatările preliminare, care sintetizează răspunsurile primite la fiecare întrebare,
  - Pilonii pe care se sprijină percepția frumuseții orașului în momentul de față în România,
  - Cele șase personaje ale esteticii urbane și percepția lor despre frumusețea orașului.
- Rezultatele obținute declanșează discuția despre performanța urbană sau, cu alte cuvinte, despre ce înseamnă un oraș bun.
- Textul se încheie cu o suită de concluzii.

Evident, schița rămâne deocamdată un experiment. Adevărul e că știm foarte puțin despre percepția frumuseții orașului, indiferent dacă vorbim despre percepția din România sau despre cea din străinătate.
Aici intervine chestionarul: ca să nu-l lungim excesiv, am pus doar douăzeci de întrebări. Neștiind la ce să ne așteptăm, majoritatea întrebărilor au fost exploratorii. Prin urmare, răspunsurile primite nu alcătuiesc o imagine coerentă, ci doar pregătirea unui proiect viitor.
Am aflat însă că există, cel puțin în momentul de față, trei piloni care susțin percepția frumuseții orașului în România: înălțimea clădirilor, ferestrele și materialele de fațadă. În jurul lor pare să graviteze întreaga percepție a frumuseții orașelor.
Intuitive la prima vedere, cele trei noțiuni nu trebuie interpretate foarte exact, din simplul motiv că nu le putem confirma. E mai chibzuit, așadar, să le păstrăm deocamdată mai vagi, văzându-le mai mult ca pe niște metafore. Astfel, înălțimea clădirilor este atât o trăsătură a clădirilor propriu-zise, cât și o calitate a spațiului dintre clădiri. La fel, fereastra este atât deschiderea prin care privim strada, cât și sursa principală de lumină pentru locuință sau pentru birou. Mai mult, detaliile ei dau scară clădirii, dar ritmează în același timp și fronturile la stradă. În fine, materialele folosite pe fațade dau culoare orașului, dar redau și prestanța clădirii. Mai mult, ele reflectă ideile oamenilor despre orașul „modern” sau despre cel „istoric”.
În fine, percepția frumosului din oraș este doar una din fețele performanței urbane, ea combinându-se cu viabilitatea, cu claritatea, cu potrivirea, cu accesibilitatea, cu controlul, cu eficiența și cu echitatea orașului. Aici intervine partea a doua a schiței, care tratează sintetic câteva din temele enumerate mai sus. Din nou, ambiția noastră a fost mai degrabă exploratorie, deoarece nu există încă o teorie coerentă a performanței urbane.[1] Am sintetizat și am ilustrat însă câteva idei care ni s-au părut promițătoare, ele putând ghida cercetările viitoare, ale noastre sau ale altora. Mai avem însă mult de lucru până să înțelegem cum este perceput frumosul din orașe și, mai ales, cum se construiesc orașele frumoase.

1 O teorie înseamnă aici o suită de propoziții care explică sau care prezic ceva.

Rezultate obținute

Metodologie

Constatări preliminare

Pilonii esteticului urban

Personajele esteticii urbane

2. REZULTATELE OBȚINUTE

2.1. Metodologie

Sondaj de opinie pe bază de chestionar auto-aplicat, în regim CAWI.[2] Perioada de culegere a datelor a fost cuprinsă între 19 ianuarie și 18 februarie 2022.
În total au fost colectate 5.225 chestionare la nivel național, din 140 de orașe din România.
Marja de eroare statistică aferentă volumului colectat este de +/-1,4%, pentru un interval de încredere de 95%.
Baza de date rezultată a fost ușor ponderată, pentru a crește reprezentativitatea ei, pe categorii urbane și pe regiuni de dezvoltare.
Prin comparație cu structura populației pe vârste, media de vârstă eșantionului rezultat este cu șapte ani mai mică, rezultatele fiind expresia populației urbane active a României.

Chestionarul aplicat în sondajul pentru identificarea reperelor de construcție a unei estetici urbane este un instrument nou, care combină următoarele categorii de itemi (teme):

- Itemi de identificare perceptivă, proprii testelor psihologice: forme[3], culori[4], secvențe și structuri,
- Itemi de apreciere din domeniul arhitecturii: ferestre, fațade și materiale,
- Itemi de apreciere din domeniul urbanismului: înălțimi, densități, tipare sau amenajarea spațiilor publice,
- Itemii socio-demografici și de caracterizare socială a respondentului: vârsta, genul, educația și tipul orașului de proveniență.

Primele trei categorii cuprind, în esență, itemi de poziționare în estetica urbană. Ca în orice demers exploratoriu, selecția lor s-a realizat pe baza principiului necesar și suficient, menținând în același timp o dimensiune acceptabilă a chestionarului,[5] o formulare cât mai clară a întrebărilor și un nivel cât mai înalt de standardizare.
După cum vom vedea în curând, între elementele socio-demografice și itemii de poziționare în estetica urbană înregistrăm corelații semnificative.
Suplimentar, rezultatele venite din colectarea datelor au evidențiat faptul că elementele arhitecturale testate în cadrul chestionarului se corelează puternic între ele, indicând astfel cel puțin două aspecte care merită discutate:

- Existența unor piloni în formarea concepției individuale despre estetica urbană și
- Profilarea unor categorii de respondenți cu un nivel ridicat de consistență.

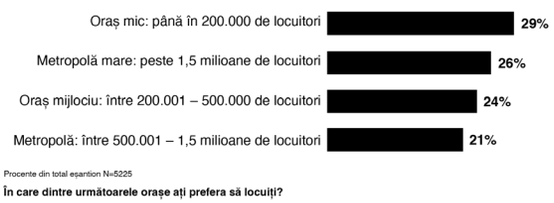

Figura 1. Orașele în care respondenții ar dori să locuiască
Sursa graficului: autorii

2.2. Constatări preliminare

Primul lucru pe care l-am aflat din răspunsurile primite este că orașele aflate la cele două extreme ale scalei de mărime exercită cea mai mare atractivitate pentru respondenți: metropolele mari, cu peste 1,5 milioane de locuitori, și orașele mici, care au mai puțin de 200.000 de locuitori. Privită dintr-o perspectivă de ansamblu, remarcăm însă că experiența locuirii actuale se corelează cu alegerea tipului de oraș preferat.[6] Astfel, cine locuiește în metropolă tinde să aleagă orașele mari, iar cine locuiește în orașele mici le preferă pe cele mici și pe cele mijlocii. De asemenea, există o corelație semnificativă cu nivelul de educație, metropolele fiind preferate într-o măsură mai însemnată de persoanele cu educație superioară.

2 *Computer-assisted web interviewing*/CAWI.

3 De exemplu, testele idiomatice dezvoltate de A. V. Libin.

4 De exemplu, testul culorilor dezvoltat amplu de M. Lüscher.

5 Cu un maximum de 20 de întrebări.

6 Analizăm aici răspunsurile primite la întrebarea: „În care din orașele următoare ați prefera să locuiți?" (Q1).

Sursa imaginii: https://bit.ly/3wE0nWa

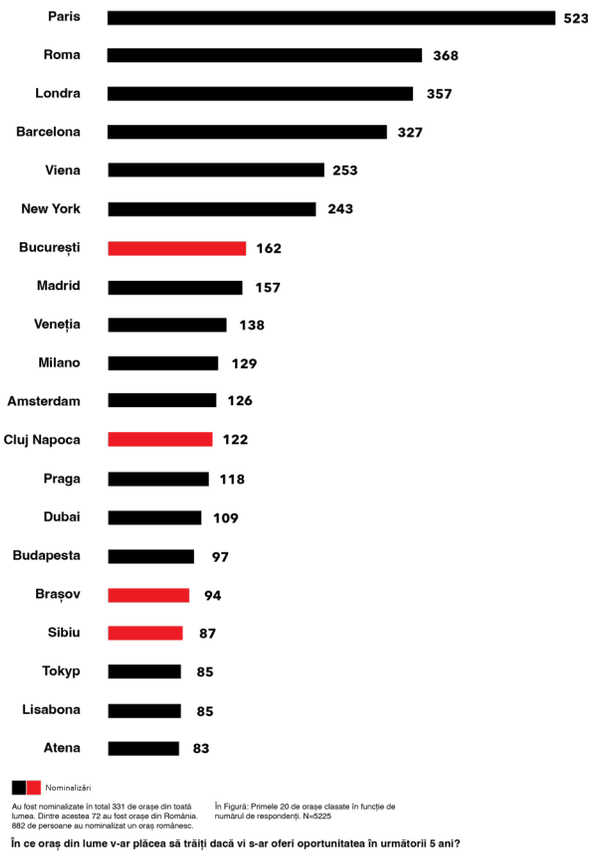

Figura 2. Orașul în care respondenții ar dori să trăiască în următorii 5 ani
Sursa imaginii: autorii

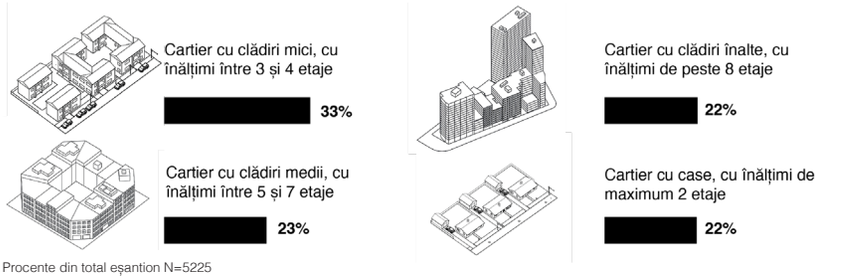

Procente din total eșantion N=5225
În ce tip de cartier, din cele de mai jos, ați prefera să locuiți?

Figura 3. Înălțimea clădirilor din cartierul preferat
Sursa imaginii: autorii

Din Figura 3 aflăm că majoritatea respondenților (54%) preferă să locuiască în cartiere cu clădiri care au un regim de înălțime de maximum patru etaje.[7] Interesant e că genul determină regimul de înălțime preferat,[8] clădirile cu mai puține etaje fiind percepute ca mai prietenoase de femei, cel mai probabil pe fondul tuturor activităților implicate de rolul de mamă.
Înregistrăm, de asemenea, și o corelație semnificativă între nivelul preferat de înălțime și vârstă: dacă 60% dintre tinerii până în 29 de ani preferă clădirile cu o înălțime medie spre superioară, după vârsta de 30 de ani, raportul se schimbă în favoarea clădirilor care au o înălțime mai redusă,[9] ele oferind avantaje practice nu doar familiilor cu copii, ci și celor vârstnici.
În același timp, experiența actuală a locuirii este un determinant semnificativ al tipului de cartier preferat. Dacă 54% dintre cei care locuiesc în orașele cu peste 300.000 de locuitori preferă clădirile cu înălțime mare,[10] 69% dintre locuitorii orașelor mici[11] se simt confortabil în clădiri mai scunde.[12]
În același context, preferința pentru un regim de înălțime înregistrează particularități semnificative la nivel regional. Astfel, dacă în regiunea București-Ilfov și în regiunea Sud-Est, majoritatea respondenților preferă clădiri cu peste cinci etaje, mai mult de două treimi din persoanele care locuiesc în regiunile Centru și Vest preferă clădirile cu patru etaje sau mai puțin.

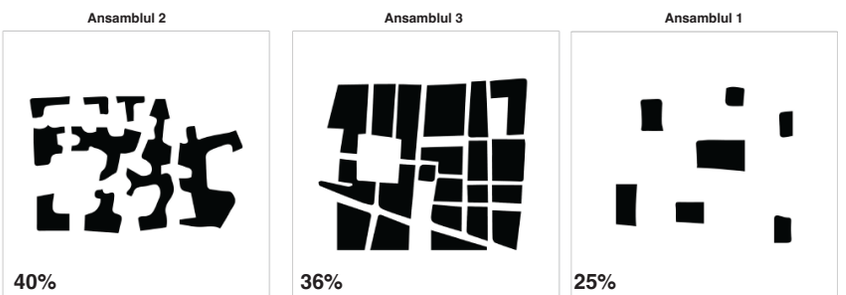

Procente din total eșantion N=5225
Care dintre cele trei ansambluri abstractizate vi se pare cel mai frumos?

Figura 4. Cele trei ansambluri abstractizate
Sursa imaginii: autorii

În Figura 4 vedem trei ansambluri abstractizate. Ansamblul cu forme rotunjite[13] a fost apreciat cel mai mult de majoritatea respondenților (40%).[14] Femeile au tins să aprecieze mai mult decât bărbații acest ansamblu, cea mai mare proporție dintre bărbații alegând ansamblul cu linii drepte.[15] Ansamblul cu forme rotunjite este preferat de majoritatea persoanelor cu vârsta medie. Respondenții cu vârste sub 30 de ani tind (45%) să prefere ansamblul cu linii drepte, iar cei peste 74 de ani, ansamblul dispersat.[16]
Mai departe, presupunând că cele trei ansambluri au densități la sol care cresc de la ansamblul dispersat („ansamblul 1") la cel cu linii drepte („ansamblul 3"), înclinația spre creșterea densității tinde să crească odată cu educația respondentului. Astfel, ansamblul cu forme rotunjite („ansamblul 2") este preferatul respondenților din orașele cu peste 100.000 de locuitori.

7 Întrebarea din chestionar a fost: „În ce tip de cartier, din cele de mai jos, ați prefera să locuiți?" (Q2).

8 Cu peste cinci niveluri.

9 Cu patru niveluri sau cu mai puțin.

10 Cu mai mult de cinci niveluri.

11 Sub 30.000 de locuitori.

12 Până în patru niveluri.

13 În Figura 4 el poartă denumirea de „ansamblul 2".

14 Cu alte cuvinte, analizăm aici răspunsurile la întrebarea: „Care dintre cele trei ansambluri abstractizate vi se pare mai frumos?" (Q3).

15 La rândul lui, ansamblul cu linii drepte este denumit „ansamblul 3".

16 El este denumit „ansamblul 1".

Mai mult, preferința pentru ansamblurile abstractizate diferă semnificativ la scara regională, între sudul țării, cu excepția regiunii București-Ilfov, respectiv regiunile Sud-Est, Sud-Muntenia, Sud-Vest, care preferă ansamblul cu linii drepte („ansamblul 3"). La rândul lor, regiunile din jumătatea nordică a țării (Nord-Est, Nord-Vest, Centru), la care se adaugă și regiunea București-Ilfov, îl preferă pe cel cu forme rotunjite („ansamblul 2").

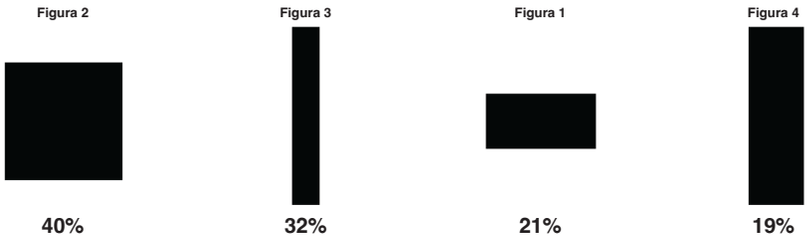

Procente din total eșantion N=5225
Care din următoarele forme cu patru laturi vi se pare cea mai frumoasă?

Figura 5. Forme geometrice cu patru laturi
Sursa imaginii: autorii

Pătratul este forma cu patru laturi aleasă de cei mai mulți dintre respondenți (38%).[17] Preferința pentru una dintre formele propuse se corelează semnificativ cu genul respondentului, femeile tinzând să aleagă forme cu întindere orizontală, în vreme ce bărbații tind să le aleagă pe cele cu dezvoltare verticală. La nivel regional, București-Ilfov este singura regiune în care dreptunghiul alungit se situează pe primul loc. În toate celelalte regiuni, pătratul se află pe prima poziție. În plus, vedem că în jumătatea nordică a țării (Centru, Nord-est, Nord-Vest), pătratul cumulează procente semnificativ mai mari în raport cu media națională (peste 45%).

Figura 6. Orașul Brașov, zona Andrei Șaguna
Sursa imaginii: https://bit.ly/3Lw4k4F

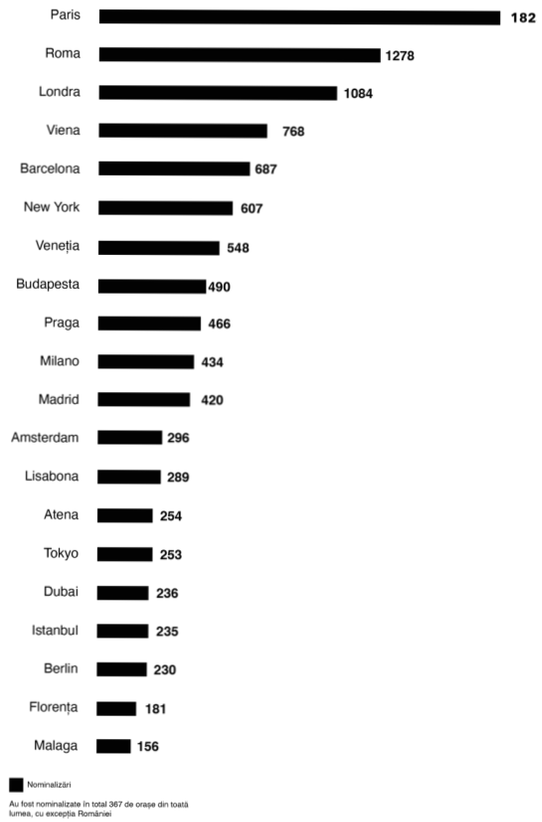

Figura 7. Cele mai frumoase orașe din lume în opinia respondenților
Sursa imaginii: autorii

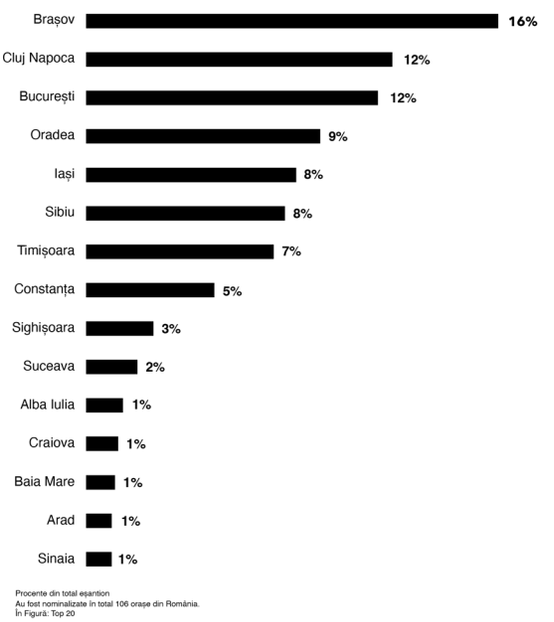

Figura 8. Cel mai frumos oraș din România, în opinia respondenților. Top 20.
Sursa imaginii: autorii

17 Cea de-a patra întrebare a fost „Care din următoarele forme cu patru laturi vi se pare cea mai frumoasă?" (Q4).

Sursa imaginii: https://bit.ly/3LypxLG

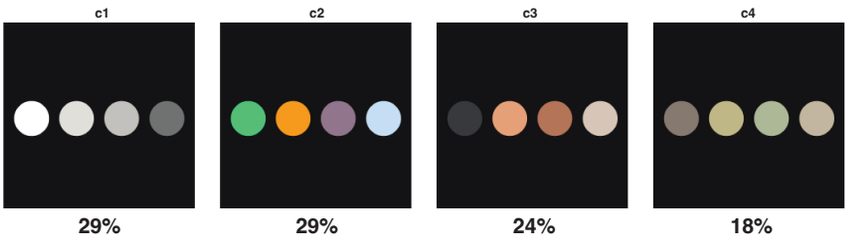

Procente din total eșantion N=5225
Care din următoarele combinații de culori v-ar plăcea să o regăsiți mai des la clădirile din orașul dvs.?

Figura 9. Combinații de culori și de griuri
Sursa imaginii: autorii

Combinația de tonuri de gri[18] și cea între culori puternice[19] se situează pe primul loc în preferințele respondenților, cu ponderi egale (29%).[20] Remarcăm o preferință mai puternică a femeilor pentru combinația de cărămiziu,[21] fără ca ea să influențeze însă ierarhia generală. Combinația de culori puternice („C3") însumează ponderea cea mai ridicată la nivelul eșantionului în rândul tuturor categoriilor de vârstă de până în 60 de ani. Categoria de vârstă 60-74 de ani echilibrează oarecum balanța la nivelul eșantionului, prin cei 50% de respondenți care aleg combinația de griuri („C2"). Combinația de culori puternice („C3") tinde să se asocieze într-o măsură mai însemnată cu educația superioară.

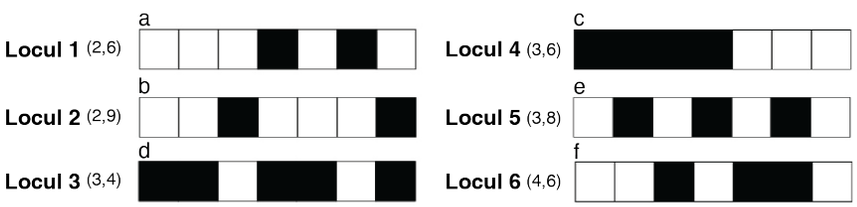

Rang mediu (medii ponderate)
Care dintre următoarele secvențe orizontale vi se pare cea mai plăcută, atractivă? (ierahizare)

Figura 10. Secvențele orizontale
Sursa imaginii: autorii

Secvențele orizontale preferate[22] din Figura 10 sunt cele care cuprind cele mai multe spații libere, adică prima[23] și a doua secvență, ambele cu cinci spații libere din totalul celor șapte.[24] Astfel, 2.792 de respondenți au ales secvența „a" pe primul loc (47%), iar 2.415 respondenți au ales secvența „b" pe locul al doilea (40%). Diferențe semnificative statistic între mediile rangurilor obținute de fiecare dintre secvențe evidențiază următoarele aspecte:

- Prima secvență („a") este apreciată mai mult de bărbați decât de femei.
- A cincea secvență („e") este apreciată mai mult de femei decât de bărbați.
- Prima secvență („a") ocupă primul loc, la toate categoriile de vârstă și la toate categoriile de educație.
- Prima secvență („a") și cea de-a șasea („f") sunt mai apreciate de familiile care au copii, în comparație cu cele care nu au minori în întreținere.
- Prima secvență („a") este mai apreciată atât în orașele mari, cu peste 300.000 de locuitori, cât și în cele mici, cu mai puțin de 30.000 de locuitori.
- Aprecierea pentru cea de-a doua secvență („b") crește odată cu scăderea populației orașului.
- Aprecierea pentru cea de-a patra secvență („d") crește în paralel cu populația orașului.
- Chiar dacă nu sunt foarte puternice statistic, putem deosebi trei categorii de regiuni:
- Prima secvență („a") ocupă primul loc în regiunea București-Ilfov și în regiunile Nord-Vest, Sud-Muntenia, Sud-Vest și Vest.
- A doua secvență („b") ocupă primul loc în regiunile Centru și Nord-Est.
- În fine, a treia secvență („c") este pe primul loc doar în regiunea Sud-Est.

Figura 11. Propunere de refațadizare în cartierul Răcădău, Brașov
Sursa imaginii: KIT de regenerare urbană pentru Municipiul Brașov - Ghid pentru refațadizarea locuințelor colective, Volumul 3, 2019: 82

Una din problemele principale ale actualelor cartiere de blocuri e suita încercărilor succesive de a modifica spații foarte puțin flexibile, în funcție de nevoile schimbătoare ale locuitorilor. Extinderea spațiului de locuit prin închiderea balcoanelor, transformate cel mai adesea în spații pentru depozitare, precum și reabilitarea neuniformă a fațadelor, folosind culori alese nefericit, a condus la o imagine dezolantă a cartierelor de locuit socialiste. Ghidul de la Brașov propune o variantă ideală de refațadizare a blocurilor, în care ritmul golurilor, materialele și culorile alese s-au dovedit a fi în concordanță cu preferințele respondenților rezultate din chestionarul discutat în textul de față.

18 Combinația „C2".

19 Combinația „C3".

20 Din răspunsurile la întrebarea: „Pe care din următoarele combinații de culori v-ar plăcea s o regăsiți mai des la clădirile din orașul dumneavoastră?" (Q5).

21 Combinația „C1".

22 Adică răspunsul la întrebarea: „Care din următoarele secvențe orizontale vi se pare cea mai plăcută sau cea mai atractivă?" (Q6).

23 Secvența „a".

24 Secvența „b".

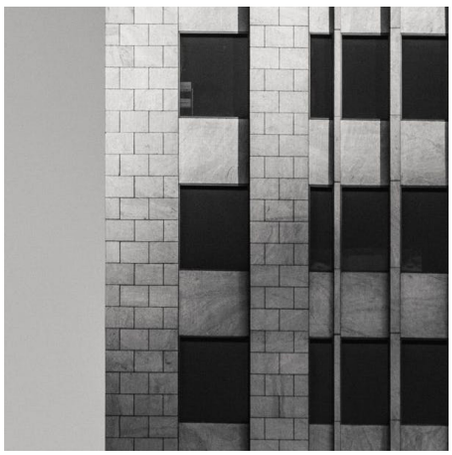

Figura 12. Detalii diferite ale ferestrelor
Sursa imaginilor: https://bit.ly/3yMLUdA, https://bit.ly/3sJt6YJ

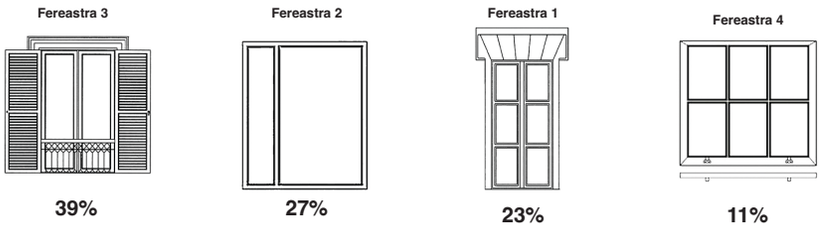

Procente din total eșantion N=5225
Care dintre următoarele ferestre credeți că este cea mai frumoasă?

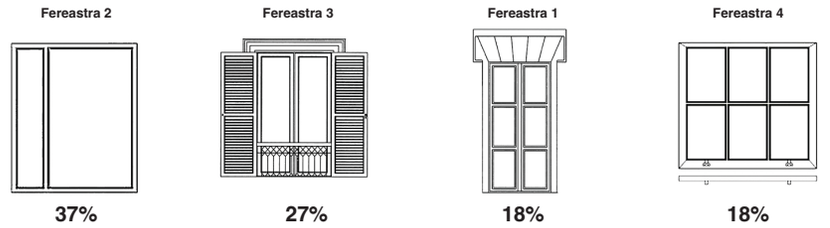

Procente din total eșantion N=5225
Dacă ați putea alege, pe care dintre ferestre le-ați vrea la biroul/spațiul dvs. de lucru?

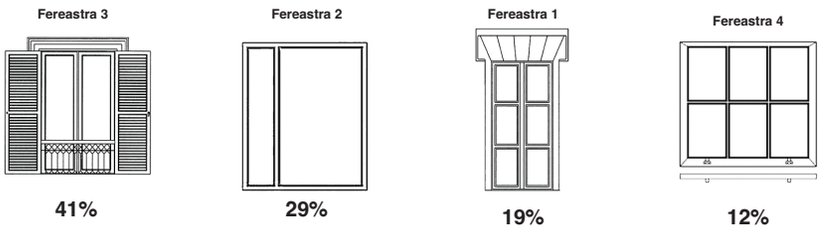

Procente din total eșantion N=5225
Dacă ați putea alege, pe care dintre ferestre le-ați vrea la locuința dvs.? (un singur răspuns)

Figura 13. Tipuri de ferestre
Sursa imaginii: autorii

În Figura 13 vedem patru tipuri de ferestre: fereastra franceză,[25] cu deschidere până în pardoseală, fereastra cu două ochiuri inegale,[26] fereastra cu ancadrament[27] și fereastra cu mai multe ochiuri.[28] Fereastra franceză a fost aleasă de majoritatea respondenților (39%).[29] Ea place mai mult femeilor decât bărbaților. Aprecierea pentru fereastra franceză tinde să crească odată cu creșterea în vârstă (până la 75 de ani) a respondentului, precum și odată cu creșterea nivelului său de educație. La nivel regional, observăm că fereastra cu ancadrament s-a poziționat pe primul loc în aprecierea respondenților din Sud-Vest Oltenia și din Sud-Muntenia, iar aprecierea pentru fereastra cu mai multe ochiuri a fost aproape de două ori mai mai mare (20%) în regiunile Vest și Nord-Vest.
Pentru spațiul de lucru, fereastra cu două ochiuri inegale a fost alegerea preferată a respondenților la nivelul eșantionului general (37% din totalul lor).[30] La nivel regional, ea a fost alegerea preferată în toate regiunile, cu excepția regiunii Centru, în care se preferă fereastra franceză. Alegerea ferestrei cu două ochiuri inegale pentru spațiul de lucru tinde să caracterizeze respondenții până în 60 de ani, după această vârstă fiind preferată mai degrabă fereastra franceză.
Când vine vorba de locuințe, fereastra franceză devine preferata celor mai mulți respondenți (42% din totalul eșantionului).[31] Aprecierea ei crește semnificativ odată cu vârsta (de la 34% apreciere la nivelul categorie 15-29 de ani, la 61% apreciere la nivelul categoriei de 74 de ani și peste), precum și odată cu creșterea nivelului de educație. Fereastra franceză este pe primul loc în alegerile respondenților din toate regiunile, cu excepția celor din regiunea Vest, care preferă fereastra cu două ochiuri inegale (40%).

25 „Fereastra 3".

26 „Fereastra 2".

27 „Fereastra 1".

28 „Fereastra 4".

29 Întrebarea a fost: „Care din următoarele ferestre vi se pare cea mai frumoasă?" (Q7).

30 Întrebarea a fost următoarea: „Dacă ați putea alege, pe care dintre ferestre le-ați vrea la biroul sau la spațiul dumneavoastră de lucru?" (Q8).

31 Întrebarea a fost următoarea: „Dacă ați putea alege, pe care dintre ferestre le-ați vrea la locuința dumneavoastră?" (Q9).

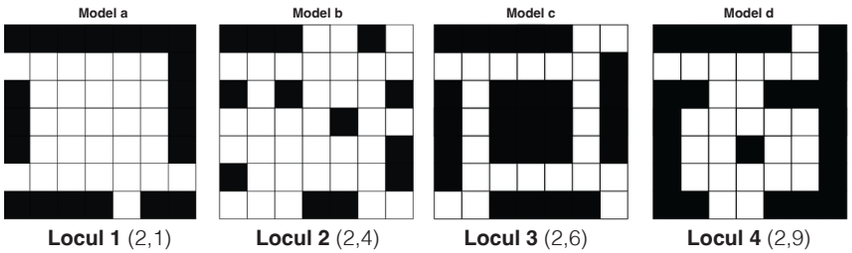

Rang mediu (medii ponderate)
Care model vi se pare mai frumos?
Notați în dreptul fiecăruia, de la 1 la 4, în ordinea preferințelor, unde 1 reprezintă cel mai frumos și 4 cel mai puțin frumos.

Figura 14. Modelele
Sursa imaginii: autorii

La nivelul întregului eșantion, modelul considerat cel mai frumos a fost modelul „a". Aprecierea pentru primul model tinde să crească odată cu scăderea dimensiunii orașului de proveniență a respondenților, formându-se astfel o corelație inversă. La scară regională apar din nou trei categorii de regiuni: cele care aleg modelul „a" pe primul loc (București-Ilfov, Nord-Vest și Vest), cele care aleg modelul „b" (Centru, Nord-Vest, Sud-Muntenia și Sud-Vest) și, în fine, regiunea Sud-Est, unde pe primul loc se află modelul „c".

Trecând mai departe,[32] intervențiile stradale cele mai importante la nivel național sunt trotuarele mai largi și parcările mai puține lângă trotuar, precum și spațiul verde de-a lungul străzii, însoțit, la rândul lui, de mai puține parcări.

Importanța trotuarelor mai largi și a parcărilor mai puține lângă trotuar crește odată cu creșterea în vârstă a respondenților și cu populația orașului. Astfel, ea devine cu 30% mai importantă în orașele de peste 300.000 de locuitori, decât în orașele cu mai puțin de 30.000 de locuitori. „Trotuarele mai largi și parcările mai puține lângă trotuar" stau pe primul loc în București-Ilfov, în Nord-Vest, în Vest, în Sud-Est și în Sud-Muntenia. În restul regiunilor (Centru, Nord-Est și Sud-Vest) pe primul loc se află „spațiul verde de-a lungul străzii și mai puține parcări".

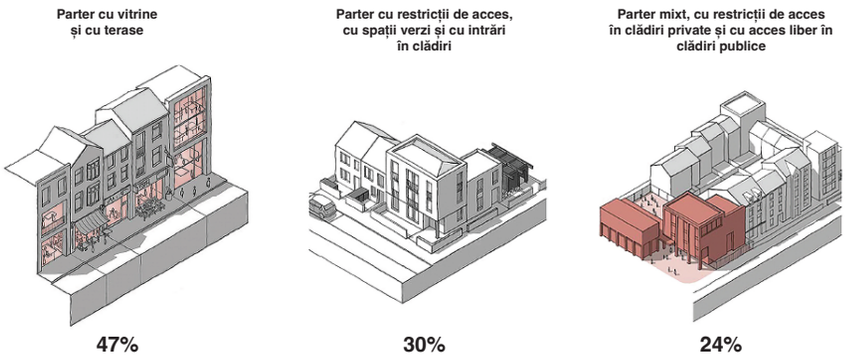

Procente din total eșantion N=5225
Care dintre cele trei imagini cu parterul clădirilor v-ar plăcea să o regăsiți mai mult în orașul dvs.?

Figura 15. Parterul clădirilor
Sursa imaginii: autorii

În Figura 15 vedem trei variante de amenajare a parterului clădirilor: parterul cu vitrine și cu terase, cel cu restricții de acces, cu spații verzi și cu intrări în clădiri și, în partea dreaptă, parterul mixt, cu restricții de acces în clădirile private și cu accesul liber în clădirile publice.

Parterul cu vitrine și terase este preferat de 47% dintre respondenți, el fiind considerat cea mai plăcută amenajare a clădirilor din oraș.[33] Preferința pentru el scade însă odată cu creșterea în vârstă a respondenților, de la 54% din opțiuni în categoria de 15-29 de ani, la 21%, în categoria vârstnicilor de peste 75 de ani. El se află pe primul loc în toate regiunile, cu excepția regiunii Sud-Est, unde cei mai mulți dintre respondenți (45%) optează pentru parterul cu restricții de acces, cu spații verzi și cu intrări în clădiri.

Figura 16. Amenajarea unui colț de stradă cu parter comercial
Sursa imaginii: https://bit.ly/3sObkn5

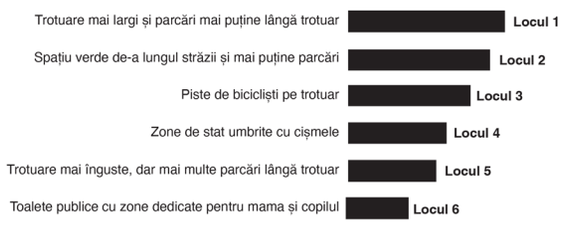

Notați în coloana din stânga, cu note de la 1 la 6, unde 1 reprezintă cel mai important lucru pentru dvs., iar 6 cel mai puțin important, următoarele intervenții pe o stradă:

Figura 17. Cel mai important lucru într-un oraș, în opinia respondenților
Sursa imaginii: autorii

32 La rugămintea: „Notați în coloana din stânga, cu note de la 1 (unu) la 6 (șase), unde 1 reprezintă cel mai important lucru pentru dumneavoastră, iar 6, cel mai puțin important, următoarele intervenții pe o stradă" (Q10). Variantele de răspuns erau următoarele:

„Trotuare mai largi și parcări mai puține lângă trotuar",

„Spațiu verde de-a lungul străzii și mai puține parcări",

„Piste de bicicliști pe trotuar",

„Zone de stat umbrite, cu cișmele",

„Trotuare mai înguste, dar mai multe parcări lângă trotuar",

„Toalete publice, cu zone dedicate pentru mama și copilul".

33 Întrebarea suna: „Care din cele trei imagini cu parterul clădirilor v-ar plăcea să o regăsiți mai mult (des) în orașul dumneavoastră?" (Q11).

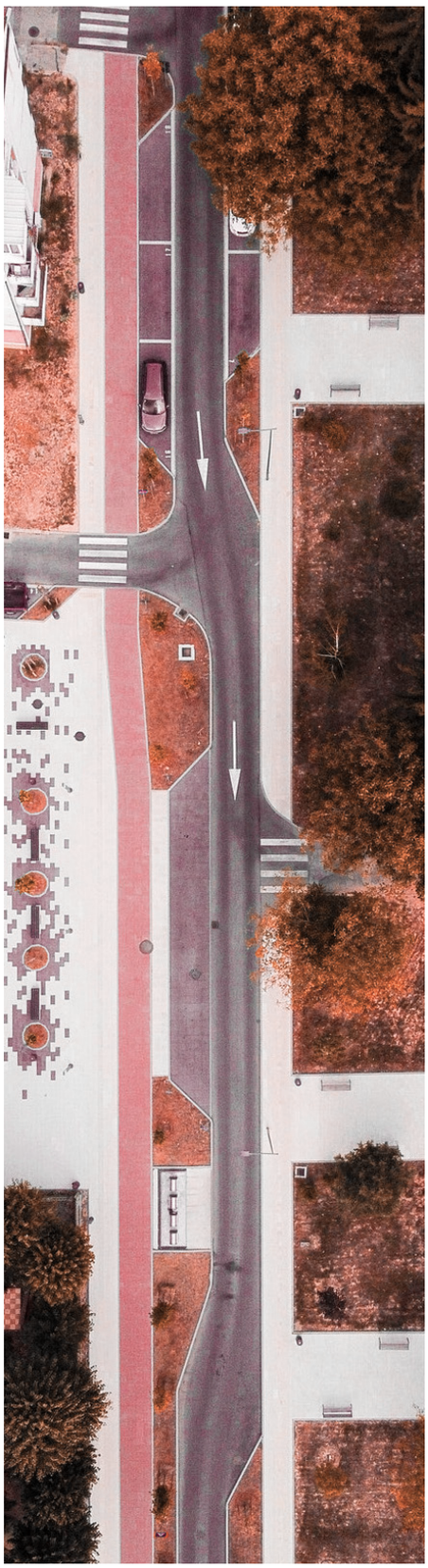

Figura 18. Stradă reamenajată la Reșița
Sursa imaginii: https://bit.ly/3luCKdu

34 Întrebarea era: „Ce tip de amenajare stradală vă place cel mai mult?" (Q12).

Procente din total eșantion N=5225
Ce tip de amenajare stradală vă place cel mai mult? (un singur răspuns)

Figura 19. Amenajarea străzilor
Sursa imaginii: autorii

În Figura 19 am propus trei variante de amenajare a străzii: strada cu benzi comune pentru bicicliști, pentru pietoni și pentru autovehicule, cu restricții de viteză și cu parcări doar pentru riverani. Urmează strada cu pistele de bicicliști amenajate direct pe stradă, separate de fluxul de mașini prin marcaje și prin stâlpișori. Cea de-a treia variantă este strada cu pista de biciclete pe trotuar, delimitată doar prin pavaj și prin locurile de parcare la bordură.

La nivel național, străzile cu benzi comune pentru bicicliști, pentru pietoni și pentru autovehicule, cu restricții de viteză și cu parcări doar pentru riverani reprezintă amenajarea stradală preferată a respondenților.[34] Aprecierea ei tinde să crească odată cu creșterea în vârstă a respondenților și să scadă odată cu scăderea populației orașului lor de proveniență, formându-se, așadar, corelații directe. Observăm că al doilea tip de amenajare stradală, cu pistele de bicicliști direct pe stradă, marcate și delimitate însă cu stâlpișori, este semnificativ mai important pentru părinții cu copii minori decât pentru restul respondenților, el aflându-se primul loc în regiunile nordice ale țării (Nord-Est și Nord-Vest), precum și în Sud-Vest. În regiunile București-Ilfov, Centru, Sud-Est și Sud-Muntenia pe primul loc stă strada cu benzi comune pentru bicicliști, pentru pietoni și pentru autovehicule, cu restricții de viteză și cu parcări doar pentru riverani, iar în Vest, primul loc este ocupat de varianta cu pistele de bicicliști pe trotuar, delimitate doar prin pavaj și prin locurile de parcare la bordură.

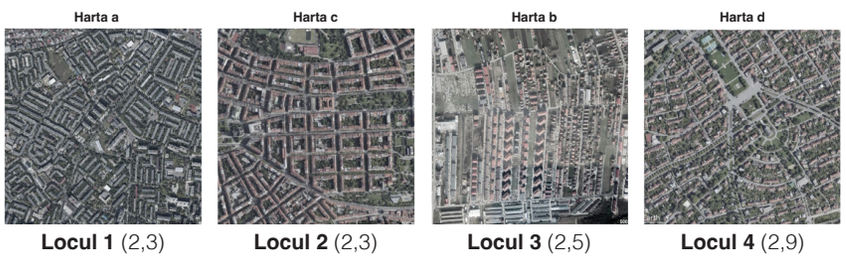

Rang mediu (medii ponderate)
Uitați-vă pe aceste hărți ale unor cartiere. Care dintre ele vi se pare cel mai ordonat? Ierarhizați de la 1 la 4, unde 1 reprezintă cel mai ordonat și 4 reprezintă cel mai dezordonat.

Figura 20. Hărțile unor cartiere
Sursa imaginii: autorii

În Figura 20 e ilustrată o suită de patru cartiere, văzute din satelit: de la stânga la dreapta vedem cartierul Berceni, din București,[35] partea vestică a cartierului (Královské) Vinohrady,[36] de la Praga,[37] comuna Florești din județul Cluj[38] și, în dreapta, cartierul Spořilov, tot din Praga.[39] Ne interesa aici cartierul care pare cel mai ordonat.[40] Cartierele Berceni (harta „a"), din București, și Vinohrady (harta „c"), din Praga, par cele mai ordonate la nivelul eșantionului general.
Vârsta se corelează semnificativ cu percepția ordinii. Astfel, pe măsura înaintării în vârstă, crește percepția ordinii din Berceni (harta „a"). Similar, pe măsură ce vârsta scade, crește percepția ordinii din Vinohrady (harta „c"). La nivel regional se deosebesc trei tipuri de regiuni: regiunile București-Ilfov, Centru și Vest, care apreciază Berceniul (primul la nivel național), în vreme ce regiunile Nord-Est, Nord-Vest, Sud-Muntenia și Sud-Vest apreciază Vinohrady. La rândul ei, regiunea Sud-Est apreciază Floreștiul (harta „b").

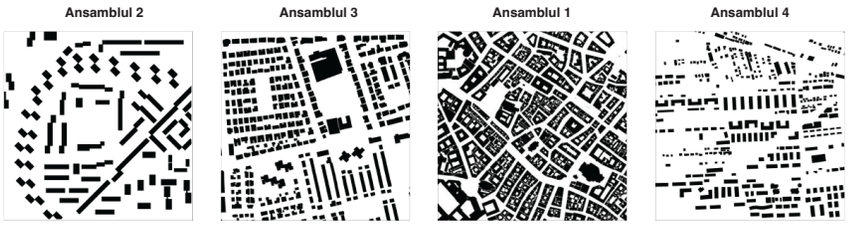

Procente din total eșantion N=5225
Uitați-vă pe aceste hărți ale unor cartiere. Zonele negre reprezintă clădirile, iar zonele albe reprezintă spațiul dintre acestea. Care dintre cele patru imagini credeți că reprezintă un cartier în care v-ar plăcea să locuiți?

Figura 21. Amprenta la sol a unor cartiere
Sursa imaginii: autorii

Similar, Figura 21 ilustrează o suită de cartiere, însă se limitează doar la conturul amprentei la sol a clădirilor. De la stânga la dreapta, avem cartierul Mănăștur din Cluj,[41] cartierul Vatra Luminoasă din București,[42] centrul istoric al Vienei[43] și comuna Chiajna, din județul Ilfov.[44]
Dintre ansamblurile ilustrate, cartierul Mănăștur din Cluj (ansamblul „2") cumulează ponderea cea mai ridicată de preferințe la nivel național. El tinde să fie apreciat mai mult de femei decât de bărbați. Aprecierea lui crește odată cu vârsta respondentului (până la pragul de 75 de ani). Pentru categoria cuprinsă între 15 și 29 de ani, cel mai apreciat ansamblu este centrul Vienei (ansamblul „1"), cu 33% din totalul categoriei respective.
La nivel național, aprecierea cartierului Mănăștur tinde să scadă odată cu creșterea nivelului de educație a respondentului, formându-se așadar o corelație inversă. Aprecierea pentru Vatra Luminoasă („ansamblul 3") tinde să crească odată cu nivelul de educație. Cartierul Mănăștur („ansamblul 2"), plasat pe prima poziție, tinde să fie apreciat mai mult de familiile fără copii, deși ocupă același loc întâi în ambele categorii de respondenți. Regional, aprecierea lui adună ponderea cea mai mare din totalul respondenți în toate regiunile țării, cu două excepții: București-Ilfov, unde cei mai mulți respondenți (41%) au ales Vatra Luminoasă („ansamblul 3"), și Sud-Muntenia, unde majoritatea respondenților (44%) a ales centrul Vienei (ansamblul „1").

Trecem apoi la clădirile propriu-zise și ne uităm la materialele de fațadă (*cf.* Figura 24, pagina alăturată).
La nivel național, piatra este materialul de fațadă de pe primul loc în topul preferințelor pentru fațade.[45] Piatra este urmată în ierarhia generală de tencuială, iar pe ultimul loc stau fațadele din sticlă. Creșterea în vârstă a respondentului tinde să se coreleze pozitiv cu înmulțirea opțiunilor pentru piatră și a celor pentru cărămidă. În cazul sticlei, creșterea în vârstă diminuează semnificativ probabilitatea alegerii ei. Astfel, dacă sticla se poziționează pe ultimul loc pentru toate categoriile de vârstă ale respondenților de peste 30 de ani, pentru respondenții cu vârste cuprinse între 15 și 29 de ani, ea se află pe locul al doilea al ierarhiei.

Figura 22. Propunere pentru regenerarea cartierului Tomis Nord, Constanța

Sursa imaginii: Ghid de regenerare urbană. Soluții integrate pentru îmbunătățirea confortului urban al marilor ansambluri de locuințe colective construite în perioada socialismului de stat, 2019: 62

Disponibil la adresa https://bit.ly/3Q5A6Jq

Ghidul sintetizează o serie de concepte și de tendințe contemporane ale confortului urban, el recomandând totodată o suită de acțiuni ce se pot implementa în marile ansambluri de locuit construite în intervalul 1960-1989 în România. Principiile de bază de la care pleacă recomandările sunt:

Reabilitarea patrimoniului reprezentat de cartierele istorice,

Îmbunătățirea condițiilor de locuire în cartierele de locuit,

Diversitatea funcțională și cea socială în zonele nou constituite, care implică și un acces ușor la o locuire decentă a categoriilor defavorizate,

Amenajarea și înfrumusețarea spațiului public - piețe, scuaruri, parcuri, mobilier urban,

Modernizarea infrastructurii urbane - rețele de apă, de gaz și de electricitate, drumuri și rețele de transport în comun.

35 Harta „a".

36 Fostele podgorii regale.

37 Harta „c".

38 Harta „b".

39 Harta „d".

40 Sau, cu alte cuvinte: „Uitați-vă pe aceste hărți ale unor cartiere. Care din ele vi se pare cel mai ordonat?" (Q13).

41 Ansamblul „2".

42 Ansamblul „3".

43 Ansamblul „1".

44 Ansamblul „4". Zona aleasă se suprapune parțial peste „Militari Residence".

45 Întrebarea fiind: „Care din următoarele materiale de fațadă ați dori să le vedeți mai des la dumneavoastră în oraș?" (Q14).

Figura 23. Bosco Verticale, Milano. Clădire rezidențială cu fațadă verde
Sursa imaginii: https://bit.ly/3axuVBK

Locul 1 (2,2) **Locul 2** (2,4) **Locul 3** (2,5) **Locul 1** (3,0)

Rang mediu (medii ponderate)
Care din următoarele materiale de fațadă ați dori să le vedeți mai des la dvs. în oraș? Notați în dreptul fiecărei poze, de la 1 la 4, în ordinea preferințelor, unde 1 reprezintă prima alegere și 4 ultima alegere.

Figura 24. Materialele de fațadă
Sursa imaginii: autorii

Aprecierea pietrei ca element decorativ al fațadei tinde să crească odată cu creșterea dimensiunii orașului de rezidență a respondentului. Invers, aprecierea pentru tencuială și pentru sticlă tinde să crească odată cu scăderea populației orașului de proveniență. Piatra este materialul aflat pe primul loc al ierarhiei în majoritatea regiunilor, excepție făcând regiunile Centru și Vest, unde pe primul loc stă tencuiala, și Nord-Estul, unde pe primul loc stă cărămida.

30% **27%** **24%** **19%**

Procente din total eșantion N=5225
Care din următoarele fațade vi se pare cea mai frumoasă? (un singur răspuns)

Figura 25. Fațadele
Sursa imaginii: autorii

Figura 25 ilustrează patru fațade: o fațadă postmodernistă, cu vegetație la ultimul nivel,[46] o fațadă contemporană,[47] una clasicistă[48] și una eclectică.[49]
Fațada postmodernistă, cu arcade și cu o grădină amenajată la ultimul nivel este pe primul loc în ierarhia estetică, fiind considerată cea mai frumoasă de 29% din respondenți. Femeile și bărbații au ierarhii diferite. Dacă fațada postmodernistă („fațada 2") este principala opțiune a femeilor, pentru bărbați cea mai atrăgătoare este fațada contemporană („fațada 3"), cu 30% dintre opțiuni. Ea rămâne pe primul loc și în categoria tinerilor de 15-29 de ani, cu 33% dintre opțiuni, după 30 de ani fațada postmodernistă („fațada 2") fiind aleasă de cei mai mulți respondenți.
Ierarhia aprecierii estetice a fațadelor este sensibil diferită în funcție de mărimea orașului de proveniență a respondentului. Astfel, fațada contemporană („fațada 3") este preferată de persoanele care locuiesc în orașe cu peste 300.000 de locuitori, fațada eclectică („fațada 1") fiind preferată de cei care locuiesc în orașe cu populația cuprinsă între 100.000 și 300.000 de locuitori, în vreme ce fațada postmodernistă („fațada 2") ocupă primul loc în cazul orașelor cu mai puțin de 100.000 locuitori.
Tot fațada postmodernistă („fațada 2") se află pe prima poziție în jumătate din regiunile țării sau, cu alte cuvinte, în regiunile din jumătatea nordică: Nord-Est, Nord-Vest, Centru și București-Ilfov. Fațada contemporană („fațada 3") este preferată de respondenții din Sud-Est și Vest, iar fațada clasicistă („fațada 4") se află pe primul loc în regiunile sudice, adică în Sud-Muntenia și în Sud-Vest-Oltenia.

46 „Fațada 2".
47 „Fațada 3".
48 „Fațada 4".
49 „Fațada 1".

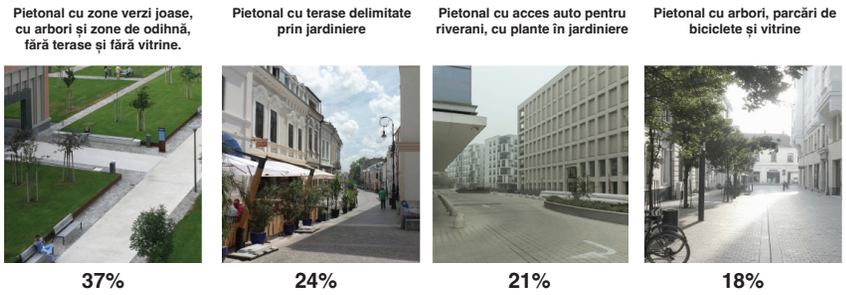

Procente din total eșantion N=5225
Care dintre aceste spații pietonale vi se pare cel mai frumos? (un singur răspuns)

Figura 26. Spațiile pietonale
Sursa imaginii: autorii

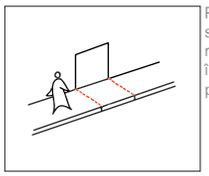

Pentru a îmbunătăți calitatea spațiului public se recomandă renunțarea la orice tip de întreruperi ale căilor de trafic pietonal.

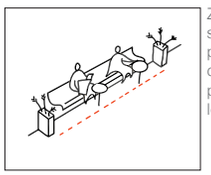

Zonele de relaxare și terasele situate de-a lungul unui traseu pietonal trebuie să țină cont și de necesarul de spațiu pentru persoanele cu dizabilități locomotorii.

Figura 27. Spațiul pietonal și dinamica zonelor de la parterul clădirilor
Sursa imaginii: Ghid de regenerare a spațiilor publice, 2019, p. 102.
Disponibil la adresa: https://bit.ly/3xuxL3E

Trecem mai departe la spațiile pietonale (*cf.* Figura 26).
La nivel național, spațiile pietonale cu zone verzi joase, cu arbori și cu zone de odihnă, fără terase și fără vitrine sunt considerate cele mai frumoase (37% din total), femeile fiind semnificativ mai înclinate spre acest tip.[50] La fel se întâmplă și cu persoanele cu minori în întreținere. Totodată, aprecierea pentru acest tip de spațiu tinde să crească odată cu vârsta respondentului.
Privit din perspectiva vârstei, observăm că interesul pentru spațiile pietonale cu arbori, cu parcări de biciclete și cu vitrine, scade odată cu vârsta. La nivel regional se deosebesc două categorii de regiuni: regiunile din vestul țării (Nord-vest, Sud-Vest și Vest), unde pe primul loc sunt spațiile pietonale cu terase delimitate prin jardiniere, și restul regiunilor, unde cel mai iubit e spațiul pietonal cu zone verzi joase, cu arbori și zone de odihnă, fără terase și fără vitrine.
Sintetizând, cele mai importante calități ale spațiului public urban la nivel național sunt următoarele:[51]

- Prezența elementelor decorative naturale (copaci, grădini, flori, spațiu verde) este primul loc, cu 65% din totalul eșantionului.
- Numărul mare de spații și de locuri de odihnă sau de pauză (bănci, șezlonguri, spații pentru relaxare) ocupă locul al doilea, cu 52% dintre respondenți.
- Prezența elementelor decorative clasice (fântâni, monumente, fațade decorate, clădiri de epocă) se situează pe locul al treilea, cu 51% dintre respondenți).
- Gratuitatea accesului în spațiul public este aspectul cel mai puțin important pentru populația urbană, cu doar 18% din totalul eșantionului.
- Din perspectiva distribuției pe categorii de vârstă, vedem că în cazul tinerilor (15-29 de ani) pe locul al doilea se află spațiile de socializare cu prietenii (baruri, terase, cafenele, restaurante), cu 55% din total respondenților care aparțin de această categorie.
- În cazul vârstnicilor (75 de ani și peste), sentimentul de siguranță în spațiul respectiv contează pentru 58% dintre ei, el ocupând astfel locul al treilea în ierarhia acestui segment de vârstă.
- Importanța elementelor decorative clasice în alegerea unui loc de relaxare tinde să crească odată cu creșterea nivelului de educație a respondentului. Mai mult, prezența elementelor decorative naturale (copaci, grădini, flori și spațiu verde, în general) este principalul element de atractivitate a spațiilor publice de relaxare în toate regiunile țării, cu excepția regiunii Sud-Vest Oltenia, unde, pe primul loc stau elementele decorative clasice (fântâni, monumente, fațade decorate, clădiri de epocă), cu 62% din totalul opțiunilor.

Importanța spațiilor publice de calitate în viața orașului nu mai reprezintă o noutate. Cu toate acestea, numeroase orașe din România suferă la acest capitol, fie din cauza lipsei spațiilor dedicate petrecerii timpului liber, fie din cauza întreținerii deficitare sau a intervențiilor nefericite asupra lor.

În acest context, ghidul reprezintă o colecție valoroasă de exemple de bune practici în realizarea spațiilor publice de calitate, tratând toate aspectele cheie (dimensiuni, texturi, funcțiuni etc.).

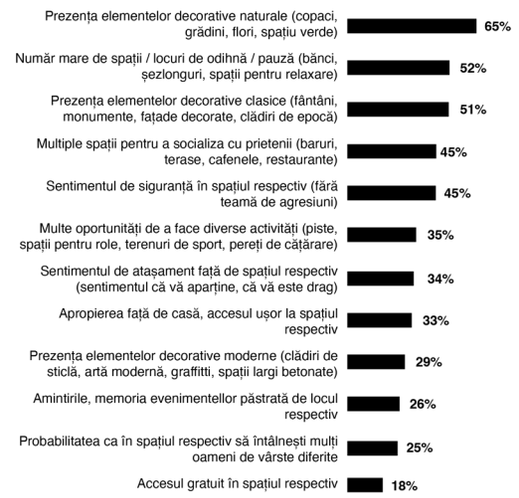

Procente cumulate din total eșantion
Care dintre următoarele calități ale spațiului public (parcuri, străzi, piețe publice) sunt cele mai importante pentru dvs. când alegeți locul respectiv pentru plimbare/ relaxare? (maximum 6 alegeri)

Figura 28. Cele mai importante calități ale spațiului public în opinia respondenților
Sursa imaginii: autorii

50 Întrebarea fiind: „Care din acest spații pietonale vi se pare cel mai frumos?" (Q15)

51 Întrebarea a fost următoarea: „Care dintre următoarele calități ale spațiului public (parcuri, străzi, piețe publice) sunt cele mai importante pentru dumneavoastră, atunci când alegeți locul respectiv pentru plimbare sau pentru relaxare?" (Q16).

Sursa imaginii: https://bit.ly/38DrVmO

2.3. Pilonii esteticului urban

Analiza de consistență a itemilor de poziționare în estetica urbană[52] a indicat nivelul lor ridicat de coerentă ca instrument de evaluare,[53] evidențiind trei repere în jurul cărora gravitează majoritatea elementelor operaționalizate în itemii de poziționare în estetica urbană utilizați în chestionar:

- Înălțimea clădirilor din cartierul preferat (Q2),
- Fereastra preferată (Q7) și
- Materialul de fațadă preferat (Q15).

Cu alte cuvinte, ele sunt temelia pe care se construiește concepția esteticului urban pentru mai mult de 90% din persoanele care au răspuns la chestionar (*cf.* Figura 29).

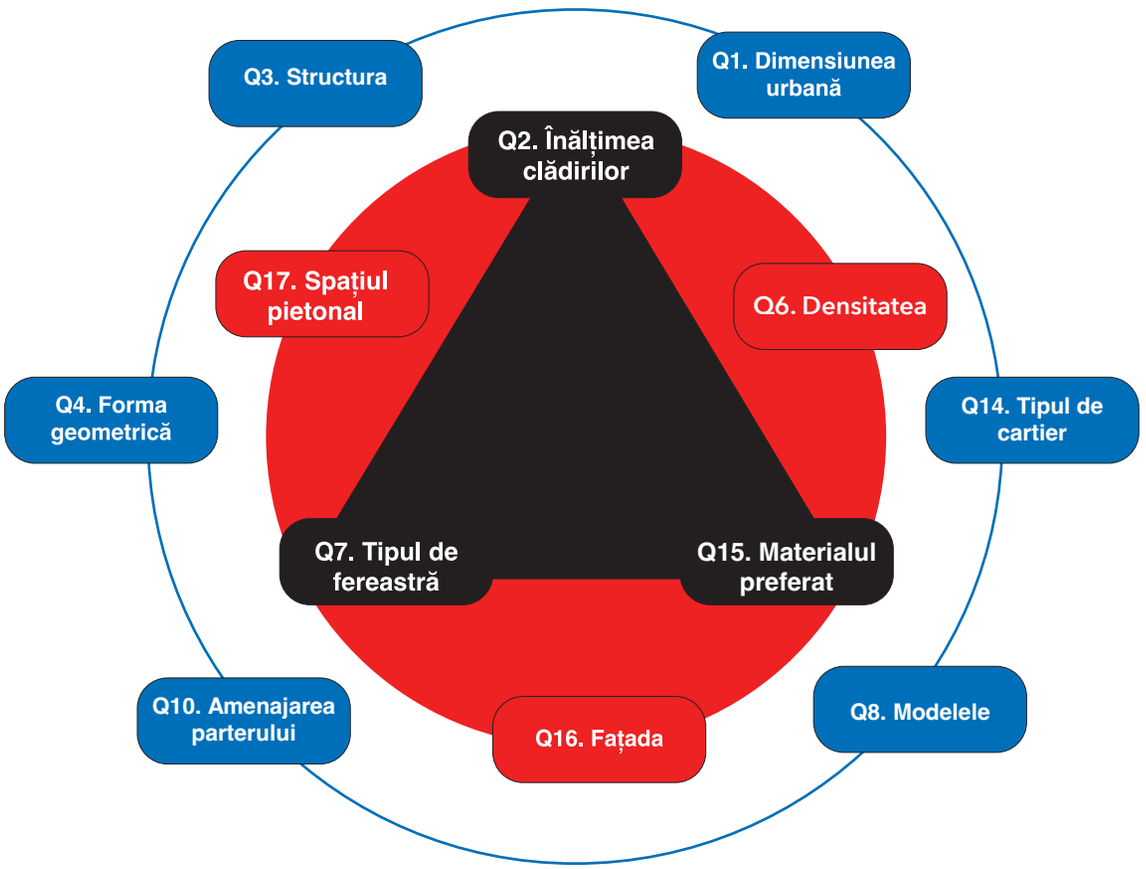

Figura 29. Structurarea itemilor de evaluare estetică
Sursa imaginii: autorii

Unul dintre cele mai ridicate grade de corelație la nivelul eșantionului[54] a fost înregistrat între regimul de înălțime al clădirilor din cartierul preferat și dimensiunea orașului în care le-ar plăcea oamenilor să locuiască.
Astfel, percepția asupra dimensiunii orașului și așteptările privind dimensiunea clădirilor sunt înalt consonante. Observăm în Figura 29 trei categorii cu volume consistente:

1. Metropolele cu clădiri înalte,
2. Orașele mijlocii cu clădiri mici și
3. Orașele mici cu clădiri mici și foarte mici.

Asocierea semnificativă nu indică neapărat sensul relației, însă, privită dintr-o perspectivă ontologică, experiența cartierului precedă experiența orașului ca întreg, orașul preferat devenind astfel o sumă de cartiere preferate.

Primul pilon: Înălțimea clădirilor din cartierul de locuit preferat

52 Asumați ca itemi individuali, cu o valoare identică într-o scală de poziționare.
53 Test Cronbach: α=0,96 și $p<0,01$.
54 χ^2=1.692,48 și $p<0,01$.

Sensul devine mai clar dacă ne uităm la cei cărora le place cartierul cu clădiri înalte, ei tinzând să indice metropolele „verticale", precum New York, Dubai sau Tokyo, ca orașe frumoase ale lumii. În această categorie, metropolele cu o extensie orizontală mai pregnantă, precum Parisul, Londra sau Roma, apar mai rar.
Cu alte cuvinte, am putea supune că extensia pe verticală a tipului de clădire preferată concentrează, la scală umană, dimensiunea urbană percepută, pe care, de cele mai mult ori, o persoană nu o știe efectiv sau de care nu este foarte interesată. Forța acestei corelații indică și câteva zone potențiale de nepotrivire: orașele mici sau cele medii care au cartiere de clădiri foarte înalte sau metropole verticale, cu clădiri de mici dimensiuni (*cf.* Figura 30).

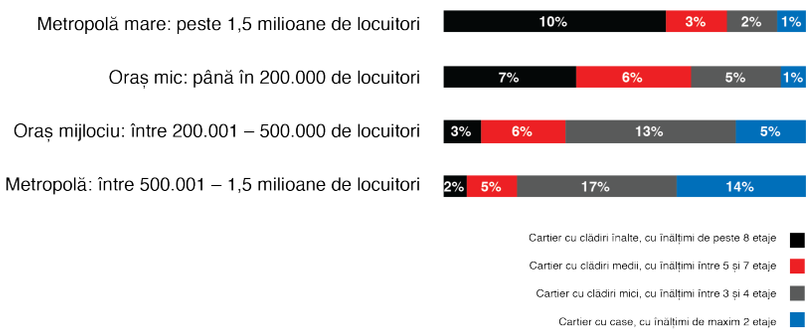

Figura 30. Corelația între dimensiunea orașului preferat și înălțimea preferată a clădirilor din cartier
Sursa imaginii: autorii

Înălțimea clădirilor și formele geometrice

Opțiunea pentru un regim preferat de înălțime a cartierului se corelează consistent[55] și cu tipul de figură geometrică pe care respondenții o consideră frumoasă. Astfel, observăm că dreptunghiul vertical este preferat de cei care și-ar dori să trăiască cartiere cu un regim ridicat de înălțime, pătratul este ales de cei care doresc să locuiască în cartiere de înălțime medie sau mică, în vreme ce dreptunghiul orizontal este opțiunea majoritară a celor care aleg să locuiască în cartierele de case.
Astfel, dacă ne reamintim și asocierea semnificativă dintre figurile geometrice și componenta demografică de gen, putem propune ipoteza că există și o componentă importantă a confortului estetic, care determină înclinația spre zonele cu clădiri de înălțime medie sau mică a femeilor, ea apărând cel mai adesea odată cu maturizarea lor (căsătorie, maternitate) *(cf.* Figura 31).

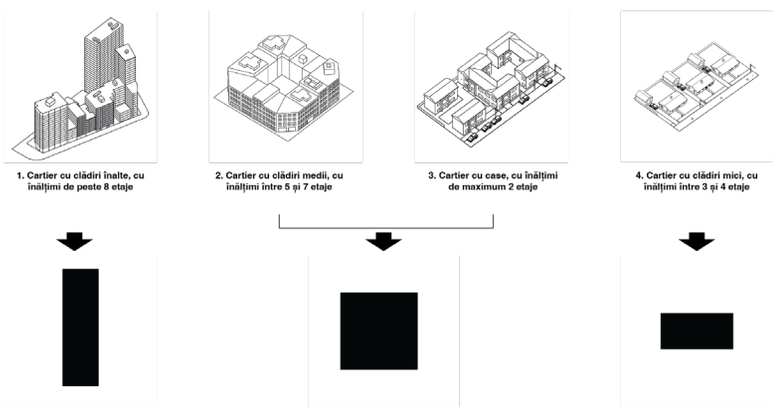

Figura 31. Contingența între înălțimea preferată a clădirilor și figurile geometrice
Sursa imaginii: autorii

55 Phi=0,431 și p<0,01.

Înălțimea clădirilor și imaginea abstractă a cartierului

Un nivel de asociere ridicat[56] a fost înregistrat și între regimul de înălțime preferat și ansamblurile abstractizate de locuințe. În Figura 32 observăm că:

- Este de 2,3 ori mai probabil ca persoana care a ales o clădire peste 8 etaje să aleagă cel de-al treilea ansamblu, adică un cartier cu linii drepte,
- Este de 1,8 ori mai probabil ca persoana care a ales o clădire cu o înălțime redusă sau medie să fi ales cel de-al doilea ansamblu sau, cu alte cuvinte, cartierul cu forme circulare,
- Este de 2 ori mai probabil ca persoana care a preferat cartierul de case să aleagă, primul ansamblu sau, cu alte cuvinte, cartierul cu clădirile dispersate (*cf.* Figura 32).

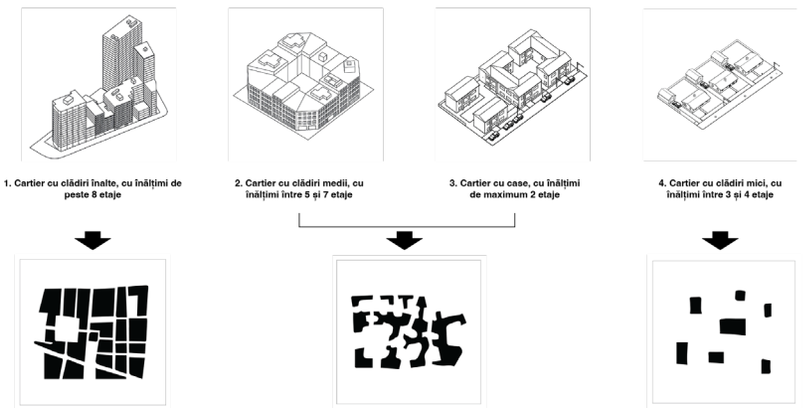

Figura 32. Contingența între înălțimea preferată a clădirilor și imaginea abstractă a cartierului
Sursa imaginii: autorii

Înălțimea clădirilor și structura cartierului

O asociere interesantă, din punctul nostru de vedere, și puternic semnificativă statistic[57] s-a înregistrat între înălțimea clădirilor din cartierul preferat și structura lui. Astfel,

- Cei care preferă un cartier cu clădiri înalte au o probabilitate de aproape două ori și jumătate mai mare de a alege (estetic) un cartier cu o densitate mare, cum este primul ansamblu, care cuprinde clădiri care au peste opt niveluri.
- Cei care aleg clădiri de înălțimi medii au o probabilitate de 1,6 ori mai mare să aleagă un cartier cu o densitate medie, așa cum este cel de-al treilea ansamblu, în care clădirile nu depășesc patru niveluri pe înălțime.
- Poate cel mai interesant, cei care ar prefera să trăiască într-un cartier cu clădiri mai mici de patru etaje au o probabilitate de 2,7 ori mai mare să aleagă, surprinzător, cel de-al doilea ansamblu, care are o densitate mare, dar un regim mediu de înălțime[58] (*cf.* Figura 33).

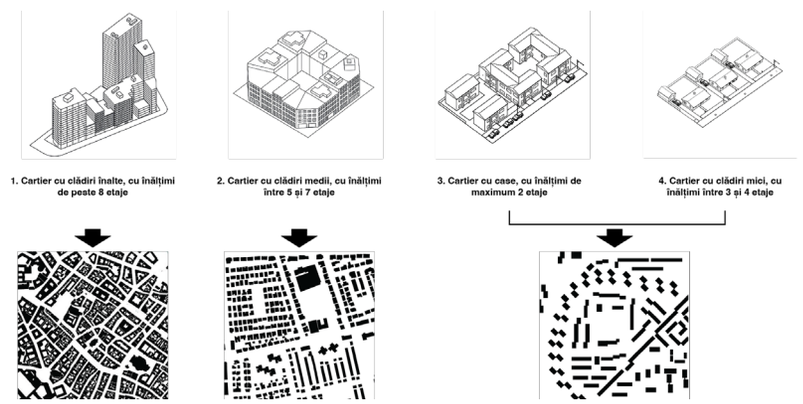

Figura 33. Contingența între înălțimea preferată a clădirilor și structura cartierului
Sursa imaginii: autorii

56 χ^2=613,48 și p<0,01.χ

57 Phi=0,295 și p<0,01.

58 Similar cu regimul de înălțime întâlnit în Barcelona.

Spațiile pietonale, înălțimea clădirilor și ferestrele

Opțiunea pentru spațiul pietonal preferat (Q17) este modelată,[59] într-o măsură similară, atât de înălțimea clădirilor din cartierul preferat (Q2), cât și de tipul ferestrei preferate (Q7). Astfel,

- Cea mai mare parte a persoanelor care preferă să locuiască în cartiere cu clădiri înalte, consideră că cel mai frumos spațiu pietonal este cel cu zone verzi joase, cu arbori și cu zone de odihnă, fără terase și fără vitrine. Totuși, în cazul în care fereastra preferată este cea cu ancadrament, ele au de aproape două ori mai multe șanse să aleagă spațiul pietonal cu terase delimitate prin jardiniere.
- Cei care preferă să locuiască în clădiri de înălțime medie, care au între cinci și opt etaje, tind să aleagă spațiul cu zone verzi joase, cu arbori și cu zone de odihnă, fără terase și fără vitrine, însă, dacă aleg ca fereastră preferată fereastra franceză, ei au de 1,4 ori mai multe șanse să aleagă spațiul pietonal cu terase delimitate prin jardiniere.
- Mai departe, persoanele care preferă să locuiască în clădiri cu maximum patru etaje, consideră că spațiul pietonal cu terase delimitate prin jardiniere este cel mai frumos, cu excepția cazului în care preferă fereastra franceză, caz în care au de trei ori mai multe șanse decât media să aleagă spațiul pietonal cu zone verzi joase, cu arbori și cu zone de odihnă, fără terase și fără vitrine. În cazul în care fereastra preferată este cea cu ancadrament, se dublează șansele de a alege spațiul pietonal cu vitrine și fără terase.
- În fine, spațiul pietonal cu zone verzi joase, cu arbori și cu zone de odihnă, fără terase și fără vitrine stă pe primul loc și în cazul celor care preferă casele, cu excepția cazului în care fereastra preferată este franceză, caz în care au de 1,7 mai multe șanse să aleagă fie spațiile pietonale cu vitrine, fie cele cu terase.

Al doilea pilon: Fereastra

Filtrul pe care fereastra îl pune între clădire și spațiul pietonal trimite către cel de-al doilea pilon de bază al construcției estetice la nivel individual, așa cum a reieșit ea din chestionar.

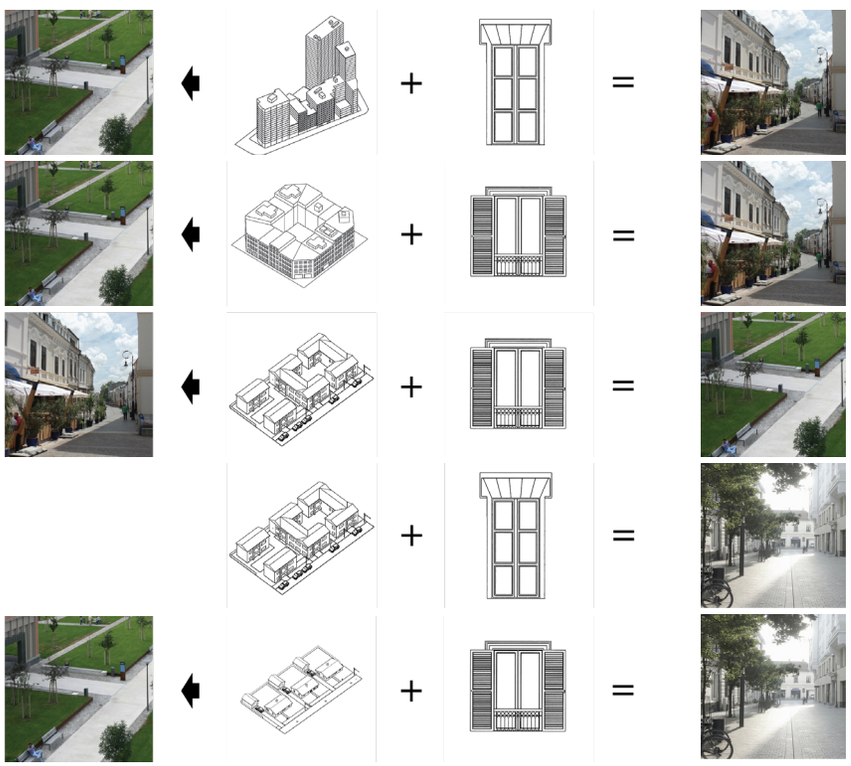

Figura 34. Influența preferințelor pentru ferestre asupra alegerii spațiului public
Sursa imaginii: autorii

59 Contingență semnificativă pe ambele niveluri: 0,302, 0,241, 0,337, 0,206 și p<0,01.

Fereastra preferată și fațada clădirii

În afara influențelor induse în alegerea spațiului pietonal preferat, pe care am încercat să le evidențiem în paragraful anterior, alegerea ferestrei frumoase se corelează foarte puternic[60] cu tipul de fațadă ales de cei care au participat la sondajul de opinie. Astfel, deși la nivelul întregului eșantion înregistrăm o apreciere a fațadelor propuse în ordinea prezentată anterior (Fațada 2, 3, 4, 1), ca rezultat al agregării generale, odată ce ținem cont de estetica ferestrei observăm diferențe semnificative între respondenți.
Observăm, așadar, că persoanelor cărora le plac ferestrele cu ancadrament au o probabilitate de aproape două or mai mare decât restul să aleagă o fațadă eclectică. Fațada postmodernistă are șanse de două ori mai mari să fie preferată de cei care apreciază frumusețea cu două ochiuri inegale. Fațada contemporană are, de asemenea, șanse de 1,6 ori mai mari să fie apreciată de cei cărora le place fereastra cu două ochiuri inegale, respectiv de 1,3 ori mai mari de cei cărora le plac ferestrele cu mai multe ochiuri. La rândul ei, fațada clasicistă se asociază semnificativ cu fereastra franceză, șansele ca ea să fie apreciată de cei din această categorie fiind de aproximativ două ori mai mari decât la restul populației (*cf.* Figura 35).

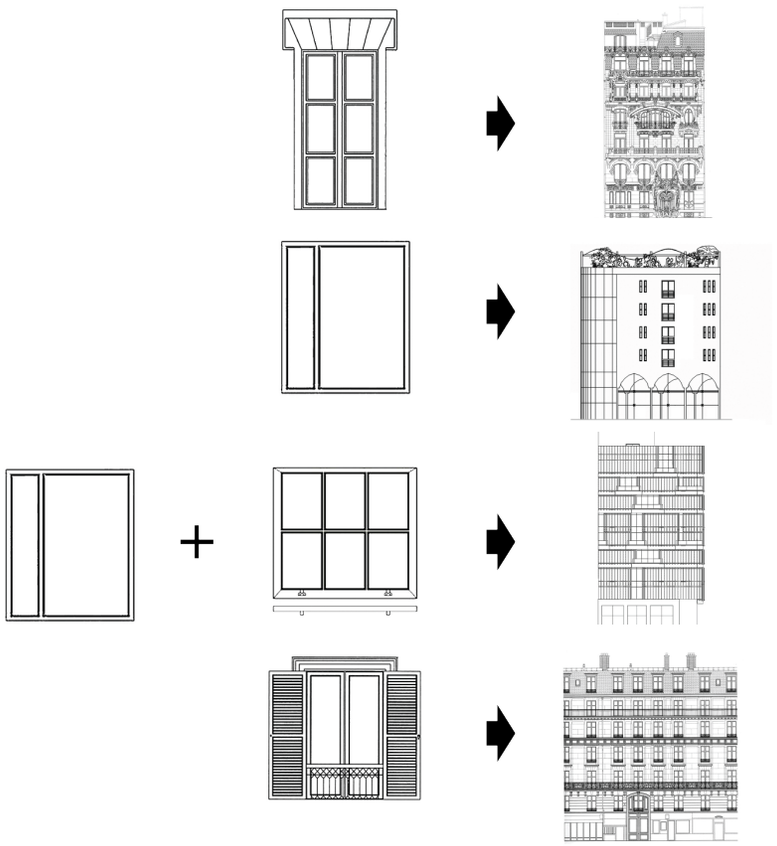

Figura 35. Contingența între ferestre și fațade
Sursa imaginii: autorii

Fereastra preferată și parterul clădirii

Ca și în cazul spațiului pietonal, fereastra preferată tinde să indice semnificativ[61] tipul de parter preferat al respondenților. Înregistrăm, așadar, o probabilitate de 2,7 ori mai mare ca persoanelor cărora le place fereastra cu ancadrament să-și dorească mai mult clădiri cu vitrine la parter în orașul lor. Cei care își doresc să vadă mai degrabă un parter cu restricții și cu spații verzi au o probabilitate de 2,6 ori mai mare să fi preferat fereastra franceză. Remarcăm, de asemenea, că persoanele care apreciază fereastra cu două ochiuri inegale sunt singurele din eșantion care plasează clădirile cu parter mixt pe locul al doilea din ierarhie, având o probabilitate cu 40% mai mare decât restul să prefere această amenajare ca opțiune secundară (*cf.* Figura 36).

60 Phi=0,227 și p<0,01.
61 Phi=0,295 și p<0,01.

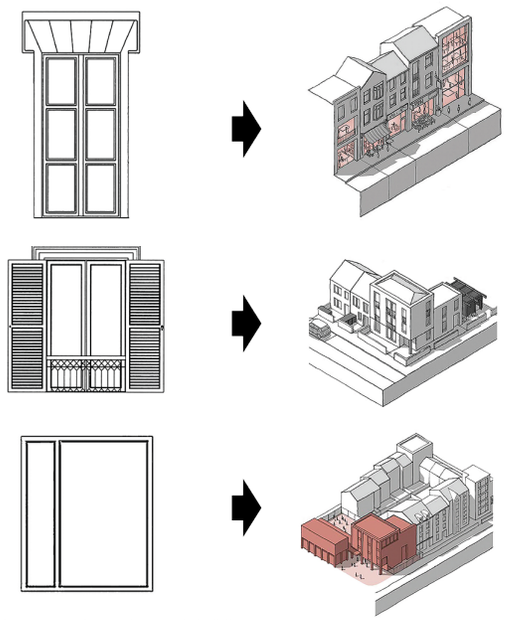

Figura 36. Contingența între fereastra preferată și parterul clădirii
Sursa imaginii: autorii

3

Al treilea pilon: Materialul de fațadă

Figura 37. Contingența între materialul preferat și fațadă
Sursa imaginii: autorii

Așa cum am văzut în Figura 35, aprecierea fațadei este influențată pe de o parte de tipul preferat de fereastră, iar pe de alta, de tipul de materialului preferat. Aducem astfel în discuție cel de-al treilea pilon al construcției estetice identificat în cadrul studiului: materialul preferat pentru fațadă.

Sursa imaginii: autorii

Analiza datelor arată că:

- Fațada eclectică crește semnificativ șansa respondenților să aleagă mai întâi piatra și apoi cărămida, ca material preferat pentru fațadă.[62]
- Fațada postmodernistă crește semnificativ probabilitatea alegerii pietrei și, ulterior, a tencuielii.[63]
- La rândul ei, fațada contemporană crește semnificativ șansele sticlei și pe cele ale pietrei să se plaseze pe primele două locuri în preferințele respondenților.[64]
- În fine, cei care aleg fațada clasicistă au șanse semnificativ mai mari să fi ales cărămida pe primul loc, ea fiind urmată de tencuială (*cf.* Figura 37).[65]

În chestionarul adresat populației urbane din România, respondenții au avut de ales între patru materiale: piatră, tencuială, cărămidă și sticlă. Ei urmau să le ierarhizeze în funcție de dorința lor de a vedea materialul respectiv mai des. Ierarhia la nivelul întregului eșantion de respondenți[66] a pus piatra pe primul loc, apoi tencuiala, apoi cărămida și, pe ultimul loc, sticla.

Fațada și modelele abstracte

Am văzut deja în Figura 37 că diversele combinații între aceste materiale tind să influențeze tipul fațadei preferate. Corelația semnificativă între fațade și modelele abstracte prezentate în Figura 38, are, în opinia noastră, o anumită percepție latentă a structurii materialelor, deoarece regăsim, în relația directă între modelele propuse și tipul materialelor aceleași asocieri ca și în cazul fațadelor.

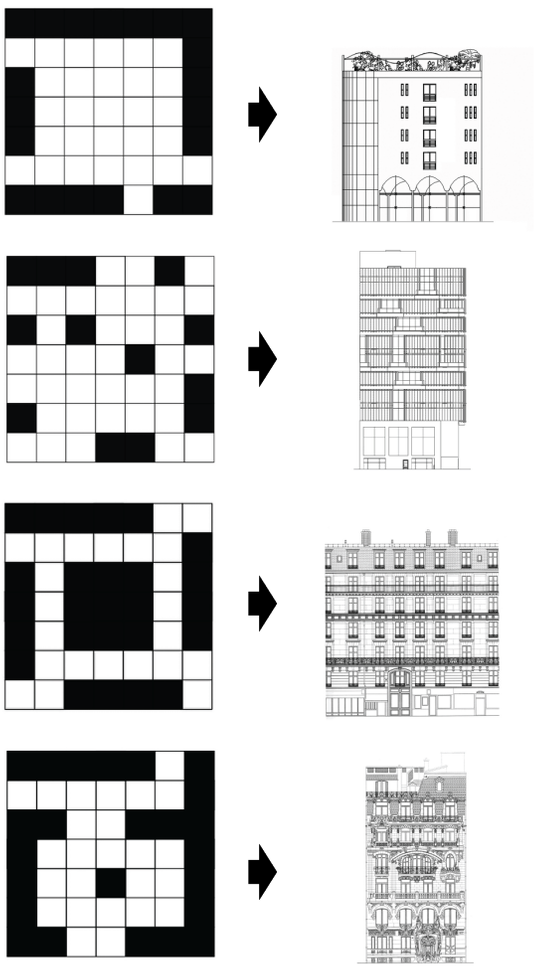

Figura 38. Contingența între modelele abstracte și fațade
Sursa imaginii: autorii

62 F=25,87 și p<0,01.
63 F=37,06 și p<0,01.
64 F=134,85 și p<0,01.
65 F=70,74 și p<0,01.
66 Reamintim că au răspuns la chestionar 5.225 de persoane.

O altă contingență interesantă pe care am găsit-o se naște între înălțime, fațadă și secvențele alese. Probabilitățile semnificative apar în Figura 39:[67]

- Astfel, este mult mai probabil ca persoanelor cărora le-a plăcut prima secvență să fi ales clădirile cu un regim de înălțime cuprins între cinci și opt niveluri, precum și fațadele cu piatră.
- Cei care au ales a doua secvență tind să aprecieze clădirile cu până în patru etaje și tencuiala pe fațadă.
- La rândul lor, cei care au ales a treia secvență tind să aleagă clădirile cu un regim de înălțime cuprins între cinci și opt etaje, precum și fațadele din sticlă.
- Cea de-a patra secvență induce, de regulă, alegerea clădirilor înalte, cu peste nouă etaje.
- A cincea secvență este legată, în general, de preferința pentru case și de cea pentru fațadele care folosesc cărămida.
- În fine, ultima secvență, a șasea, nu diferențiază semnificativ între tipurile de înălțimi propuse în Q2

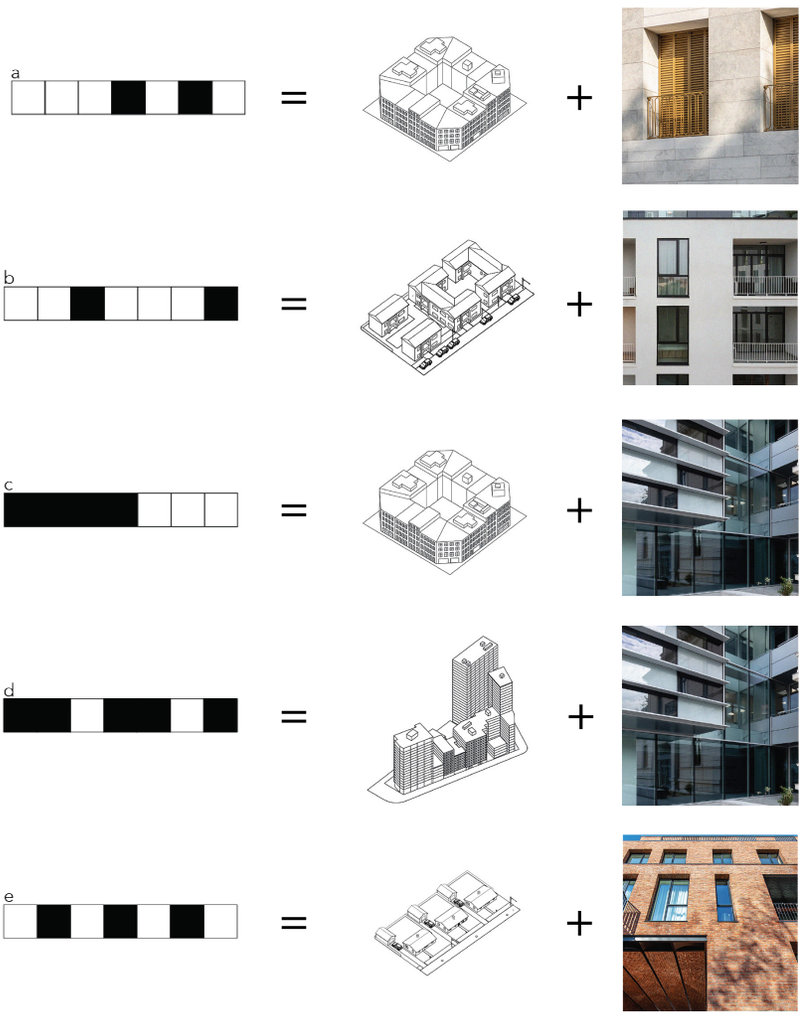

Figura 39. Contingența între secvențe, înălțimi și materiale de fațadă
Sursa imaginii: autorii

67 Teste de asociere χ^2= 176,02 și χ^2=451,83, cu p<0,01.

Itemii suplimentari

În afara itemilor analizați puțin mai devreme, chestionarul mai cuprinde trei itemi suplimentari:

- Q9 și Q19 sunt doi itemi descriptivi care privesc modul de amenajare a pistelor de biciclete și calitățile generale ale spațiului public și
- Q5, care propune respondenților patru asocieri cromatice. Q5 nu a înregistrat coeficienți de asociere suficient de puternici cu variabilele anterior descrise, ci cu vârsta respondentului. Reamintim în Figura 40 mediile de vârstă pentru cele patru combinații cromatice.

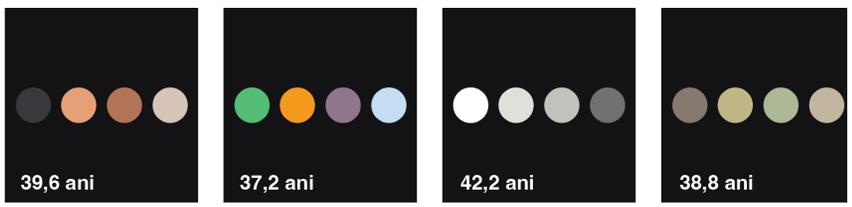

Figura 40. Diferența semnificativă între mediile de vârstă și asocierile cromatice
Sursa imaginii: autorii

2.4. Personajele esteticii urbane

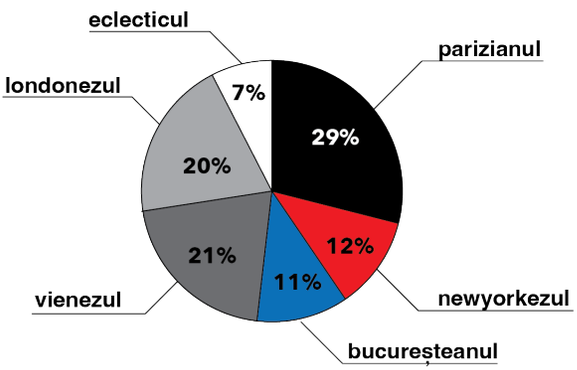

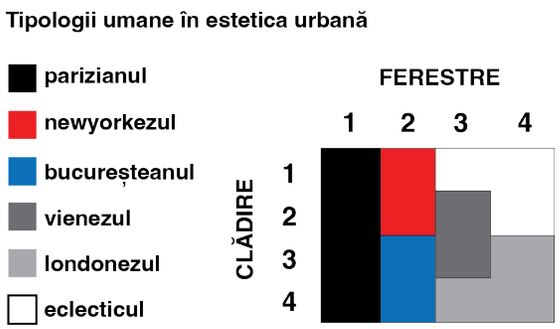

Figura 41. Personajele esteticii urbane
Sursa imaginii: autorii

Constatările anterioare au stat la baza unei analize *cluster*,[68] care a identificat șase tipuri umane, consistente ca volum de respondenți. Am etichetat majoritatea tipurilor cu numele locuitorilor din diferite capitale, păstrând însă o conotație care este exclusiv una de imagine, pentru a sprijini cititorul în vizualizarea acestor personaje. Ponderea lor în eșantion apare în Figura 41.

68 *Two-step cluster*, criteriul de informație bayesian (*Bayesian/(Schwartz) information criterion*/*BIC*).

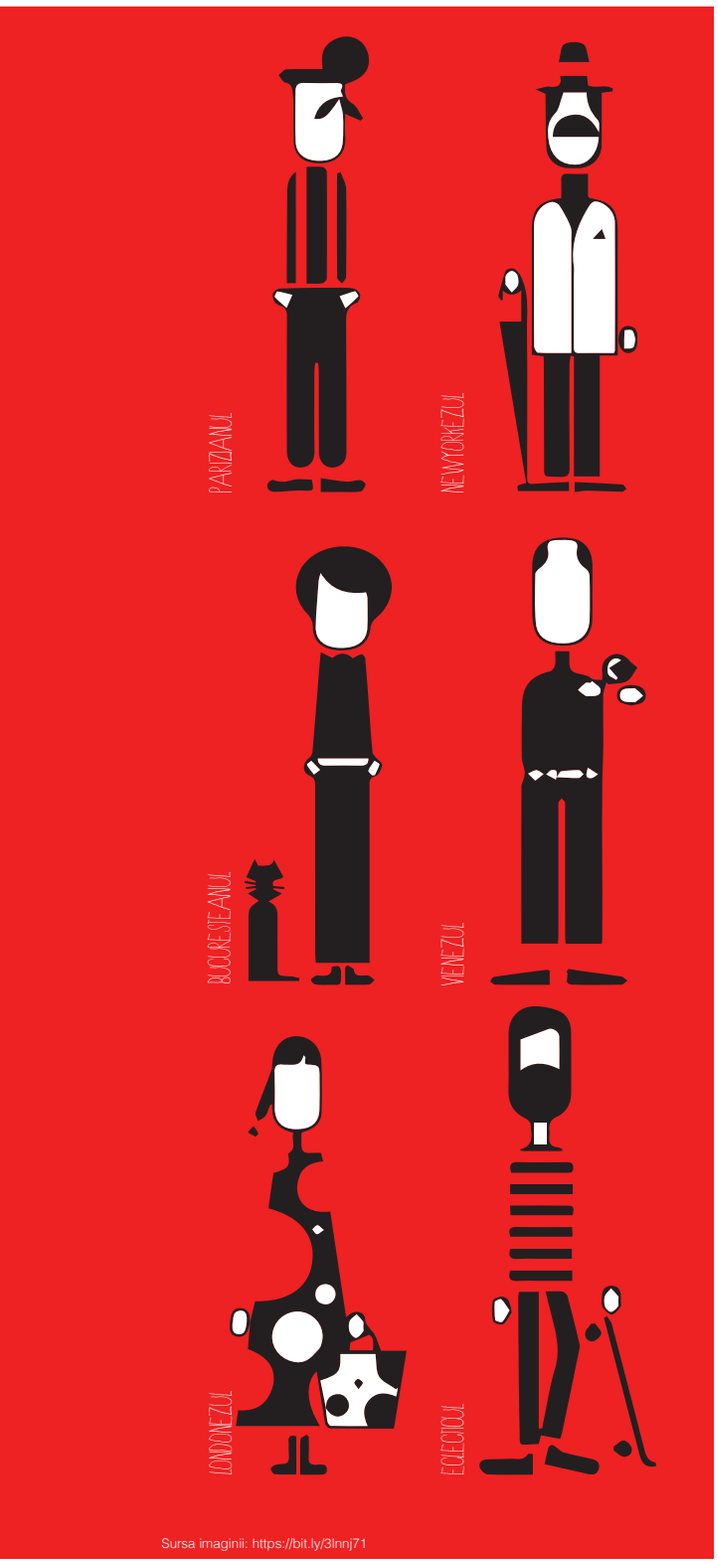

Sursa imaginii: https://bit.ly/3lnnj71

Avem, așadar:

- „Parizianul” (29% din total eșantion) iubește ferestrele cu ancadrament, indiferent de nivelul de înălțime al clădirii, precum și fațadele de piatră sau pe cele din cărămidă. El alege preponderent Parisul sau Roma, atunci când se gândește la orașele frumoase ale lumii. „Parizianul” are, în medie, 38 de ani și, similar cu eclecticul și cu londonezul, are mari șanse de a proveni dintr-un oraș din România cu populația cuprinsă între 100.000 și 300.000 de locuitori.
- „Newyorkezului” (12% din total eșantion) îi pac clădirile înalte, de peste cinci etaje, ferestrele cu două ochiuri inegale, precum și fațadele de sticlă sau cele tencuite. El consideră New York-ul, Dubai sau Tokyo orașele frumoase ale lumii. Ceva mai tânăr decât „parizianul”, „newyorkezul” are, în medie, 36 de ani și are cele mai mari șanse de a proveni dintr-un oraș din România cu populația mai mare de 300.000 de locuitori.
- Urmează „bucureșteanul” (11% din total eșantion), căruia îi plac clădirile joase, cu mai puțin de 4 etaje, ferestrele cu două ochiuri inegale și fațadele de sticlă sau cele acoperite cu tencuială. Pentru el, Bucureștiul este cel mai frumos oraș din România, iar Madridul și Barcelona sunt orașele frumoase ale lumii. Are, în medie, 43 de ani și provine, de regulă,[69] din rândul persoanelor care au studii medii (77,6%). Mai mult, el are cele mai mari șanse de a proveni dintr-un oraș mic, cu populația de până în 30.000 de locuitori.
- „Vienezului” (21% din eșantion) îi plac clădirile cu înălțimi între patru și opt etaje și ferestrele franceze. Apreciază piatra și cărămida pentru fațadă. Alege mai degrabă Viena și Berlinul dintre orașele frumoase ale lumii. Are, în medie, 41 de ani și are șanse mari de a proveni dintr-un oraș de dimensiuni medii, cu populația cuprinsă între 30.000 și 100.000 de locuitori.
- „Londonezul” (20% din eșantion) iubește mai tare clădirile joase, cu maximum patru etaje, ferestrele cu mai multe ochiuri sau pe cele franceze. Apreciază piatra mai mult decât oricare altă categorie de respondenți și prețuiește cărămida pentru fațadă. Alege cel mai des Londra dintre orașele frumoase ale lumii și are, în medie, 42 de ani.
- În fine, „eclecticul” (7% din eșantion) aparține categoriei formate din cei care apreciază clădirile de mari dimensiuni, cu înălțimi de peste cinci sau șase niveluri, ferestrele franceze sau pe cele cu mai multe ochiuri. Apreciază în primul rând sticla pentru fațadă și, pe urmă, piatra. Este cel mai tânăr personaj, cu o medie de vârstă de 31 de ani și cel mai ridicat nivel de educație (50% studii superioare). Se remarcă prin nominalizarea unor orașe exotice, precum Singapore, Rio de Janeiro sau Las Vegas.

Opinia despre intervențiile pe stradă (Q9) ale celor șase personaje dezvăluie perechi interesante. Astfel, „newyorkezul” și „bucureșteanul” sunt cei care își doresc cel mai mult trotuare mai largi, parcări mai puține pe trotuar, precum și piste de bicicliști pe trotuar. „Parizianul” și „vienezul” apreciază cel mai mult spațiul verde de-a lungul străzii. „Eclecticul” dorește trotuare mai înguste, dar mai multe parcări lângă trotuar, în vreme ce „londonezul” își dorește cel mai mult zonele de stat umbrite cu cișmele și toaletele publice cu zone dedicate pentru mama și copilul.

Dacă „parizianul” este, în mod evident, cel care alege în cea mai mare măsură parterul cu vitrine și cu terase (58%) (Q10), urmat de eclectic (54%), „londonezul” este cel mai atașat de parterul cu restricții de acces, cu spații verzi și cu intrări în clădiri (42%), celelalte categorii având distribuții în media eșantionului.[70]

69 χ^2=208,58 și p<0,01, pentru asocierea între *clustere* și educație.

70 χ^2=212,08 și p<0,01.

Aprecierea elementelor care dau calitate spațiului public (Q19) este diferită în rândul personajelor esteticii urbane. Astfel,

- Amintirile, memoria evenimentelor păstrată de locul respectiv este mult mai importantă pentru „eclectic” (30%) decât pentru toți ceilalți.
- Prezența elementelor decorative naturale[71] este mult mai apreciată de „parizian” (67%) și de „vienez” (65%). Tot ei sunt cei care apreciază cel mai mult prezența elementelor decorative clasice,[72] respectiv „parizianul” cu 61% și „vienezul”, cu 60%.
- Prezența elementelor decorative contemporane[73] este apreciată într-o măsură semnificativ mai mare de „newyorkez” (40%) și de „eclectic” (45%).
- Sentimentul de siguranță[74] în spațiul respectiv este important mai ales pentru „vienez” (46%) și pentru „londonez” (44%).
- „Eclecticul” apreciază cel mai mult probabilitatea să întâlnească mulți oameni de vârste diferite în spațiul respectiv (29%).
- Numărul mare al spațiilor de odihnă[75] este foarte important pentru majoritatea „bucureștenilor” (52%) și a „vienezilor” (53%).
- „Newyorkezii” (38%) și „eclecticii” (39%) apreciază multitudinea de oportunități de a face diverse activități.[76]
- Majoritatea „parizienilor” și a „eclecticilor” (50%) apreciază spațiile de socializare cu prietenii.[77]
- Sentimentul de atașament față de spațiul respectiv[78] îi caracterizează mai degrabă pe „parizieni” (38%). „Bucureșteanul” (38%) și „londonezul” (37%) apreciază apropierea față de casă și accesul ușor la spațiul respectiv (11), iar „bucureșteanul” prețuiește cel mai mult (25%) accesul gratuit în spațiul respectiv.

71 Copacii, grădinile și celelalte spații verzi.

72 Fântânile, monumentele, fațadele decorate, clădirile de epocă.

73 Clădirile cu fațadă din sticlă, arta contemporană, *graffiti*-ul și spațiile largi, betonate.

74 Adică lipsa temerilor de agresiune.

75 Băncile, șezlongurile și celelalte spații pentru relaxare.

76 Pistele de biciclete, spațiile pentru patinele cu rotile, terenurile de sport și pereții pentru cățărare

77 Barurile, terasele, cafenelele și restaurantele.

78 Sentimentul că le aparține sau că le este drag spațiul respectiv.

03

Relevanța rezultatelor. Performanța formei urbane

Viabilitatea

Claritatea

Potrivirea

Accesibilitatea

Controlul

3. RELEVANȚA REZULTATELOR: PERFORMANȚA FORMEI URBANE

Întrebările din chestionar au fost destul de variate, iar răspunsurile primite sunt interesante. Interpretarea lor este însă ceva mai dificilă, din două motive: pe de-o parte, chestionarul trebuia să fie unul general, cu puține detalii și, prin urmare, să permită o gamă largă de comentarii posibile. Iar pe de alta, pentru că estetica urbană este un domeniu în care nu există încă teorii convingătoare despre ce înseamnă, de fapt, un oraș frumos.

Într-un asemenea context, am ordonat comentariile din secțiunile următoare după cele cinci criterii de performanță ale orașului: viabilitatea, claritatea, ergonomia, accesibilitatea și controlul. Cu toate că sunt ceva mai vechi, fiind propuse de Kevin Lynch la începutul anilor 1980,[79] ele nu și-au pierdut valabilitatea.

Cele cinci criterii au fost gândite ca sprijin pentru politici urbane coerente, dar ele se aplică la fel de bine și proiectării urbane. Astfel, ele trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

1. Să se refere în principal la forma urbană, limitându-se la niște ipoteze cât se poate de generale despre natura omenirii și a culturilor care o alcătuiesc. Atunci când culturi diferite afectează vizibil un anumit criteriu de performanță, influența lor trebuie subliniată într-un mod explicit.
2. Să fie cât mai generale, păstrându-și în același timp legătura strânsă cu forma urbană.
3. Să poată fie legate intuitiv de seturile de valori ale oricărei culturi, măcar printr-o suită de ipoteze rezonabile.
4. Să acopere toate trăsăturile relevante ale formei urbane, din perspectiva seturilor de valori ale societății.
5. Să permită o evaluare diferențiată a performanței formei urbane. Cu alte cuvinte, comunități (urbane) diferite trebuie să poată găsi valorile „optime” de performanță care li se potrivesc.
6. Măsurătorile aferente fiecărui criteriu de performanță trebuie să fie cât se poate de clare și de intuitive, chiar atunci când valorile se combină.
7. Dimensiunile fiecărui criteriu de performanță trebuie să fie la fel de generale.
8. Mai mult, ele ar trebui să fie independente, pe cât posibil, astfel încât performanța unei dimensiuni să nu fie influențată de performanța celorlalte dimensiuni. Acolo unde acest lucru nu este posibil, influențele trebuie explicate clar.
9. Măsurătorile dedicate fiecărui criteriu trebuie să ilustreze evoluția performanței formei urbane de-a lungul timpului, încurajând astfel evaluări succesive (longitudinale).

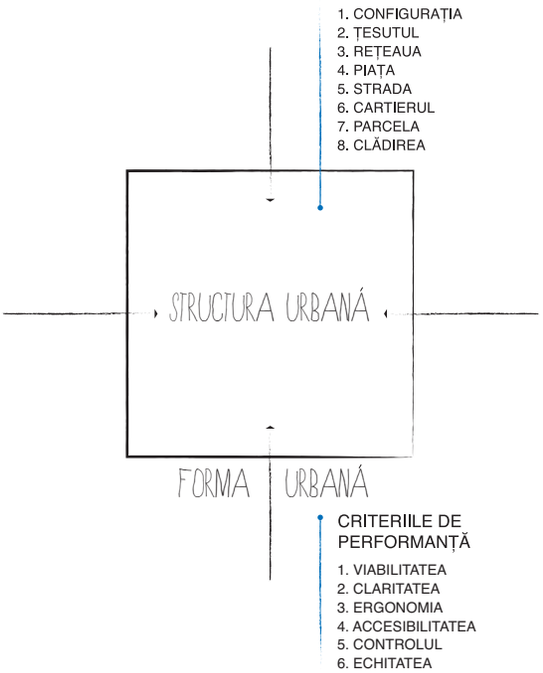

Figura 42. Structura și forma urbană
Sursa imaginii: autorii

79 *Cf.* Lynch, 1981/2001.

3.1. Viabilitatea

An environment is a good habitat if it supports the health and biological well-functioning of the individual and the survival of the species. Health is surprisingly difficult to define. Many aspects of health (and even the definition of good health) depend more on social structure than on environmental structure.[80]

(Lynch, 1981/2001: 121).

În esență, viabilitatea orașului satisface nevoile fundamentale ale locuitorilor săi.[81] Împrumutând ierarhia motivațiilor lui Maslow din 1943,[82] viabilitatea este măsura în care orașul îndeplinește concomitent atât nevoile fiziologice ale oamenilor, cât și pe cele legate de siguranță.[83]
Viabilitatea are cinci dimensiuni: trei principale și două secundare (*cf.* Figura 44).

Figura 43. Piața Curentul, zona Lipscani-Vama Poștei, București
Sursa imaginii: Ghid de regenerare urbană. București. Zona Lipscani - Vama Poștei, 2020, p. 136.

Disponibil la adresa: https://bit.ly/397853L

Timpurile, nevoile și oamenii care definesc așezările din România se schimbă. În pofida inerției, orașele trebuie sa se adapteze. Proiectul propus s-a născut în contextul acestei nevoi de adaptare, iar subiectul se concentrează pe un areal din centrul Bucureștiului, determinat de Calea Victoriei, străzile Domnița Anastasia, Eforie, Ilfov, Alexandru Beldiman, Mihai Vodă, Lipscani și Ion Brezoianu.

Noua piațetă Curentul, un spațiu caleidoscop al istoriei, cu fronturi contrastante și reprezentative pentru anumite etape din istoricul orașului și din cel al zonei, evidențiază, în noua sa organizare, întocmai această diversitate stilistică și evolutivă.

În față, clădirea art-deco Curentul, în dreapta: Ansamblul protejat de arhitectură Domnița Anastasia, în fundal: turnul Bancorex.

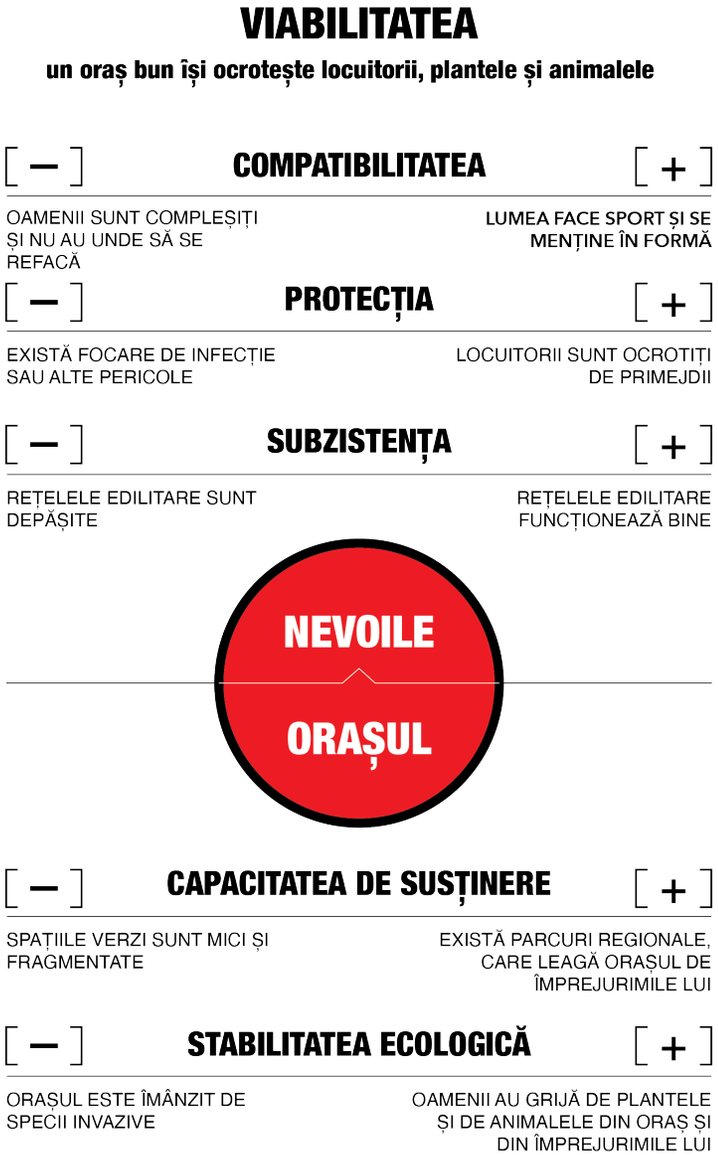

Figura 44. Viabilitatea orașului
Sursa imaginii: autorii

80 Un anumit mediu este un habitat bun dacă susține sănătatea, funcționarea biologică a individului și supraviețuirea speciei. Sănătatea este surprinzător de greu de definit. Multe aspecte ale sănătății (și chiar definiția sănătății, în sine) depind mai mult de structura socială și mai puțin de structura mediului ambiant.

81 *Cf.* Lynch, 1981/2001: 121ff.

82 De reținut că Maslow ierarhizat nevoile din perspectiva motivației psihologice, așa că împrumutul trebuie tratat cu atenție.

83 *Cf.* Maslow, 1943.

Subzistența

Prima dimensiune este subzistența, adică asigurarea hranei, alimentarea cu energie și cu apă, precum și colectarea și valorificarea deșeurilor. Cu alte cuvinte, vorbim aici de metabolismul urban.[84]

Protecția

A doua dimensiune este protecția: împotriva primejdiilor, a bolilor și a otrăvurilor. Aici intră reducerea sau eliminarea poluării atmosferice, a poluării solului și a poluării apei. Tot aici intră și diminuarea riscurilor seismice, a inundațiilor și a alunecărilor de teren, precum și sănătatea publică.

Compatibilitatea

În fine, poate cea mai abstractă dimensiune este compatibilitatea. Astfel, un oraș este potrivit pentru locuitorii săi, atunci când le susține ritmul circadian, când le asigură un nivel optim de stimuli senzoriali și când le încurajează mișcarea în aer liber.

Capacitatea de susținere

Cele trei dimensiuni principale de mai sus sunt însoțite de încă două dimensiuni secundare, mai rar întâlnite. Prima este capacitatea teritoriului de a susține sănătatea și diversitatea speciilor de plante și de animale folositoare omului. Cu excepția agriculturii urbane, scara teritorială relevantă pentru această dimensiune este cea regională, adică orașul și împrejurimile lui.

Stabilitatea ecologică

Stabilitatea ecologică este ultima dimensiune a viabilității urbane și, probabil, cea mai dificilă, deoarece presupune o grijă importantă pentru întregul ecosistem de care depindem, direct și indirect.

Viabilitatea și reziliența

Grafic, viabilitatea apare cel mai bine ilustrată în Figura 45, în special când ne uităm la infrastructurile din schemă, unde apar rețelele de comunicații, cele de alimentare cu apă și de canalizare, precum și cele de alimentare cu energie. Astfel, privind Figura 45, devine vizibilă suprapunerea care există între viabilitate, așa cum am definit-o puțin mai devreme, și reziliența urbană, definită ca:

> **Urban resilience refers to the ability of an urban system-and all its constituent socio-ecological and socio-technical networks across temporal and spatial scales-to maintain or rapidly return to desired functions in the face of a disturbance, to adapt to change, and to quickly transform systems that limit current or future adaptive capacity.[85]**
> (Meerow *et al.*, 2016: 45).

Astfel, dacă viabilitatea este un criteriu mai degrabă tehnic de performanță a orașului, are ea însă vreo legătură cu frumusețea? Da, dar deocamdată doar una indirectă.

84 Mai exact, metabolismul urban cuprinde transportul și transformările materiei și ale energiei în ecosistemele antropice (*cf.* Oswald și Baccini, 2003: 293).

85 Reziliența urbană se referă la capacitatea unui sistem urban, precum și a tuturor rețelelor sale sociale, ecologice și tehnice în timp și la diferite scări, de a menține sau de a reveni rapid la funcțiile inițiale, în cazul unei perturbări, de a se adapta la schimbare și de a modifica rapid acele sisteme care limitează capacitatea de adaptare actuală sau viitoare. a orașului

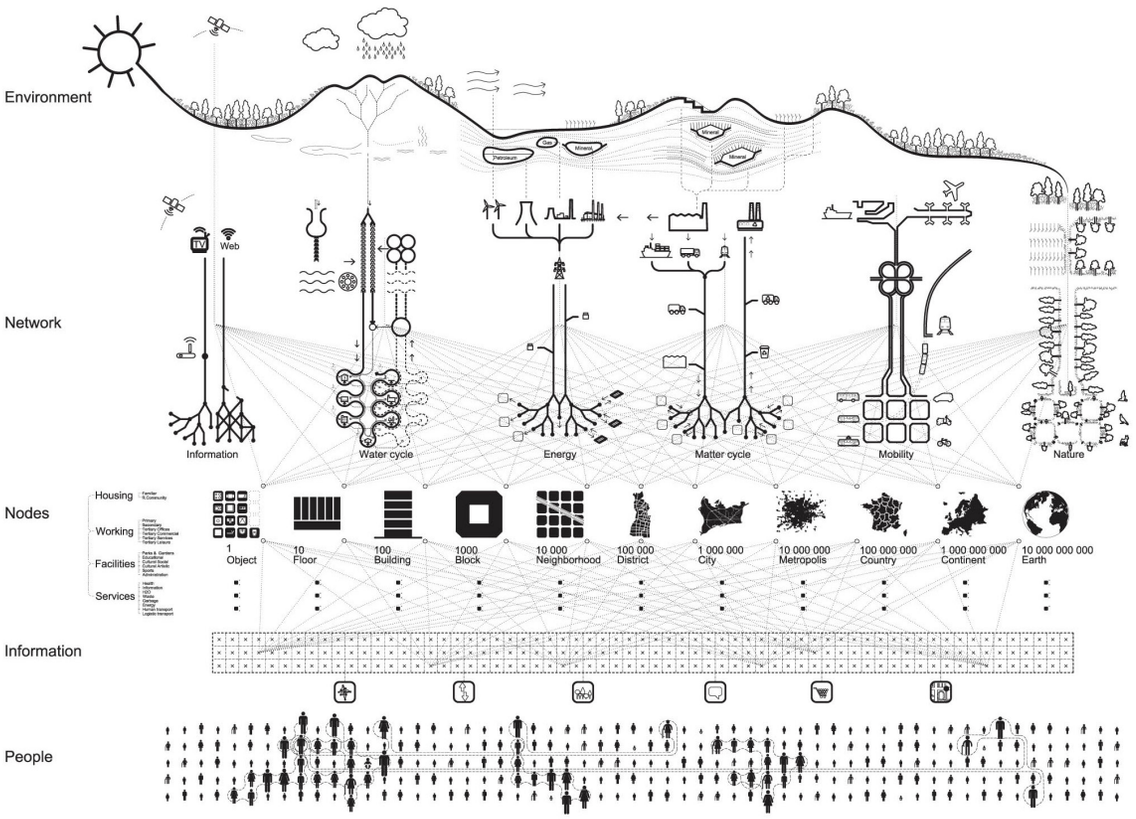

Figura 45. Anatomia și fiziologia orașului
Sursa imaginii: Guallart i Furió *et al.*, 2015: 20f.

Ce tip de amenajare stradală vă place cel mai mult?

Revenind la chestionar, la cea de-a noua întrebare,[86] 47% din respondenți au ales imaginea ilustrată mai jos. Făcând abstracție de atmosfera străzii, există aici un potențial încă nefolosit pentru a crește viabilitatea orașului.[87]

Figura 46. Străzi cu benzi comune pentru bicicliști, pentru pietoni și pentru autovehicule, cu restricții de viteză și cu parcări doar pentru riverani
Sursa imaginii: https://bit.ly/39a75LX

Astfel, unul din exemplele cele mai elocvente pe care le-am găsit e planul de independență energetică al Barcelonei și, poate mai important, aplicarea lui concretă. Pe scurt,

Infrastructures are faced with a challenge in the urban habitat: building a city for people – a smart city that is energy self-sufficient, that guarantees its citizens a maximum of quality and durability in public space and in the services they receive through the city's infrastructures, at a minimum cost and with a minimum impact on their daily lives. This goal can be achieved, on the one hand, through transformation and, on the other hand, through maintenance which keeps the city functioning correctly.[88]

(Valdés López, 2015: 187).

Și, mai departe,

Energy self-sufficiency involves generating all the energy consumed in the [city's] territory, either using renewable sources or by harnessing residual energy. A self-sufficient territory extends beyond the limits of the municipality, but it encompasses projects that are implemented on all scales (public space, dwellings, buildings, superblocks, neighbourhoods, etc.).[89]

(Valdés López, 2015: 190).

86 A noua întrebare a avut doar o singură variantă de răspuns.

87 Vorbim aici în principal de dimensiunea subzistenței și, mai precis, de alimentarea cu energie.

88 Infrastructurile se confruntă cu o provocare în mediul urban: construirea unui oraș pentru oameni – un oraș inteligent care este autosuficient energetic, care garantează cetățenilor săi un maximum de calitate și de durabilitate a spațiului public și a serviciilor pe care ei le primesc, la un cost minim și cu un impact redus asupra vieții de zi cu zi. Acest obiectiv poate fi atins, pe de o parte, prin transformare și, pe de altă parte, prin întreținere, ambele asigurând funcționarea corectă a orașului.

89 Autosuficiența energetică presupune generarea întregii energii consumate pe teritoriul [orașului], fie folosind surse regenerabile, fie prin valorificarea energiei reziduale. Un teritoriu autosuficient se extinde dincolo de limitele orașului, dar cuprinde proiecte care sunt implementate la toate scările teritoriale (spații publice, locuințe, clădiri, insule urbane, cartiere etc.).

În anul 2015, 2% din energia folosită în Barcelona era produsă local. Pornind de aici, planul stabilește următoarele ținte: 10% din energia folosită în anul 2025 va fi produsă local și 100% din energia consumată va fi produsă local în anul 2045. Practic, el lucrează pe două fronturi: pe de-o parte optimizează rețeaua, diversificând compoziția ofertei energetice, prin creșterea ponderii energiei regenerabile și a celei reziduale, iar pe de alta, promovează independența energetică a punctelor de consum, fie ele clădiri de locuit, clădiri administrative, spații de producție sau spații publice. Aici este zona în care viabilitatea poate deveni frumoasă: în spațiul public și în obiectele de arhitectură. Cu alte cuvinte, pentru a crește nivelul de independență energetică, sistemele de producere și de stocare a energiei trebuie integrate în limbajul arhitectural și în cel urbanistic:

> **In order to meet the challenge of creating energy self-sufficient buildings, energy production systems have to be incorporated into the language of architecture and urban planning. This has to be done in the same way that concrete structures, curtain walls and artificial ventilation systems were incorporated in their day: by turning all the available elements into an aesthetically pleasing result. Now, systems capable of producing energy have to form part of a new language of the self-sufficient city.**[90]
>
> (Valdés López, 2015: 192).

Momentan nu există însă o estetică clară a obiectului de arhitectură sau a spațiului public producător de energie. Există însă deja o suită de manuale de proiectare, care explorează posibilitățile de proiectare și de execuție existente în momentul de față.[91] Grafic, posibilitățile existente apar ilustrate în Figura 47 și în Figura 48. De reținut însă că deocamdată vorbim doar de o suită de experimente deschise, care nu s-a finalizat încă într-un limbaj estetic coerent.

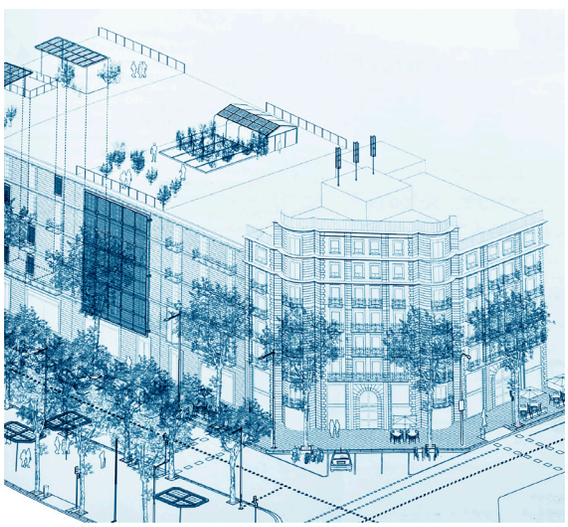

Figura 47. Posibilitățile de integrare a surselor de energie regenerabilă în spațiile publice și în obiectele de arhitectură
Sursa imaginii: Valdés López, 2015: 192f.

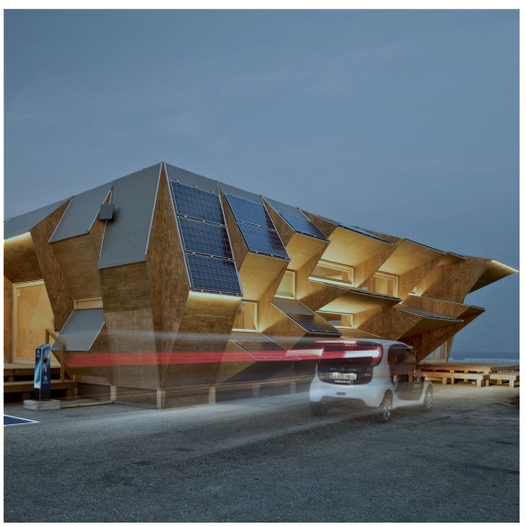

Figura 48. Pavilionul Endesa, Moll de Marina, Port Olímpic. Ciutat Vella.
Sursa imaginii: Institutul de arhitectură avansată a Cataloniei (IAAC).[92]

90 Pentru a face față provocării de a crea clădiri autonome energetic, sistemele care generează energie trebuie să fie încorporate în limbajul arhitectural și în cel urbanistic. Integrarea este similară cu încorporarea structurilor de beton, a pereților cortină și a sistemelor de ventilație artificială într-un rezultat estetic, plăcut. Astăzi, sistemele capabile să producă energie trebuie să facă parte dintr-un nou limbaj al orașului autosuficient.

91 Câteva manuale interesante, dedicate în special edificiilor publice, sunt disponibile la adresa: https://bit.ly/3hnB9UV [17.05.2022].

92 *Institute for Advanced Architecture of Catalonia*/IAAC. Mai multe informații despre pavilion sunt disponibile la adresa: https://bit.ly/3piHJ3C [17.05.2022].

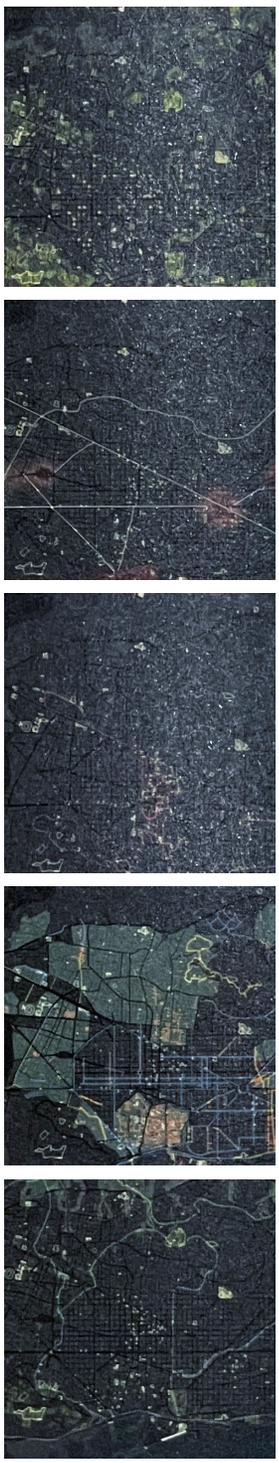

Figura 49. Cinci din cele șase scenarii pentru iluminatul stradal din Barcelona: traseele turistice, zonele de recreație, centrele de cartier, mobilitatea durabilă, coridoarele verzi și centrele de cartier

Sursa imaginii: Valdés López, 2015: 196f.

Planul director pentru iluminatul stradal al Barcelonei

Dacă manualele de proiectare din Barcelona pot fi încadrate creșterii viabilității orașului în domeniul subzistenței, există un proiect strategic care tratează în mod explicit tema compatibilității sau, mai exact, acordarea stimulilor la ritmul circadian al locuitorilor săi. Este vorba de planul director[93] pentru iluminatul stradal al Barcelonei,[94] care are trei obiective majore: să sublinieze prioritatea traseelor pietonale în trafic, să îmbunătățească iluminatul stradal, din perspectiva eficienței și a inteligenței lui funcționale, și să individualizeze străzile, clădirile și monumentele. Astfel, iluminatul stradal caută să asigure deplasarea pietonilor, în special în punctele de intersecție cu traficul motorizat, precum și să îmbogățească percepția locuitorilor și a turiștilor despre spațiul public, atât printr-o direcționare mai bună a conurilor de lumină, cât și prin calibrarea temperaturii luminii folosite. Mai important, planul director folosește o tipologie alcătuită din 32 de tipuri de străzi, peste care suprapune următoarele șase scenarii de funcționare: traseele culturale, centrele comerciale, zonele de recreație, mobilitatea durabilă, coridoarele verzi și noile centre de cartier.

Figura 50. Master Plan-ul de iluminat stradal al Barcelonei

Sursa imaginii: Valdés López, 2015: 197.

93 *Master Plan.*

94 O descriere sintetică a *Master Plan*-ului de iluminat stradal din perioada 2018-2020 este disponibilă la adresa: https://bit.ly/3sq4bcP [17.05.2022].

3.2. Claritatea

Claritatea leagă orașul de lumile interioare ale locuitorilor săi. Orașul se poate citi și se poate înțelege, dar e nevoie de timp, de răbdare și de iscusință. Semnificația lui depinde atât de calitatea formei lui fizice, cât și de interesul, de cultura și de aptitudinile cititorului. Un ochi antrenat descifrează orașul cu ușurință, iar o minte ageră îi explorează sensurile.
Pragmatic, claritatea orașului are cinci calități: două sunt strâns legate de forma orașului, în vreme ce trei sunt legate de sensibilitatea oamenilor (*cf.* Figura 51). Calitățile formale sunt identitatea și structura, iar cele mentale sunt coerența, transparența și înțelesul. Să le luăm pe rând.[95]

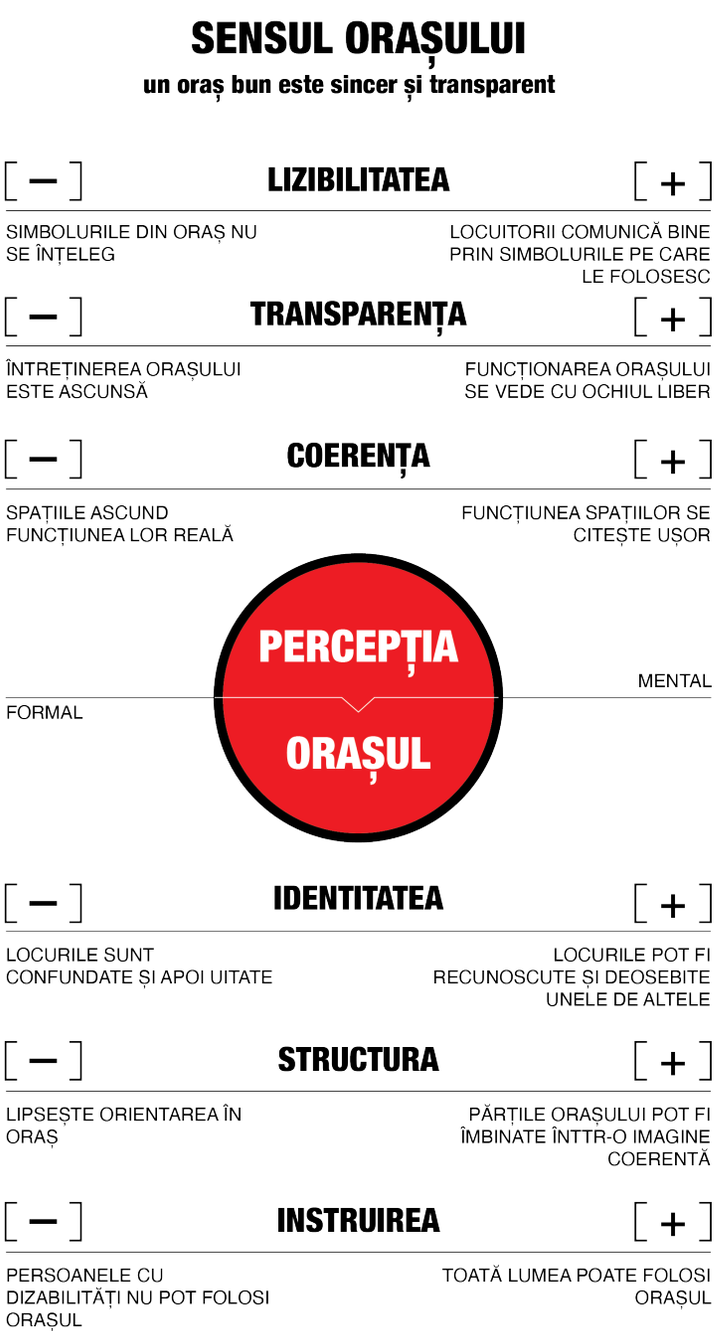

Figura 51. Claritatea
Sursa imaginii: autorii

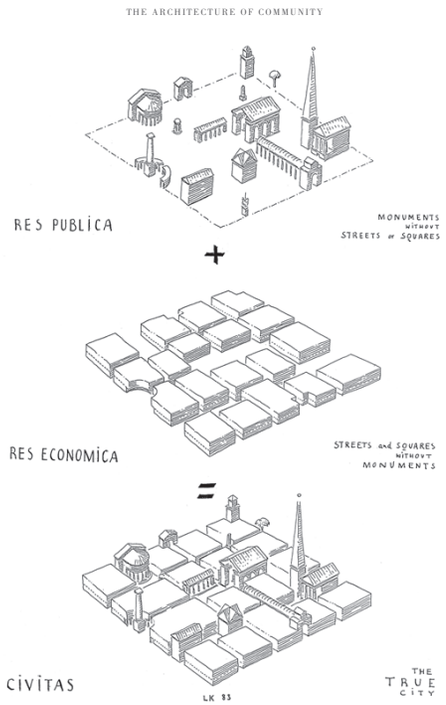

Figura 52. Arhitectura comunității
Sursa imaginii: Krier, 2009: 28

În viziunea lui Krier, arhitectura tradițională face o distincție clară între clădirile instituțiilor simbolice publice, pe de o parte, și clădirile private, pe de alta. Dacă prima categorie denotă calitatea de *res publica* - demnitatea, solemnitatea și măreția, cea de-a doua însumează activitățile private - *res privata* și *res economica*. Prin urmare, orice clădire exprimă valorile fundamentale ale epocii sale, devenind astfel un simbol al stării noastre de spirit și al respectului nostru de sine. Indiferent de dimensiunea lor, clădirile nu pot fi percepute ca entități individuale. Ele trebuie concepute ca părți ale unui întreg, care are asupra utilizatorilor fie o influență pozitivă, fie una negativă.

Din acest motiv, orașele frumoase sunt instrumente sau mijloace de ocrotire a valorilor civice și personale, de încurajare și de susținere a acestora. Ele sunt acele orașe în care *res publica* și *res economica* se îmbină armonios și formează așa-zisul oraș adevărat.

95 *Cf.* Lynch, 1981/2001: 131ff.

By the sense of a settlement, I mean the clarity with which it can be perceived and identified, and the ease with which its elements can be linked with other events and other places in a coherent mental representation of time and space and that representation can be connected with nonspatial concepts and values. This is the join between the form of the environment and the human processes of perception and cognition. Too often ill-defined and so passed over with a few pious regrets, this quality lies at the root of personal feelings about cities. It cannot be analyzed except as an interaction between person and place. Perception is a creative act, not a passive reception.[96]

(Lynch, 1981/2001: 131).

Care dintre cartiere vi se pare cel mai ordonat?

Revenind la chestionar, la cea de-a treisprezecea întrebare,[97] vârsta se corelează semnificativ cu percepția ordinii. Astfel, pe măsura înaintării în vârstă, crește percepția ordinii din Berceni (locul 1). Similar, pe măsură ce vârsta scade, crește percepția ordinii din Vinohrady (locul 2). Este foarte probabil ca rezultatele să indice o relație între calitatea unui loc și percepția asupra acestuia în funcție de cel care îl privește (în acest caz, diferențierea se face prin vârstă).

Figura 53. Cartierele Berceni, București și Vinohrady, Praga
Sursa imaginii: Google maps

96 Prin sensul unei așezări, mă refer la claritatea cu care ea poate fi percepută și identificată, precum și la ușurința cu care elementele ei pot fi legate de alte evenimente și de alte locuri, într-o reprezentare mentală coerentă a timpului și a spațiului. La rândul ei, acea reprezentare poate fi legată de concepte și de valori non-spațiale. Aceasta este legătura dintre forma mediului și procesele umane de percepție și de cunoaștere. Prea adesea prost definită și trecută cu vederea, această calitate stă la baza sentimentelor personale pentru orașe. Ele nu pot fi analizate decât în baza interacțiunii între o persoană și un loc. Percepția este, așadar, un act creativ, și nu o recepție pasivă.

97 A noua întrebare a presupus ierarhizarea de la 1 la 4 a cartierelor, unde 1 reprezintă cel mai ordonat și 4 reprezintă cel mai dezordonat.

98 În timp sau în spațiu. Ambele sunt la fel de utile la orientare.

Identitatea Identitatea are definiția cea mai simplă: ea este măsura în care un loc poate fi recunoscut de cineva, fără a-l confunda cu alte locuri din oraș. Cu alte cuvinte, un loc este unic în mintea oamenilor atunci când le lasă o impresie profundă. Așa se nasc locurile speciale din mintea fiecăruia.
Impresia lăsată de un loc stimulează toate simțurile, în vreme ce familiaritatea cu locul respectiv dă avânt percepției. Familiaritatea este motivul principal pentru care copilăria produce cele mai puternice amintiri despre locurile deosebite din oraș. În același timp, locurile pot rămâne întipărite în memorie și datorită evenimentelor importante din viața fiecăruia. Sărbătorile, reușitele și aventurile produc amintiri legate de locuri.
Relevante pentru proiectarea urbanistică sunt însă calitățile acestor locuri și percepția lor. Ele pot fi studiate metodic, folosind câteva teste simple: recunoașterea, imaginea păstrată în memorie și descrierea. Recunoașterea sprijină orientarea în oraș, producând hărți mentale. Imaginea păstrată în memorie hrănește sentimentul de apartenență, creând familiaritatea cu orașul. Iar descrierea deschide universul interior al oamenilor, dezvăluind asocierile între amintiri și locurile care le-au produs.

Structura La rândul ei, structura poate fi înțeleasă ca îmbinarea între diferitele părți ale orașului într-o imagine coerentă. O structură armonioasă ajută la orientare, iar orientarea liniștește. Dimpotrivă, rătăcirea produce nesiguranță, timp pierdut și panică, în special la copiii mici și la bătrâni.
Structura orașului este percepută diferit: recunoscând activitățile care se desfășoară într-un anumit loc sau înlănțuirile de activități diferite, folosind distanțele[98] sau reperele cunoscute ori parcurgând traseele preferate. Felul în care este înțeleasă structura orașului iese cel mai bine la iveală prin desen. Hărțile mentale au, așadar, două avantaje: ele redau imaginea orașului din mintea fiecăruia, divulgând în același timp percepția folosită.

Coerența Urmează coerența, prima calitate mentală a clarității. Contează aici precizia cu care exprimă forma funcțiunea. Odată deslușită, funcțiunea se întipărește în formă și rămâne în memorie. Câteva exemple: casa care oglindește mărimea familiei care locuiește în ea, locurile de joacă pentru copii care reflectă bine vârstele și interesele lor sau piețele care sunt potrivite pentru mulțimile de oameni care vin în ele. Cu alte cuvinte, clădirile și spațiile trebuie să exprime funcțiunile pe care le au sau, mai poetic, să se lase citite și înțelese de trecători.

Transparența A doua calitate este transparența. Dacă un oraș coerent cuprindea funcțiuni și forme vizibile, un oraș transparent își arată modul de funcționare, explicându-l cât mai pe îndelete: lucrările de șantier la rețelele tehnice și la cele edilitare, funcționarea sistemului de transport în comun, curățarea străzilor, amenajarea parcurilor sau plata taxelor și a impozitelor. Toate sunt procese indispensabile ale orașului, dar care sunt, de regulă, foarte puțin înțelese.

Lizibilitatea

Ultima calitate mentală este lizibilitatea sau ușurința cu care comunică locuitorii orașelor prin semne. Gardurile, plăcile memoriale, mașinile parcate în fața casei, jucăriile lăsate în curte sau cafelele reținute,[99] plătite în avans și oferite celor nevoiași, toate sunt simboluri din limbajul posesiunii, din cel al încrederii, din cel al bunăstării sau din cel al empatiei.

Sensul orașului

Astfel, un oraș bun este sincer și transparent, iar simbolurile întâlnite transmit un mesaj închegat, atât locuitorilor, cât și vizitatorilor. În esență, ele sunt trei condiții care trebuie îndeplinite pentru a putea vorbi de sensul orașului. Mai exact, sensul sau semnificația este măsura în care alcătuirea orașului reflectă valorile, năzuințele, trăsăturile și parcursul societății din care face parte. Cu alte cuvinte, un loc capătă sens când reflectă societatea care îl locuiește:

> **So I risk a general proposition: a good place is one which, in some way appropriate to the person and her culture, makes her aware of her community, her past, the web of life, and the universe of time and space in which those are contained. These symbols are culture-specific, but also draw on such common life experience as cold and warm, wet and dry, dark and light, high and low, big and small, living and dead, movement and stillness, care and neglect, clean and unclean, freedom and restraint.[100]**
>
> (Lynch, 1981/2001: 142).

Poate cel mai important lucru de reținut este că sensul orașului poate fi explorat, în funcție de înclinațiile și de instruirea fiecăruia. Cu toate limitele percepției și cu toate ambiguitățile inerente ale unui oraș, sensul lui poate fi căutat și înțeles, măcar parțial. Poetic la prima vedere, sensul orașului este îngrădit de două limitări: de puterea percepției și de pătrunderea treptată a înțelesului său. Astfel, cu cât este mai puternică percepția și cu cât deslușirea lui este mai profundă, cu atât orașul se face mai cunoscut și devine mai intim.

Metode

Câtă vreme sensul orașului se naște din înțelesurile grefate pe structura lui, există două variante pentru a-l lămuri. Astfel, se poate lucra la forma, cât și la percepția lui. În primul caz vorbim în principal de proiectarea urbanistică: trama stradală clară, diferențiată și coerentă, drumuri care urmăresc secvențe de imagini interesante, repere puternice în locuri atent alese sau centre vii, folosite pe parcursul întregii zile. Altfel spus, atât proiectarea urbanistică, cât și cea de arhitectură, pot îmbunătăți simțitor claritatea orașului.
În același timp, percepția se ascute treptat, prin lucruri practice: făcând ordine, îngrijind, explorând, arătând, explicând sau construind. În plus, ea se cultivă citind și văzând. Toate au însă nevoie de timp, astfel încât experiențele să se limpezească și să se așeze.

Care din următoarele forme cu patru laturi vi se pare cea mai frumoasă?

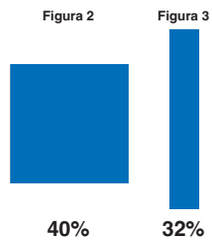

Figura 54. Preferințele respondenților referitoare la formele cu patru laturi

Sursa imaginii: autorii

Revenind la chestionar, la cea de-a patra întrebare, preferințele respondenților sunt un semnal clar al percepției diferite, care poate fi influențată de educație, de vârstă, de gen și de condițiile de trai. În acest caz, preferința pentru una dintre formele propuse se corelează semnificativ cu genul respondentului, femeile tinzând să aleagă forme cu întindere orizontală, iar bărbații pe cele cu dezvoltare verticală. La nivel regional, București-Ilfov este singura regiune în care dreptunghiul alungit se situează pe primul loc. În toate celelalte regiuni, pătratul se află pe prima poziție.

99 *Caffè sospeso.*

100 Așa că risc o afirmație generală: un loc bun este unul care face omul să conștientizeze comunitatea, trecutul, viața, spațiul și timpul. Aceste simboluri sunt specifice fiecărei culturi, dar se bazează și pe experiența de viață a fiecăruia, precum diferența între rece și cald, între umed și uscat, între întuneric și lumină, între înalt și scund,între mare și mic, între activ și pasiv, între mișcare și liniște,între îngrijire și neglijență, între curat și murdar, între libertate și constrângere.

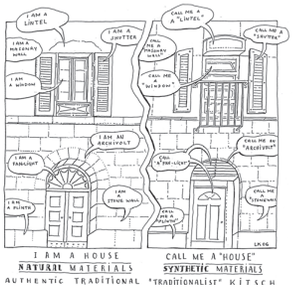

Figura 55. Coerența
Sursa imaginii: Krier, 2009: 32f

În cartea „The Architecture of Community", Krier consideră că, în arhitectură, o convenție nu poate exista sau nu poate avea vreo valoare durabilă decât dacă aspectul și funcțiunea clădirii au o relație evidentă de adevăr. O convenție, prin definiție, nu poate fi forțată.

Pe care dintre ferestre le-ați vrea la biroul/ spațiul dvs. de lucru?

Revenind la chestionar, la cea de-a șaptea întrebare,[101] preferințele respondenților și diferențierea clară între spațiul de lucru și locuință sunt semnale clare ale transparenței, lizibilității și sensului orașului.

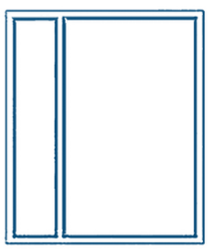

Pe care dintre ferestre le-ați vrea la locuința dvs?

Figura 56. Preferințele respondenților referitoare la tipul ferestrelor
Sursa imaginii: autorii

Realizat în anul 2020, **Ghidul de amenajare - curtea școlii și spațiile de joacă** propune principii de amenajare pentru 16 curți de școli din București și din Cluj Napoca. Ghidul se construiește în jurul potențialului de transformare existent în marea majoritate a unităților educaționale, care încă sunt o resursă subutilizată a spațiului public

101 Întrebarea a presupus un singur răspuns.

Figura 57. Loc de joacă proiectat de Aldo van Eyck pe Laurierstraat, în Amsterdam: situația din anul 1956/1957 și cea din anul 1965
Sursa imaginii: Lefaivre, 2002: 50ff.

Text preluat din „Ghid de artă urbană pentru orașele din România", 2022: p. 22

În 1946, Aldo van Eyck a început să lucreze pentru Departamentul pentru Lucrări Publice al Consiliului Local al orașului Amsterdam. Avea 28 de ani iar acesta reprezenta primul său serviciu serios ca arhitect după întoarcerea în Olanda, de la studiile de arhitectură făcute la Zürich. În aceeași perioadă, Aldo se confrunta și cu experiența de a deveni tată și de a privi spre un viitor în care fiica sa, Tess, devenea protagonista principală, fapt ce avea să îi schimbe atât viața, cât și cursul arhitecturii europene.

La acea vreme, deși Amstedamul nu suferise bombardamentele devastatoare ale Rotterdamului, orașul se afla într-un proces de reconstrucție, unde planurile de dezvoltare propuneau noi cartiere periferice, străzi noi și clădiri înalte în spațiile neconstruite.

În 1947, la doar câteva luni după angajare, van Eyck a fost delegat să reproiecteze o piațetă dintr-un cartier nou din partea de sud a Amsterdamului, în ton cu dezvoltarea orașului din 1934, bazată pe gândirea propusă de Congresele Internaționale de Arhitectură Modernă (CIAM). Cu toatea cestea, van Eyck nu a fost pe deplin de acord cu acest tip de urbanism, considerând că abordarea a transformat spațiile dintre clădiri în simple rămășițe între volumele construite: spații prin care treci, lipsite de conținut și de sens, spații vagi și nedefinite sau, cu alte cuvinte, locuri fără personalitate.

Prin urmare, pentru tânărul arhitect și proaspăt tată, această primă comandă a devenit un act de revendicare a străzii și a spațiilor publice, transformate în spații cu adevărat locuibile: un loc în care să trăiești, să îți petreci timpul și, mai mult, să te joci. Astfel, Bertelmanplein a devenit primul loc de joacă pentru copii, care a implicat doar câteva elemente cheie: o groapă de nisip, niște bare de metal și câțiva cilindri mici care ieșeau din trotuar peste care copiii puteau sări ca peste niște pietre într-un pârâu.

Între piața Bertelmanplein din 1947 și parcul din Alexanderstraat din 1978, Aldo a proiectat peste 700 de locuri de joacă pentru capitala Olandei: bare de oțel, gropi de nisip, balansoare, arcade, piese pe care copiii le-au revendicat și obiecte care le-au activat imaginația, tocmai pentru că joaca se desfășura în spațiile neconstruite ale orașului, în vidurile lăsate de blocurile înalte, dându-le astfel sens social. Pe parcursul a 30 de ani de cercetare și de proiectare, Aldo van Eyck a creat un nou oraș, suprapus peste orașul existent - un univers al copilăriei, născut în vidul urban, care a ajuns un reper de artă stradală pentru toți utilizatorii, nu doar pentru cei mici.

Apariția cărții *Learning from Las Vegas* în anul 1972 a creat o controversă în rândul arhitecților. Cartea cerea specialiștilor să fie mai receptivi la gusturile și la valorile oamenilor „obișnuiți” și să fie mai atenți atunci când ridică monumente „eroice”, care nu sunt legate de context.
În 1968, Denise Scott Brown și Robert Venturi, împreună cu asistentul lor Steven Izenour, au dus 13 studenți la Las Vegas, ca parte a unui proiect de cercetare pe care l-au condus la Yale School of Art and Architecture. Împreună, au observat, au cartat și au studiat celebra Las Vegas Commercial Strip, ulterior publicând descoperirile în carte.
Ei și-au propus să înțeleagă și să investigheze arhitectura din Las Vegas, în special pe cea a Fâșiei Comerciale și să reevalueze nevoia de simbolism în arhitectură. Afirmația de bază a cărții este un îndemn la întoarcerea spre un limbaj vernacular – nu un limbaj vernacular al frontoanelor și al lucarnelor, nici un limbaj vernacular industrial specific modernismului, ci mai degrabă un vernacular comercial, cu apoteoza sa în luminile de neon ale Fâșiei din Las Vegas.
Venturi și Scott Brown consideră respingerea modernistă a istoriei, a ornamentului și simbolismului denotativ una iresponsabilă, goală, plictisitoare și nepotrivită. Într-o mare măsură, demonstrația Las Vegas susține și intenția acestui Ghid, care nu își propune să ofere răspunsuri definitorii, ci să deschidă un dialog, care să aducă proiectele mai aproape de gusturile locuitorilor. Așa cum menționam și la începutul textului, acest lucru nu presupune inhibarea procesului creativ al arhitecților și al urbaniștilor, ci elevarea lui în baza unui demers „mai aproape” de oameni.

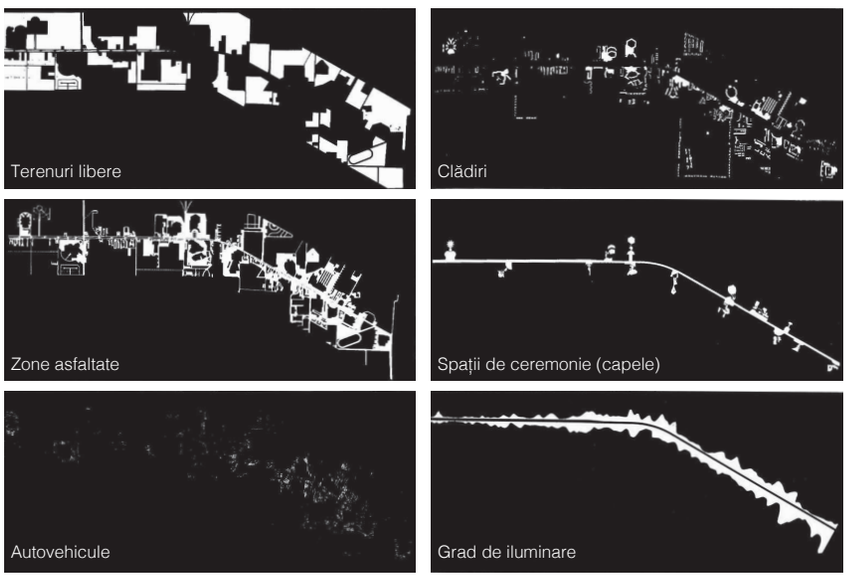

Figura 58. Hărți de analiză pentru The Strip
Sursa imaginii: Venturi *et. al.,* 1998: 24f, 27

Figura 58 și Figura 59 ilustrează două contraste de-a lungul Fâșiei: ordinea vizuală evidentă a elementelor care formează spațiul străzii și dezordinea clădirilor și a indicatoarelor. Dacă spațiile aferente Fâșiei sunt publice, clădirile și indicatoarele sunt private. Combinate, ele îmbrățișează continuitatea și discontinuitatea, deplasarea și staționarea, claritatea și ambiguitatea, cooperarea și concurența, comunitatea și individualismul dur. Sistemul Fâșiei oferă ordine și controlează direcția generală a creșterii urbane. Ea permite varietatea de-a lungul celor două părți care o formează, adaptându-se creativ la ordinea contrapunctică, competitivă a intereselor private și a celor publice.

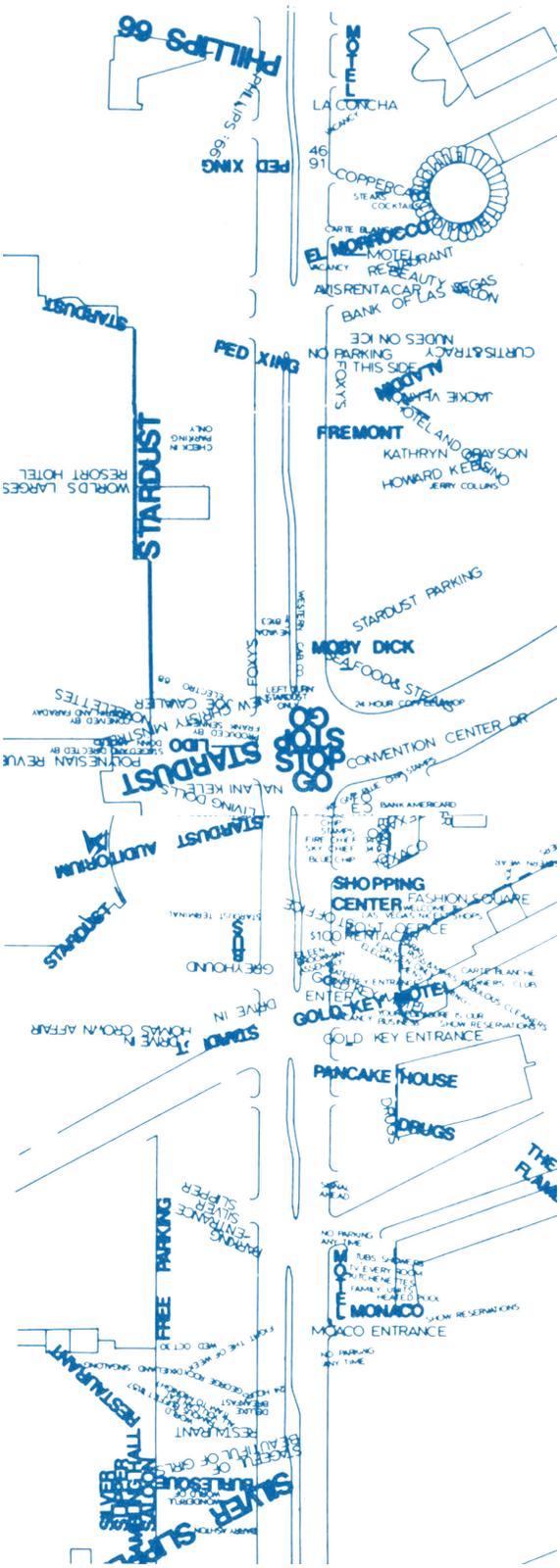

Figura 59. Harta "The Strip", Las Vegas
Sursa imaginii: Venturi *et. al.,* 1998: 47f.

Sursa imaginii: Venturi [illegible] 4

3.3. Potrivirea

The fit of a settlement refers to how well its spatial and temporal pattern matches the customary behavior of its inhabitants. It is the match between action and form in its behavior settings and behavior circuits. So we may ask if a factory building, the machines within it, and the way those spaces and objects are put to use are a good system for achieving the production to which it is devoted. How smoothly do work actions and work objects fit together? From the viewpoint of management, this will be mirrored in productive efficiency—from the standpoint of labor, in feelings of well-working. Similarly, one asks if a classroom is a good teaching place, or if a new stadium is a first-class device for putting on a football spectacle. The personal correlate of fit is the sense of competence—the ability to do something well, to be adequate or sufficient.[102]

(Lynch, 1981/2001: 151).

Potrivirea îmbină funcțiunea cu forma (*cf.* Figura 60). Mai exact, ea urmărește confortul, satisfacția și eficiența folosirii orașului. Ne interesează, prin urmare, armonia comportamentului în oraș. De reținut că potrivirea lucrează în ambele sensuri: acțiunile modifică locurile, iar locurile transformă comportamentele, până ajung să se potrivească. Vorbim aici de o potrivire stabilă, care dăinuie în timp.[103]

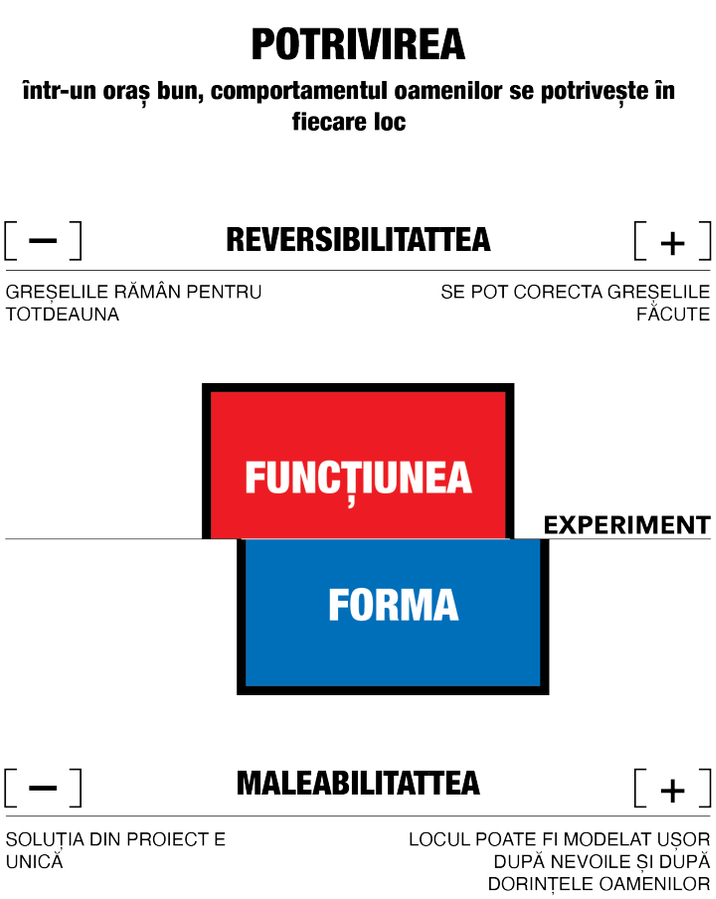

Figura 60. Potrivirea
Sursa imaginii: autorii

Figura 61. Plan Voisin, Paris. Le Corbusier
Sursa imaginii: Manifest pentru orașul frumos, 2021: 12f.
Disponibil la adresa: https://bit.ly/3xuT7ha

Imaginea ilustrează viziunea lui Le Corbusier pentru orașul viitorului. El a propus o funcționalizare agresivă a arhitecturii, unde elementele de decor și detaliile arhitecturale gândite să încânte ochiul privitorului, trebuiau eliminate. Astăzi, această viziune, mai mult sau mai puțin fidelă imaginii inițiale a lui Le Corbusier, a devenit o realitate – de la Beijing la București și la New York. Problema reală se naște atunci când vine vorba de alegeri. Dacă pentru spațiul interior modificările se pot face cu ușurință, în cartierele în care trăim (73% din locuitorii orașelor din România stau la bloc), alegerile sunt mult mai limitate iar modificările posibile prea puțin flexibile.

102 Potrivirea unei așezări se referă la armonia între tiparele ei spațiale și temporale, pe de-o parte, și comportamentul locuitorilor ei. E vorba, așadar, despre potrivirea între acțiune și formă, în funcție de utilizare și de comportament. De exemplu, ne putem întreba dacă o clădire industrială, utilajele din interiorul ei și modul în care sunt ele folosite, alcătuiesc sau nu alcătuiesc un sistem funcțional pentru realizarea producției. Altfel spus, cât de bine se potrivesc acțiunile cu obiectele destinate muncii? Din punctul de vedere al gestiunii, acest lucru se va reflecta în eficiența productivă - din punctul de vedere al muncii, în sentimentele despre calitatea muncii depuse. În mod similar, ne putem întreba dacă o sală de clasă este un loc bun de predare sau dacă un stadion nou este o dotare potrivită pentru a organiza un meci de fotbal. Sora potrivirii este competența - abilitatea de a face lucrurile bine.

103 *Cf.* Lynch, 1981/2001: 151ff.

În ce tip de cartier, din cele de mai jos, ați prefera să locuiți?

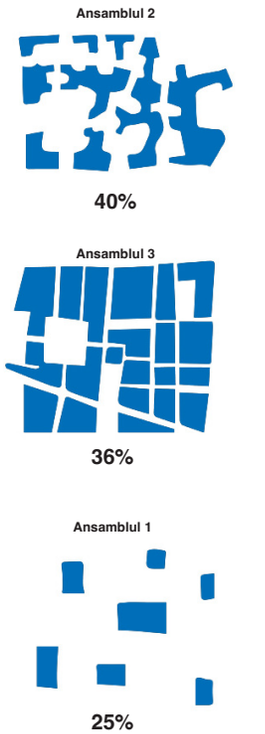

Revenind la chestionar, la cea de-a doua întrebare, preferințele respondenților arată că ansamblul cu forme rotunjite este preferat de majoritatea persoanelor cu vârsta medie. Respondenții cu vârste sub 30 de ani tind (45%) să prefere ansamblul cu linii drepte, iar cei peste 74 de ani, ansamblul dispersat. Aceste preferințe sunt un indicator al potrivirii vârstei locuitorilor cu forma urbană.

Figura 62. Preferințele respondenților la întrebarea legată de tipul cartierului

Sursa imaginii: autorii

Lipsa de potrivire

Din păcate însă, lipsa de potrivire este mult mai ușor de observat: locurile de joacă nefolosite, băncile lipsite de umbră, străzile fără trotuare sau parcurile cu semnele „Nu călcați iarba”. Ele sunt locurile ideale unde trebuie studiată potrivirea.

Observația

Există așadar două metode prin care putem studia potrivirea. Cea mai la îndemână este observația: cum se mișcă oamenii într-un anumit loc? Cât de natural se comportă ei în locul respectiv? Cât de ușor le vine să interacționeze cu alți oameni? Cât de comod le vine să folosească spațiul respectiv? Punând întrebările potrivite și privind atent, ies la iveală o suită de nepotriviri: ezitări, împiedicări, accidente și disconfort. Mai mult, încep să apară tiparele de mișcare și cele de folosință a locului respectiv.

Tehnologizată, observația câștigă foarte mult în precizie. La Madrid, trei arhitecți,[104] cu experiență în programare și în prelucrarea datelor, au înființat compania Urban Data Eye (UDE).[105] În esență, ei studiază traiectoriile pietonilor, ale bicicliștilor, ale motocicliștilor și ale șoferilor, folosind camerele de luat vederi cu circuit închis și cele care difuzează imaginile direct pe internet.[106] De aici rezultă hărți cu trasee clasificate automatizat și observate neîntrerupt pe parcursul câtorva săptămâni.[107] Studiate atent, ele indică locurile cel mai des vizitate dintr-o piață sau de pe o anumită stradă, precum și zonele evitate. Astfel, greșelile de mobilare sau dotările nepotrivite ies imediat la iveală.

Ancheta

Folosită mai rar, din păcate, ancheta vine și completează excelent observația. Folosind întrebări țintite, tiparele descoperite capătă motivație. Posibilitățile sunt nenumărate: de la dorințe, la justificări, la amintiri și la nemulțumiri. Toate, cu informații relevante atât pentru proiectare, cât și pentru realizarea intervențiilor în oraș.

Similar cu observația, ancheta poate fi și ea tehnologizată: în anul 2011 la Helsinki, un grup de urbaniști și de cercetători de la fostul Centru de studii urbane și regionale,[108] a înființat compania Mapita. Așa a apărut platforma Maptionnaire, menită să includă opiniile locuitorilor în sistemul informațional geografic (SIG/GIS[109]).[110] Altfel spus, Maptionnaire este atât un instrument de consultare a populației, cât și un instrument de analiză a datelor subiective, producând chestionare localizate geografic. Maptionnaire s-a dezvoltat ulterior cu pachete de colectare a datelor, cu șabloane pentru pagini *web*, cu modele pentru alcătuirea participativă a bugetelor, cu proceduri automatizate de informare și de consultare a publicului, precum și cu soluții de integrare în modele tridimensionale ale orașului. Odată cu integrarea modelelor tridimensionale, consultarea publicului se poate face de acum încolo într-o realitate augmentată[111] sau într-una virtuală.[112]

Testarea

Câtă vreme nu este operativă, analiza produce puțină plusvaloare în proiectare. Ea devine operativă doar prin testare. Testarea e însă consumatoare de timp. Mai mult, ea trebuie deprinsă. Dar ce ar trebui testat, mai exact? Privind definiția potrivirii, primul gând ar fi adaptabilitatea sau, cu alte cuvinte, ușurința cu care se armonizează comportamentul oamenilor cu orașul. Tentantă la prima vedere, adaptabilitatea e însă greu de verificat: având suficient timp la dispoziție, oamenii se adaptează aproape în orice loc care are o scară umană și care îndeplinește câteva condiții principale de lumină, de căldură, de răcoare sau de umiditate. Problema e alta: o adaptare reușită poate ascunde nemulțumiri profunde. Exemplul cel mai elocvent este locuința tipizată. Cu toate că are o suită de avantaje incontestabile, ea se adaptează destul de greu la evoluția nevoilor unei familii în timp, devenind treptat depășită.

104 Rodrigo Delso Gutiérrez, specializat în teoria urbanistică critică și în mediul digital al orașelor, Javier Argota Sánchez-Vaquerizo, specializat în big data și în cartografia digitală, și Iago Romero Ogando, specializat în generarea programelor de arhitectură folosind inteligența artificială și învățarea automată.

105 Mai multe informații despre Urban Data Eye sunt disponibile la adresa: https://bit.ly/3Nr3qJa [10.06.2022].

106 *Livestreaming.*

107 Rezoluția imaginilor este suficient de mică, astfel încât trecătorii și numerele de înmatriculare să nu poată fi recunoscute.

108 *Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus* (YTK). În prezent, Centrul de studii urbane și regionale a fost absorbit în Departamentul pentru Mediul Construit al Universității Aalto din Helsinki.

109 *Geographic Information System/GIS.*

110 Mai multe informații despre Maptionnaire sunt disponibile la adresa: https://bit.ly/3Dbyd7Y [10.06.2022], iar despre folosirea lui la conceperea planului director din Helsinki, la adresa: https://bit.ly/3Dcwklj [10.06.2022]..

111 *Augmented Reality/AR.*

112 *Virtual Reality/VR.*

Maleabilitatea

Din acest motiv, trebuie alese mărimi mai ușor de măsurat, care să aproximeze cât mai bine adaptabilitatea. Prima este maleabilitatea sau, cu alte cuvinte, măsura în care se poate modela ușor și treptat un loc, astfel încât să se potrivească mai bine cu nevoile și cu dorințele oamenilor. Revenind la exemplul locuinței de mai devreme, ne putem întreba în ce măsură poate o familie cu venituri medii să își modifice locuința într-o perioadă limitată de timp, să zicem de un an, și într-un buget convenabil, astfel încât să corespundă dorințelor ei? Generalizând, cum poate fi modelat un spațiu public din oraș, un scuar, un trotuar sau o grădină publică, astfel încât să corespundă mai bine nevoilor și dorințelor actuale ale locuitorilor?
Apar aici trei variabile: preferințele, orizontul de timp și bugetul. Păstrând una sau două variabile constante, putem face studii în variante. Astfel, cunoscând preferințele oamenilor și bugetul avut la dispoziție, putem alcătui lista intervențiilor posibile și fezabile într-un anumit spațiu public pe termen scurt, pe termen mediu și pe termen lung.[113] Mai mult, intervențiile pot fi ordonate crescător, de la acțiuni de urbanism tactic, la operații urbanistice complicate, care se derulează în mai multe etape, acoperind câțiva ani buni.

Reversibilitatea

Nu toate intervențiile sunt însă potrivite. Uneori, costurile revenirii la o situație anterioară pot fi însemnate. Situațiile sunt variate: demolarea unui cartier depășit funcțional sau a unei foste platforme industriale, scoaterea la iveală a cursurilor de apă acoperite de autostrăzi urbane sau decontaminarea unor zone poluate. Din acest motiv, a doua mărime care ne interesează este reversibilitatea.[114] Simplu spus, o intervenție reversibilă poate fi corectată, chiar dacă numai parțial.
Din nou, este vorba de costuri. Ele pot fi costurile corecturii propriu-zise, cum ar fi, de exemplu, demolarea parțială sau decopertarea, sau pot fi costurile asociate transferului drepturilor de proprietate, unde intră vânzările și cumpărările sau exproprierile pentru cauză de utilitate publică.
Revenind la spațiul public, intervențiile ar trebui să fie reversibile. Nu toate însă: sistemele de utilități publice trebuie să funcționeze eficient, dar ele nu trebuie să fie neapărat reversibile. În schimb, mobilierul stradal sau soluțiile de iluminat trebuie să fie (parțial) reversibile, deoarece îmbătrânesc și devin plictisitoare. Locurile de joacă pentru copii, cișmelele și toaletele publice trebuie să fie și ele reversibile.

113 Întrebarea de cercetare este următoarea: câtă schimbare este posibilă într-un interval clar de timp și cu un buget rezonabil? Și, mai departe: cât de mult se reduc opțiunile pentru schimbări viitoare? (*cf.* Lynch, 1981/2001: 171).

114 Reversibilitatea este, în esență, o versiune mai blândă a rezilienței, care nu apare în urma catastrofelor.

Care dintre cele trei imagini cu parterul clădirilor v-ar plăcea să o regăsiți mai mult în orașul dvs.?

Parter cu vitrine și cu terase

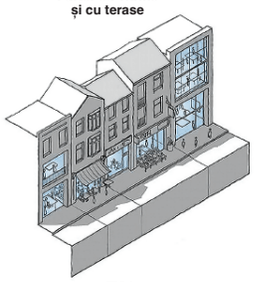

47%

Parter cu restricții de acces, cu spații verzi și cu intrări în clădiri

30%

Parter mixt, cu restricții de acces în clădiri private și cu acces liber în clădiri publice

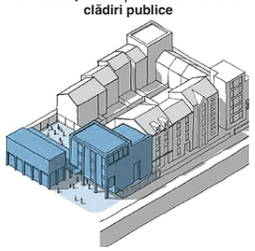

24%

Similar cu exemplul anterior, parterul cu vitrine și terase este preferat de 47% dintre respondenți, fiind considerat cea mai plăcută amenajare a parterului clădirilor din oraș. Înclinația pentru el scade însă odată cu creșterea în vârstă a respondenților, de la 54% opțiuni în categoria de 15-29 de ani, la 21%, în categoria vârstnicilor de peste 75 de ani.

Figura 63. Preferințele respondenților referitoare la parterul clădirilor

Sursa imaginii: https://bit.ly/3ajvPSi

Experimentul

Luate împreună, maleabilitatea și reversibilitatea aproximează suficient de bine adaptabilitatea. Mai mult, ambele pot fi observate și măsurate suficient de precis, încât să se transforme în principii de proiectare urbanistică. Ele au însă nevoie de o cultură a experimentului, care lipsește încă. Pe de-o parte, locuitorii trebuie să fie dispuși să testeze, să bricoleze și să studieze. Pe de alta, proiectanții trebuie să aibă răbdare, să investigheze și să rezolve probleme din mers. Mai mult, atât proiectanții, cât și locuitorii, trebuie să cultive și să valorifice oportunitățile care se ivesc. Cu alte cuvinte, trebuie disponibilitate, răbdare și cap.

Metode

În cazul de față, există patru metode de a crește confortul, satisfacția și eficiența folosirii orașului: surplusul de spațiu, accesibilitatea, intimitatea și modularitatea. Surplusul este alcătuit din rezervele de spațiu (urbanizat) care sunt prevăzute din faza de proiectare și care pot fi folosite la nevoie. Aici intră atât posibilitățile de extindere a locuințelor, cât și zonele de urbanizare. Rezervele de spațiu trebuie să fie însă ieftine și ușor de întreținut, altfel ele nu își au rostul. Astfel, în cazul locuințelor, structura de rezistență trebuie să permită extinderile, în vreme ce zonele urbanizate trebuie concentrate, astfel încât să nu dea senzația de ambiguitate sau de dezordine.

La rândul ei, accesibilitatea, la care vom reveni în capitolul următor, scade timpul petrecut în trafic și crește opțiunile avute la îndemână, de la navetă până la petrecerea timpului liber. Mai mult, un transport public eficient și ieftin reduce poluarea și schimbă comportamentul oamenilor în trafic.

Intimitatea rezultă din reducerea interferențelor între activități concurente sau conflictuale. Gălăgia dimprejurul locurilor de joacă deranjează câțiva bătrâni din blocurile învecinate. Uneori apar conflicte, după care lumea se adaptează treptat. Ca principiu de proiectare însă, intimitatea ar trebui încurajată doar până la limita însingurării.

În fine, modularitatea reduce costurile. Reparațiile sunt mai ieftine, iar compozițiile, mai controlate. Modularitatea apare cel mai limpede la mobilierul stradal, la echipamentele sportive sau la *parklet*-uri. Modularitatea nu trebuie să fie neapărat legată de obiectele finite. La fel de bine poate fi modulată structura lor de rezistență. Indiferent de locul în care apare și de forma ei, modularitatea poate duce însă la monotonie și la plictiseală.

Proceduri

Cele patru metode de mai sus se sprijină pe trei decizii procedurale: amânarea deciziilor până la momentul oportun, amortizarea și, nu în ultimul rând, negocierea drepturilor de proprietate. Fără a intra prea mult în detaliu, trebuie reținut doar că deciziile trebuie grupate la fazele determinante ale unui proiect, pentru a culege cât mai multă informație relevantă despre reușita lui. Similar, amortizarea presupune alcătuirea unui buget dedicat în mod explicit întreținerii intervenției sau revenirii la o stare inițială, mai potrivită. În fine, negocierea drepturilor de proprietate asigură, în esență, dezmembrarea și asamblarea lor periodică, pentru a încuraja intervenții punctuale în oraș sau pentru a susține operații urbanistice ample.

Cartierele prietenoase cu vârstnicii

Cel mai interesant exemplu pentru capitolul de față este alcătuit din zonele de îmbunătățire a condițiilor de viață pentru seniori[115] sau, mai simplu spus, din cartierele prietenoase cu vârstnicii. Inițiativa s-a născut în anul 2010, când primăria și consiliul local al New York-ului au încheiat un parteneriat cu Academia de Medicină din New York pentru un program pilot pentru trei cartiere: East Harlem, Upper West Side și Bedford-Stuyvesant,[116] toate cu o populație vârstnică[117] însemnată.

În esență, cartierele prietenoase pentru vârstnici sunt, de fapt, o suită de parteneriate public-private (PPP), semnate între liderii comunitari, proprietarii de întreprinderi, de localuri sau de ateliere, organizațiile non-profit și instituțiile culturale, religioase sau educaționale. Parteneriatele au un scop simplu: să îmbunătățească treptat condițiile de trai ale persoanelor vârstnice, pentru ca ele să nu plece din cartierele respective, ci să poată îmbătrâni acolo activ și demn.[118] Ele încep cu lucruri simple: pahare cu apă, locuri de ședere, toalete cu acces liber sau oferte *happy hour*. Ulterior apar spălătoriile din blocurile de locuit,

115 *Aging Improvement Districts*.

116 *Cf.* New York City Comptroller, 2007: 27ff.

117 Cu vârsta peste 65 de ani.

118 *Cf.* Armborst *et al.*, 2017: 34ff.

orarele speciale la piscine și la sălile de gimnastică, precum și programarea spectacolelor la ore mai comode pentru persoanele vârstnice. În fine, intersecțiile sunt reamenajate, împreună cu stațiile de autobuz, iar semaforizarea este adaptată, astfel încât să permită traversarea în tihnă a străzii.

Privite dintr-o perspectivă urbanistică, cartierele prietenoase cu vârstnicii mai au un avantaj important: ele reduc nevoia pentru cartierele de seniori,[119] care riscă să se transforme în comunități închise.[120] Mai mult, ele pot fi combinate cu alte programe sociale și de sănătate, cum sunt, de exemplu, comunitățile naturale de pensionari.[121] Similar cu parteneriatele pentru cartierele prietenoase cu vârstnicii, comunitățile naturale de pensionari sunt tot niște parteneriate public-private (PPP),[122] care au următoarele obiective:[123]

- Un nivel optim de sănătate a comunității de pensionari,
- O rețea stabilă și solidă de legături între pensionari și comunitățile din care fac parte,
- Un nivel crescut de integrare între implicarea comunitară, serviciile sociale și cele de sănătate.

Practic, comunitățile naturale de pensionari sunt zone eligibile pentru finanțarea din bugetul local și, la nevoie, din cel național.[124] Fondurile alocate sunt folosite atât pentru modernizarea cartierului, cât și pentru optimizarea serviciilor de sănătate și ale celor sociale. Cu alte cuvinte, comunitățile naturale de pensionari sunt formate dintr-o clădire de locuit sau dintr-o grupare de locuințe în care ponderea persoanelor vârstnice se apropie de jumătate, cu venituri scăzute sau medii. Comunitatea astfel delimitată primește subvenții pentru următoarele tipuri de servicii:

- Ocrotirea sănătății: îngrijiri medicale, informare și asistență socială, testări și examinări inițiale,[125] precum și sisteme personale de răspuns în caz de urgență,
- Consultanță și asistență financiară,
- Educație și educație fizică,
- Consiliere și grupuri de sprijin,
- Recreație și socializare,
- Voluntariat.

Suplimentar, ea devine eligibilă pentru modificări ale locuințelor și pentru acțiuni în spațiul public. Din nou, intervențiile inițiale sunt unele simple: mâini curente, parapete, rampe și suprafețe antiderapante. Ulterior, ele se pot transforma în urbanism tactic, cu locuri de ședere umbrite, cișmele, toalete publice sau scuaruri de buzunar.[126] În paralel, începe construcția instituțională pentru furnizarea serviciilor: primele servicii care apar sunt cele dedicate recreației și socializării, care includ excursiile, întâlnirile săptămânale sau lunare și atelierele. Urmează apoi întreținerea locuinței, reparațiile și eventualele ei modificări. În fine, ultimele care apar sunt cluburile și abonamentele preferențiale pentru pensionari.[127]

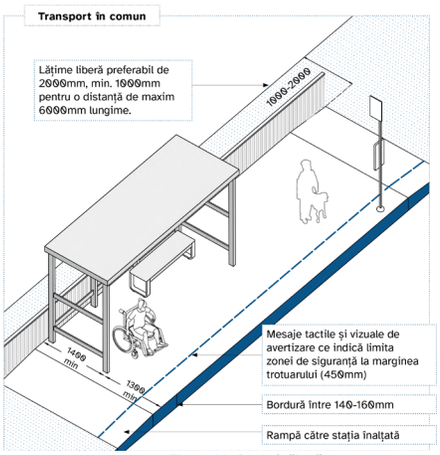

Figura 64. Stație înălțată pentru acces facil în mijlocul de transport în comun
Sursa imaginii: Spații publice fără bariere. Recomandări pentru accesibilitate, 2022: Anexa 3.

În România, persoanele cu dizabilități experimentează un fenomen de izolare cronică. Aici, AMAIS a identificat două cauze principale:

Cauza subiectivă: atitudinea persoanelor fără dizabilități față de persoanele cu dizabilități. De cele mai multe ori, persoanele fără dizabilități nu știu cum să interacționeze cu o persoană cu dizabilități. Exprimă prea multă milă sau teamă de a interacționa sau chiar ignoră cu totul persoana respectivă.

Cauza obiectivă: mediul construit neprietenos sau chiar complet inaccesibil. Spațiul este un instrument ce are puterea de a amplifica sau reduce dizabilitățile. Sau, chiar de a crea dizabilități unde poate nu există. De exemplu, de câte ori nu vi s-a întâmplat să nu puteți circula pe trotuar?

119 *Age-segregated community. Cf.* Armborst *et al.*, 2017: 32ff.

120 *Gated communities.*

121 Naturally Occurring Retirement Community/NORC. Ele au apărut tot în New York, în anul 1986: primul cartier care a devenit o comunitate naturală de pensionari a fost Chelsea, în partea vestică a Manhattan-ului. În momentul de față există peste 40 de comunități naturale de pensionari în New York, care deservesc aproape 50.000 de pensionari (*cf.* Armborst *et al.*, 2017;: 227).

122 Diferențele între cartierele prietenoase cu vârstnicii (*Aging Improvement Districts*) și comunitățile naturale de pensionari (*Naturally Occurring Retirement Community*/ NORC) nu sunt semnificative: pe de-o parte, ele țin de timp. Astfel, comunitățile naturale de pensionari au apărut în a doua jumătate a anilor 1980, în vreme ce cartierele prietenoase cu vârstnicii sunt mult mai recente, ele fiind instituite la începutul anilor 2010. Pe de altă parte, diferențele țin de finanțare: astfel, comunitățile naturale de pensionari pot fi subvenționate și de la bugetul federal american, pe când cartierele prietenoase cu vârstnicii sunt finanțate în principal de la bugetele locale.

Ambele tipuri de parteneriate sunt însă variante ale locuirii cu servicii integrate (*Service integrated housing*/SIH) (*cf.* Howe *et al.*, 2013).

123 Mai multe informații sunt disponibile la adresa: https://on.ny.gov/3LepEfP [17.05.2022].

124 *Cf.* Armborst et al., 2007: 227f.

125 *Screening.*

126 *Pocket parks.*

127 *Cf.* Elbert și Neufeld, 2010: 326ff.

3.4. Accesibilitatea

The Cities may have first been built for symbolic reasons and later for defense, but it soon appeared that one of their special advantages was the improved access they afforded. Modern theorists have seen transportation and communication as the central asset of an urban area, and most theories of city genesis and function take this for granted. Activities are assumed to locate according to the relative cost of reaching materials, customers, services, jobs, or labor. Other values are simply subsidiary constraints in this struggle for access. A high degree of personal mobility was once a privilege for the rich, or something forced upon poor vagabonds or migrants. Now, in the more affluent countries, thanks to cars and other transport devices, voluntary mobility is widespread among the social classes (but not among the age grades). The personal car is our image of freedom, and tourism is a commonplace. The valued end is greater access, although increased mobility might not always increase access, and it generates costs of its own, as we shall see.[128]

(Lynch, 1981/2001: 187).

Mobilitatea și accesibilitatea

Mai întâi, o lămurire despre diferența între mobilitate și accesibilitate: astfel, mobilitatea este suprafața care poate fi acoperită cu o anumită investiție de bani și de timp, în vreme ce accesibilitatea constă în numărul destinațiilor dorite la care poate ajunge lumea, folosind aceeași investiție de bani și de timp (*cf.* Figura 65).[129]

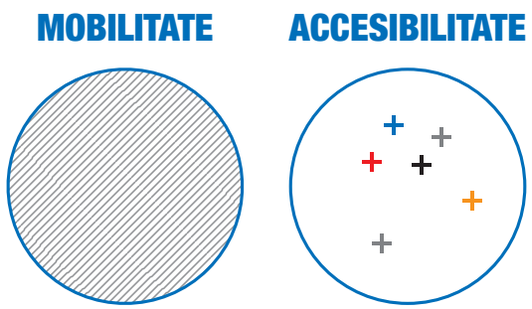

Figura 65. Diferența între mobilitate și accesibilitate
Sursa imaginii: autorii

Accesul

În capitolul de față ne interesează doar accesibilitatea, fiindcă este mult mai strâns legată de calitatea orașului. Accesibilitatea este însă un termen destul de formal, care ascunde parțial o altă noțiune, mult mai des folosită în viața de zi cu zi: accesul. Astfel, dacă accesibilitatea ține de numărul și, după cum vom vedea mai departe, de calitatea destinațiilor posibile, se naște o întrebare mult mai profundă: la ce ar trebui să aibă lumea acces?

Acces la ce?

Există două modalități de a clasifica accesul: după nevoile și după dorințele oamenilor sau după comunitățile care au acces la un anumit lucru.[130] Să le luăm pe rând.

Primul este accesul la semeni. Fie că e vorba de familie, de prieteni, de cunoștințe sau de colegi, contactul social este una din cele mai pregnante nevoi, în special în vremuri de restriște.[131] Lipsa lui se mai vede încă la sfârșitul pandemiei COVID-19.

Al doilea este accesul la activități: munca, locuirea, educația, petrecerea timpului liber, profilaxia și tratamentul, sportul sau religia. Cu toate că deplasările cele mai frecvente rămân cele făcute între casă și locul de muncă, odată cu pandemia, ele au început să se diversifice din ce în ce mai mult.

Strâns legat de accesul la activități este accesul la resurse: la hrană, la apă, la energie electrică și la încălzire. Împrumutând din nou ierarhia lui Maslow, vorbim aici de îndeplinirea nevoilor fiziologice sau, cu alte cuvinte, de baza piramidei.

128 Este posibil ca orașele să fi fost construite mai întâi din motive simbolice și mai târziu pentru apărare. Ulterior, lumea a observat că unul dintre avantajele lor distincte este accesul îmbunătățit pe care îl oferă. Teoreticienii moderniști au considerat transportul și comunicarea atuul central al unei zone urbane, iar majoritatea teoriilor despre geneza și despre funcția orașului pornesc de la această premisă. Ele presupun că activitățile sunt localizate în funcție de costul relativ de a ajunge la materiale, la clienți, la servicii sau la forța de muncă. Alte valori sunt pur și simplu constrângeri secundare în această luptă pentru acces. Un grad ridicat de mobilitate personală era cândva un privilegiu pentru cei bogați sau un mod de viață al vagabonzilor și al migranților. Astăzi, datorită mașinilor și altor mijloace de transport, mobilitatea voluntară este larg răspândită în rândul claselor sociale (dar nu și în rândul categoriilor diferite de vârstă), cel puțin în țările mai bogate. Mașina personală este imaginea libertății, iar turismul este ceva obișnuit. Obiectivul final este accesul, deși o mobilitate mai bună nu se traduce întotdeauna într-un acces mai bun. Mai mult, ea generează costuri proprii.

129 Mai exact: „Conceptele de *accesiblitate și de mobilitate* se disting cu ușurință, luând în considerare aspectele ce se pot îmbunătăți în fiecare caz. O îmbunătățire a mobilității constă într-o creștere a teritoriului la care se poate ajunge cu o anumită investiție de timp și de bani, în timp ce o îmbunătățire a accesibilității constă într-o creștere a destinațiilor la care se poate ajunge cu o anumită investiție de timp și de bani. Mai exact, destinațiile variază ca valoare: de exemplu, majoritatea oamenilor ar aprecia mai mult accesul la un supermarket decât la un magazin de proximitate. Deci o îmbunătățire a accesibilității este definită mai exact ca o creștere a valorii destinațiilor la care se poate ajunge cu o anumită investiție de timp și de bani. Accesibilitatea fizică [...] se referă la potențialul de călătorie către destinații reale, dar conceptul poate fi extins prin includerea interacțiunii electronice la distanță cu destinații virtuale și cu livrarea de bunuri și de servicii la locul dorit. Deși accesibilitatea fizică variază ca mod de transport, ea este la fel de importantă pentru utilizatori diferiți." [cuvintele scrise în caractere cursive (italice) sunt sublinierile autorilor] (Levine et al., 2019: 2).

130 *Cf.* Lynch, 1981/2001: 188ff.

131 *Cf.* Snowden, 2020.

Aici adăpostul este hotărâtor, fiindcă el adună majoritatea resurselor.[132] Fără un adăpost stabil, resursele sunt mult mai greu de găsit și de folosit, atât psihologic, cât și fiziologic.
Privită dintr-o asemenea perspectivă, problema adăpostului cere soluții bine gândite. Exemplele cele mai potrivite sunt proiectele de locuințe accesibile ale lui Alejandro Aravena din Chile și din Mexic. Toate pornesc de la triunghiul care se formează între densitățile mari de locuințe cu un regim redus de înălțime, atenția la suprapopulare și posibilitatea de extindere a locuinței, odată cu schimbarea nevoilor gospodăriei respective. El determină astfel posibilitățile de creștere și, de ce nu, de descreștere a locuinței în timp.

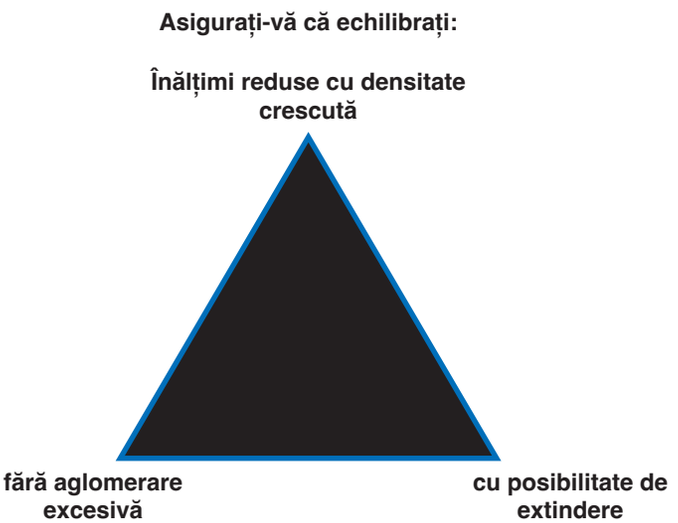

Figura 66. Triunghiul locuinței incrementale
Sursa imaginii: Aravena, A.[133]

Deși diferite, cele patru proiecte de locuințe incrementale urmează aceleași cinci principii (*cf.* Figura 68, Figura 69, Figura 70 și Figura 71):

- Proiectele suficient de dense pot compensa costurile unui teren mai scump, dar bine poziționat.
- Construcția caselor se face în două etape: prima este locuința inițială, însoțită de structura de rezistență a casei, de pereții anti-foc și de spațiile umede, adică de băi și de bucătărie. Ulterior casa se extinde cu camerele suplimentare de care e nevoie.
- Toate casele vin însoțite de două scenarii de folosință: primul, dedicat variantei minimale a casei, iar cel de-al doilea, dedicat variantei extinse.
- În varianta extinsă, casa trebuie să aibă o arie utilă de cel puțin 72 m² sau să poată găzdui patru dormitoare, fiecare cu o suprafață minimă de 9 m². În această situație, băile trebuie puse lângă dormitoare și nu la intrarea în casă. Mai mult, varianta extinsă a casei trebuie să aibă și un loc de parcare pentru mașină.
- Trecerea de la spațiul public, al străzii, la cel privat, al locuinței, se face treptat, folosind una sau mai multe curți comune, care sunt folosite de cel mult 25 de familii.

Care dintre intervențiile de mai jos este cea mai importantă pentru dumneavoastră?

Trotuare mai largi și parcări mai puține lângă trotuar	**Locul 1**
Spațiu verde de-a lungul străzii și mai puține parcări	**Locul 2**
Piste de bicicliști pe trotuar	**Locul 3**
Zone de stat umbrite cu cișmele	**Locul 4**
Trotuare mai înguste, dar mai multe parcări lângă trotuar	**Locul 5**
Toalete publice cu zone dedicate pentru mama și copilul	**Locul 6**

Preferințele diferite ale locuitorilor pentru spațiul străzii indică necesitatea negocierii și a compromisului în atingerea unor obiective ale dezvoltării urbane. De exemplu, importanța trotuarelor mai largi și a parcărilor mai puține lângă trotuar crește odată cu creșterea în vârstă a respondenților și cu populația orașului. Astfel, ea devine cu 30% mai importantă în orașele de peste 300.000 de locuitori, decât în orașele cu mai puțin de 30.000 de locuitori. „Trotuarele mai largi și parcările mai puține lângă trotuar" stau pe primul loc în București-Ilfov, în Nord-Vest, în Vest, în Sud-Est și în Sud-Muntenia. În restul regiunilor (Centru, Nord-Est și Sud-Vest) pe primul loc se află „spațiul verde de-a lungul străzii și mai puține parcări".

Figura 67. Preferințele respondenților referitoare la intervențiile de la nivelul străzii

Sursa imaginii: autorii

132 Aici clasificările diferă: la Maslow, adăpostul este locul în care se satisfac majoritatea nevoilor fiziologice. La Lynch, accesul la resurse vine înainte accesului la adăpost.

133 Dosarul cu cele patru proiecte poate fi descărcat de la adresa: https://bit.ly/3GYS6ko [10.06.2022].

134 Imagine disponibilă la adresa: https://bit.ly/3Q7jNvO [10.06.2022].

135 Imagine disponibilă la adresa: https://bit.ly/3Q4Yta7 [10.06.2022].

Figura 68. Quinta Monroy (2003) (Iquique, Chile) ▲
Sursa imaginii: Palma, C. și Jalocha, T. (2008).[134]

Figura 69. Lo Barnechea (2008-2014) (Santiago, Chile) ▼
Sursa imaginii: Elemental (f.a.).[135]

Figura 70. Monterrey (2008-2010) (Monterrey, Mexic)
Sursa imaginii: Ramírez, R. (f.a.).[136]

Urmează accesul la diferite locuri: la adăpost, la spațiile verzi, la peisaje frumoase și așa mai departe. De reținut aici că peisajele frumoase includ atât natura, cât și orașul. Astfel, dacă locuința nu și-a pierdut deloc din importanța pe care a avut-o de-a lungul timpului, peisajele au devenit din ce în ce mai însemnate, ele determinând, în mare măsură, migrația populației spre suburbii.
Iar la final, accesul la informație: dacă până nu demult, informația era esențială pentru mai toate activitățile economice, în ultima vreme ea a pătruns adânc în viața privată a oamenilor. Efectele ei sunt încă greu de măsurat precis: e drept că o parte din interacțiunea socială a fost înlocuită de tehnologia informației și de cea a comunicațiilor, dar efectele ei asupra orașului sunt mult mai greu de înțeles și, cu atât mai mult, de măsurat.

Figura 71. Villa Verde (2009-2013) (Constitución, Chile)
Sursa imaginii: Elemental și Díaz, F. (f.a.).[137]

136 Imagine disponibilă la adresa: https://bit.ly/3zmc1s3 [10.06.2022].

137 Imagine disponibilă la adresa: https://bit.ly/3zprBD4 [10.06.2022].

Accesul cui?

Mai rămâne de lămurit despre accesul cui vorbim: al persoanelor fără dizabilități, al celor cu dizabilități, al copiilor, al adulților, al săracilor sau al bogaților. Este limpede că accesul este uneori diferențiat, iar alteori părtinitor. Astfel, dizabilitățile scad simțitor libertatea de mișcare a oamenilor. La fel se întâmplă și cu vârsta. Puține locuri sunt accesibile pentru toată lumea. La fel de puține locuințe sunt accesibile pentru toată lumea, iar multe din activitățile amintite puțin mai devreme sunt cu adevărat deschise tuturor.
Au început să apară însă manualele de proiectare urbanistică pentru multe din problemele accesibilității (*cf.* Figura 72) și, poate mai important, dizabilitatea a devenit o problemă centrală a designului (*cf.* Figura 73).

Figura 73. Design Meets Disability
Sursa imaginii: Pullin, 2009.

Principii de proiectare

Pornind de la definiția accesibilității, care lega timpul sau banii de numărul destinațiilor dorite, ajungem foarte curând la problema diversității. Aici se aplică un principiu simplu: odată satisfăcute nevoile, apar dorințele. Iar dorințele sunt strâns legate de diversitate.
Diversitatea apare atât la deplasările propriu-zise, cât și la destinațiile alese. În primul caz vorbim de distribuția modală a deplasărilor, adică despre ponderea deplasărilor motorizate, raportată la cea a deplasărilor nemotorizate, precum și de importanța mașinii personale în raport cu bicicleta sau cu trotineta.[138] În al doilea caz ne interesează varietatea oamenilor, a mâncărurilor, a slujbelor, a școlilor, a cinematografelor sau a teatrelor.
Diversitatea depinde însă foarte mult de gusturi, de interese sau de posibilitățile financiare. Mai mult, prea multă diversitate strică, fiindcă suprasolicită capacitatea de a lua decizii. Al doilea principiu este, așadar, următorul: diversitatea implică acomodare și, uneori, deprinderi noi. Din acest motiv, ea trebuie însoțită de refugii care limitează accesul. Casa cu grădină este adăpostul de frământare a orașului.

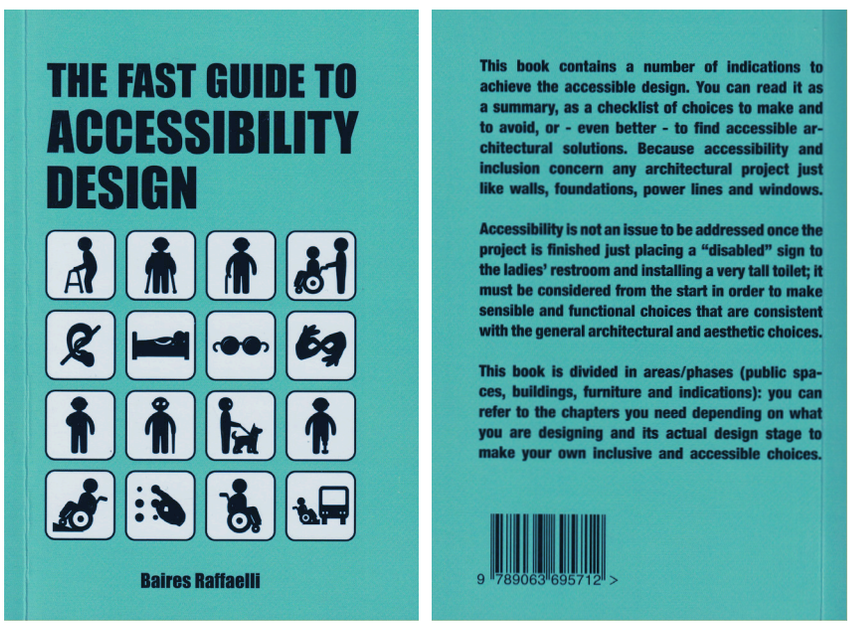

Figura 72. The Fast Guide to Accessibility Design
Sursa imaginii: Raffaelli, 2020.

138 *Cf.* Sadik – Khan și Solomonow, 2016: 143ff. și Schiller *et al.*, 2010: 87ff.

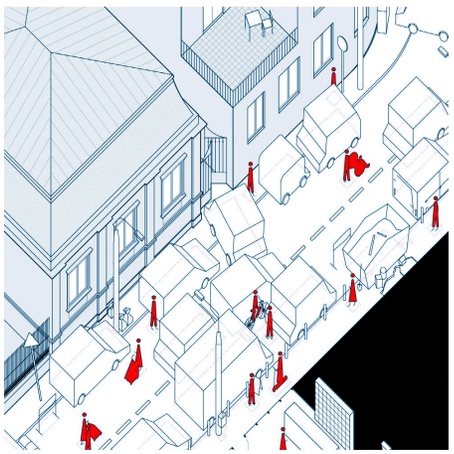

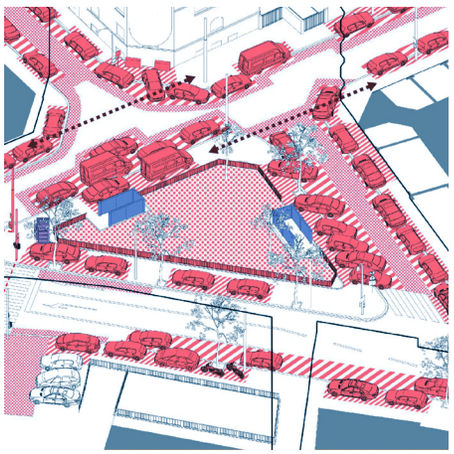

Figura 74. Realitatea unei străzi din Municipiul București
Sursa imaginii: București. Structura minoră. Viziune și metodologie pentru organizarea spațiului stradal în zona centrală a orașului București, 2021: 136. Disponibil la adresa: https://bit.ly/397853L

Ghidul este probabil una din puținele încercări mai detaliate de înțelegere a dinamicii spațiului stradal din centrul orașului București. În urma unei analize a traficului și a vehiculelor staționare din Cartierul Creativ, ghidul propune o serie de intervenții care pot ameliora calitatea vieții în centrul orașului. Propunerea utilizării flexibile a celui de-al treilea spațiu - spațiul excesiv ocupat de mașinile parcate de-a lungul trotuarelor sau pe trotuare - reprezintă una din propunerile inedite din ghid.

Figura 75. Accesibilitatea
Sursa imaginii: autorii

Metode Cele două principii nasc câteva metode de îmbunătățire a accesibilității, unele testate și altele ipotetice (*cf.* Figura 75):

1. Prima constă în proiectarea unei trame stradale coerente, fără piedici și fără ambiguități.
2. A doua presupune modificarea distribuției modale a deplasărilor, de care vorbeam puțin mai devreme. Aici intră rutele noi ale transportului în comun și pistele de biciclete.
3. Mai degrabă principială, a treia metodă constă în manipularea originilor și a destinațiilor: locurile de muncă, restaurantele sau locuințele pot fi grupate, într-o anumită măsură, prin reglementări urbanistice.
4. Mai departe, a patra metodă presupune decalarea timpilor de acces la rețeaua de transport. Cu alte cuvinte, orare diferite vor glisa orele de vârf de dimineața și de după-masa mai devreme sau mai târziu.
5. Autonomia este cea de-a cincea metodă: lucrând de acasă, numărul

deplasărilor se reduce, uneori substanțial. Mai mult, o grădină cultivată oferă cel puțin o parte din hrana de zi cu zi.

6. A șasea metodă constă în suplinirea navetei cu munca la distanță. Folosită sistematic pe timpul pandemiei, metoda funcționează doar până la limita însingurării.[139] Mai mult, în vremuri normale, ea nu pare să reducă volumul deplasărilor.
7. Unele tipuri de acces pot fi îmbunătățite prin politici publice: aici intră politicile de parcare și cele dedicate transportului public.
8. În fine, ultima metodă ține de instruirea și de pregătirea practică a oamenilor, în special a celor cu dizabilități: îmbunătățirea treptată a spațiului public, îmbinată cu atelierele sau cu cursurile de orientare și de explorare, fac orașul mai accesibil și mai prietenos.

La ultimul punct avem un exemplu interesant: ghidul spațiilor publice fără bariere din anul 2022,[140] al Asociației Metodelor Alternative de Integrare Socială (AMAIS).[141] Datele relevante de context sunt următoarele:

- În toamna anului 2021, erau 866.390 de persoane cu dizabilități în România, adică aproximativ 4,5% din populația totală a României. De reținut că persoanele cu dizabilități sunt cele care au un certificat de încadrare într-unul din diferitele grade de handicap.[142]
- Aproximativ o treime din femeile de peste 16 ani (29,8%) și o cincime dintre bărbații de peste 16 ani (20,8%) au declarat că au abilitățile limitate. Mai exact, avem aproximativ 1,2 milioane de persoane cu limitări severe (ca. 6% din populației) și 3,7 milioane de persoane cu unele limitări (ca. 19,4% din totalul populației), care împreună dau un total de 4,9 milioane de persoane în România care au abilități limitate.

Într-un asemenea context, AMAIS a propus analiza de accesibilitate, ca metodă de identificare a situațiilor de excludere a persoanelor cu dizabilități din spațiile publice ale orașului. Analiza de accesibilitate cuprinde următorii pași:[143]

1. Completarea grilei de verificare a accesibilității spațiului studiat,[144]
2. Una sau mai multe vizite în spațiul respectiv,
3. Una sau mai multe vizite în spațiul respectiv, de această dată împreună cu o echipă care să includă și persoane cu dizabilități, pentru consultare,
4. Împărțirea chestionarelor și interviurile,
5. Scrierea raportului final.

Manualul continuă cu o analiză comparată a normativelor și a ghidurilor existente în țară și în străinătate, după care dă o suită suficient de bogată de exemple: pentru transportul în comun, pentru clădirile publice, pentru scuaruri și pentru piețe pentru grădinile publice și pentru parcuri, pentru locurile de joacă, pentru mobilierul urban, precum și pentru echipamente.

Relevante pentru noi sunt însă analizele făcute: ele sunt simple, intuitive și clare. Am ales din ele două exemple: o stație de autobuz (*cf.* Figura 76) și o trecere de pietoni (*cf.* Figura 77).

139 La fel funcționa și televizorul pe vremuri.

140 *Cf.* AMAIS și Banca Mondială, 2022. Ghidul poate fi descărcat de la adresa: https://bit.ly/3NBYpx3 [10.06.2022].

141 Mai multe informații despre AMAIS sunt disponibile la adresa: https://bit.ly/3O40OjT [10.06.2022].

142 . Mai exact: „Persoanele cu handicap sunt acele persoane cărora mediul social, neadaptat deficiențelor lor fizice, senzoriale, psihice, mentale și/sau asociate, le împiedică total sau le limitează accesul cu șanse egale la viața societății, necesitând măsuri de protecție în sprijinul integrării și incluziunii sociale" (art. 2, alin. 1, din Legea 448/2006, privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap, în forma ei consolidată până în data de 10.06.2022).

143 Grila propusă de AMAIS este o variantă îmbunătățită a celei care apare în Anexa F a Normativului privind adaptarea clădirilor și a spațiului urban la nevoile individuale ale persoanelor cu handicap (NP 051, revizuire NP 051/2000), aprobat prin Ordinul Ministrului Dezvoltării Regionale și Administrației Publice (OMDRAP) 189/2013 și publica în Monitorul Oficial 121/05.03.2013.

144 *Cf.* AMAIS și Banca Mondială, 2022: 46ff.

Transport în comun
A. Stație de autobuz

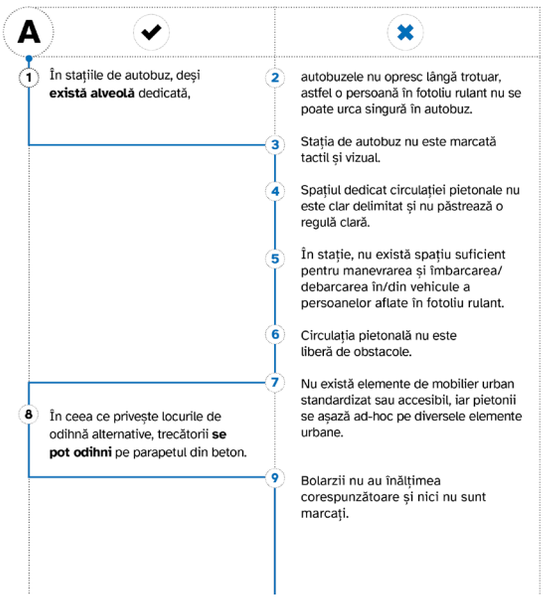

Figura 76. Analiza unei stații de autobuz de pe Bulevardul Iuliu Maniu, din București
Sursa imaginii: AMAIS și Banca Mondială, 2022: A2.5.

Traversări

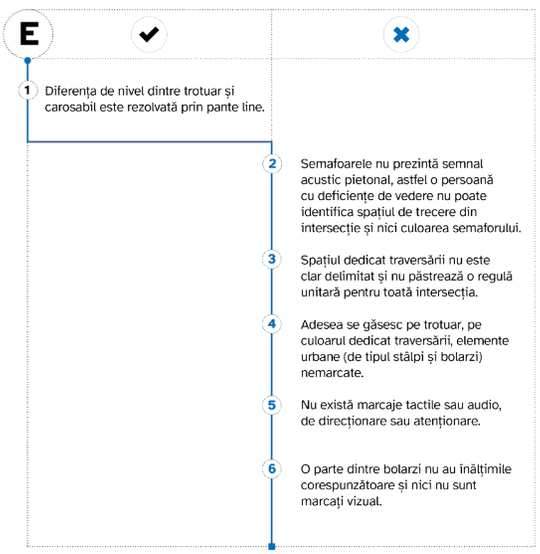

Figura 77. Analiza unor traversări între Bulevardul Iuliu Maniu și Bulevardul Doinea Cornea, în București
Sursa imaginii: AMAIS și Banca Mondială, 2022: A2.12.

Harta

Astfel, două exemple ni se par deosebit de elocvente pentru accesibilitate: harta și afișul. Una pentru accesul la locuri îndrăgite, iar celălalt pentru accesul la informație. Nu ne interesează toate hărțile însă, ci doar cea din Figura 78. Practic, harta arată căile de acces la plaja din Malibu (CA), precum și serviturile de trecere, care fac legătura între stradă și plajă. Mai mult, harta arată proprietatea publică și pe cea privată asupra terenurilor, iar acolo unde este nevoie, dă citatele relevante din lege.[145]

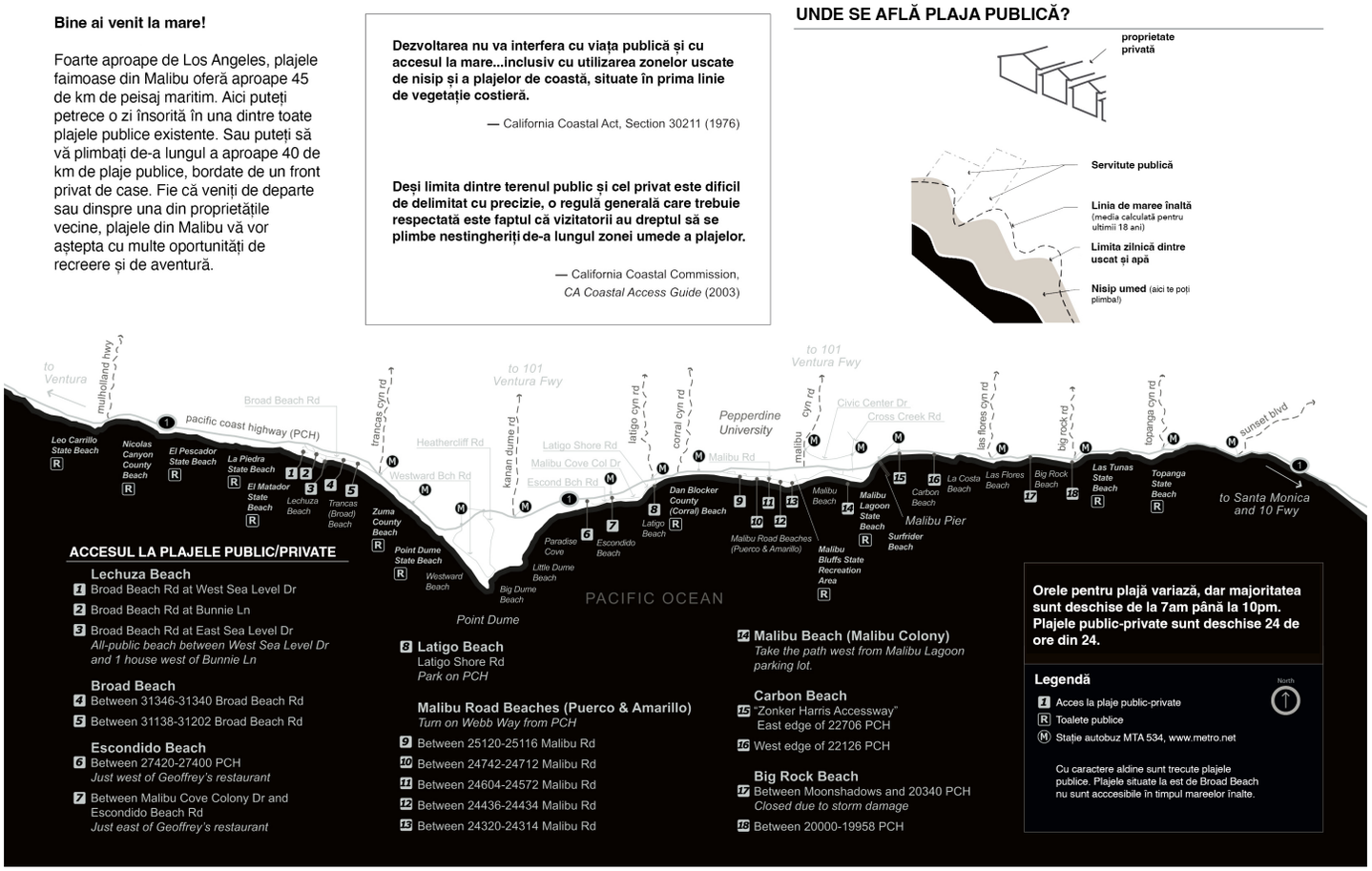

Figura 78. Plajele publice din Malibu (CA)
Sursa imaginii: Los Angeles Urban Rangers[146]

La prima vedere banală, harta plajelor din Malibu este, în realitate, o contramăsură împotriva capcanelor întinse de proprietarii caselor de lângă plajă: garajele, semnele false și trecerile mascate (*cf.* Figura 79). De sus în jos, vedem trei capcane: aleea de acces la plajă, deghizată într-o simplă intrare în curte și încadrată de două clădiri diferite, care folosesc aceleași materiale pe fațadă, astfel încât să dea impresia unei singure proprietăți. Mai jos apare imitația garajului, care este, de fapt, camera de zi a casei. În fața lui, bordura e teșită, așa că parcarea e interzisă. În fine, în colțul din stânga jos vedem gruparea intrărilor în două garaje diferite, la o distanță suficient de mică, încât să nu permită amenajarea niciunui loc de parcare pe stradă.[147] Trucurile continuă cu suita semnelor false care interzic parcarea sau a celor care interzic zăbovirea pe trotuar.[148]

145 *Cf.* Armborst et al., 2017: 217ff.

146 Harta poate fi descărcată de la adresa: https://bit.ly/3EJ7dNS [17.05.2022].

147 *Cf.* Armborst et al., 2017: 174.

148 *No loitering.*

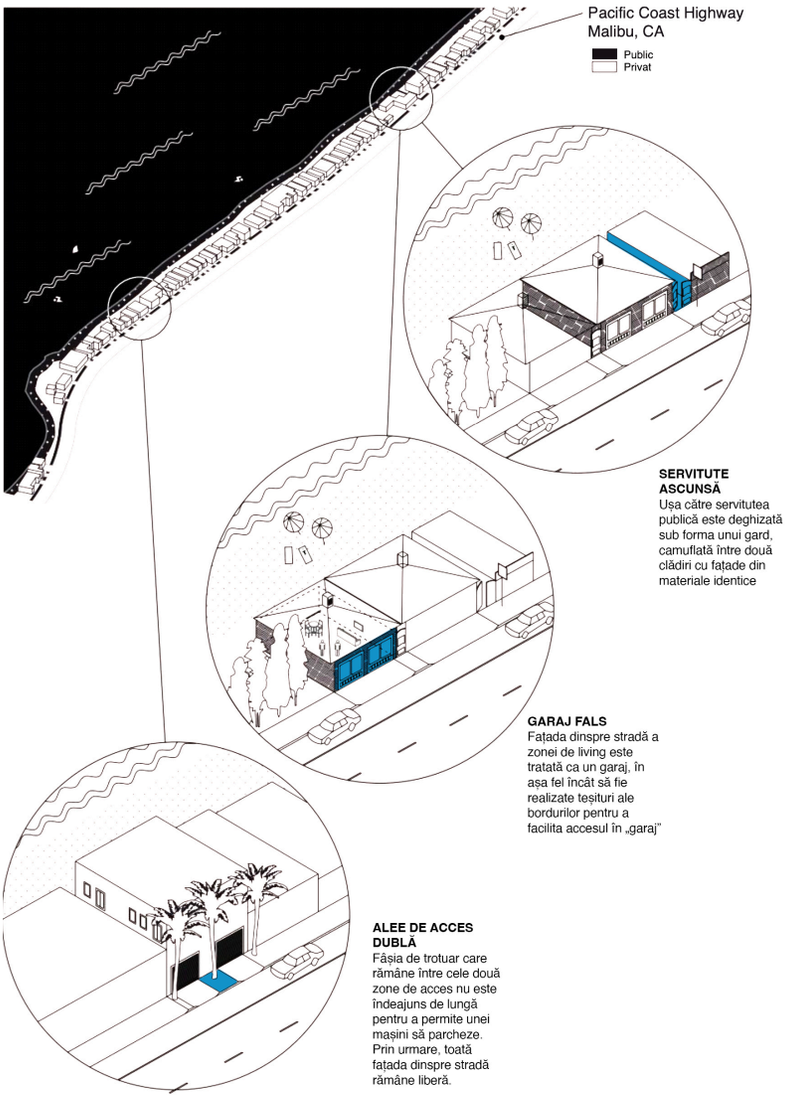

Figura 79. Garajele și aleile de acces din Malibu (CA)
Sursa imaginii: Armborst *et al.*, 2017: 174.

Afișul Dacă harta poate ocroti accesul public, afișul poate mobiliza, poate explica politicile publice și poate traduce reglementări.[149]
Am folosit un exemplu din portofoliul de afișe ale Centrului de Pedagogie Urbană,[150] fondat în anul 1997 de un grup de prieteni cu experiență în arhitectură, în artă, în design grafic, în istorie, în politici publice și în filosofie politică. Din 2007, Centrul a lansat programul *Making Policy Public*, dedicat sintetizării și traducerii politicilor publice pe înțelesul tuturor. De atunci, Centrul lansează câte o invitație în fiecare an, pentru a găsi cele mai relevante probleme legate de politicile publice și pentru a le transforma într-un afiș (*cf.* Figura 80).

149 *Cf.* Armborst, et al., 2017: 256f.

150 *Center for Urban Pedagogy*/CUP. Mai multe informații despre Centru sunt disponibile la adresa: https://bit.ly/3LhzlVi [17.05.2022].

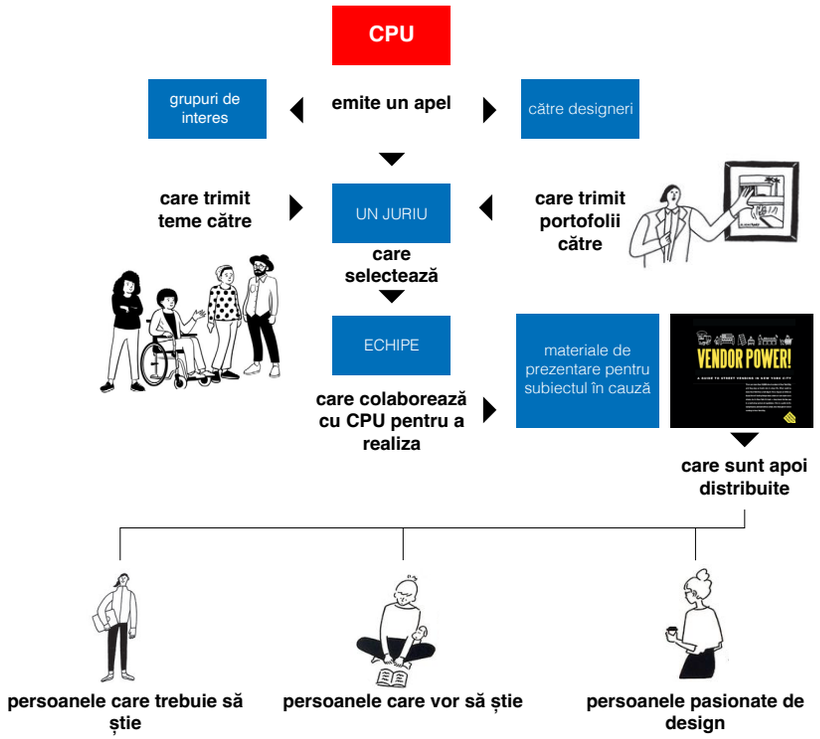

Figura 80. Programul *Making Policy Public*
Sursa imaginii: Centrul de Pedagogie Urbană[151]

151 Mai multe informații sunt disponibile la adresa: https://bit.ly/3v8ONTE [17.05.2022].

AFIȘUL

Revenind, afișul din dreapta organizează (*cf.* Figura 81). Inițial, el împarte lucrările de îmbunătățire în două categorii: întreținere și reparații minore, pe de-o parte, și proiecte majore, pe de alta. Fiecare grup de lucrări vine însoțită de o suită clară de pași, care pornește de la găsirea persoanelor de contact, trecând apoi prin formularea scrisorilor, prin stabilirea întâlnirilor, prin solicitarea fondurilor, acolo unde este cazul, și ajungând la final la calendarul lucrărilor.

Figura 81. How Can I Improve My Park?
Sursa imaginii: Centrul de Pedagogie Urbană[152]

152 Afișul poate fi descărcat de la adresa: https://bit.ly/3vEpWWR [17.05.2022].

$35.000

Proiectele capitale presupun investiția unor sume mai mari de 35.000$

ați cu autoritățile anțării necesare

CÂTEVA LUCRURI DE LUAT LA ÎNTÂLNIRILE OFICIALE

JOS SUNT ASPECTE DE T ATUNCI SCUTAȚI UL CU ĂȚILE E

Ideile legate de ce doriți să îmbunătățiți

Imagini care surpind problemele parcului

Lista membrilor care susțin proiectul

Scrisori de susținere din partea oficialităților

Date clare despre situația din parc

GRUPURI LOCALE ÎNFIINȚATE PENTRU MENTENANȚA PARCULUI POT FI FORMATE DIN VOLUNTARI. ESTE BINE SĂ VĂ INFORMAȚI CU PRIVIRE LA CE GRUPURI SUNT DEJA FUNCȚIONALE ÎN CARTIERUL DVS.

ului local. Ei pot să scrie o scrisoare de lească întâlniri cu persoane cheie la

Dorim modificări majore în parc. Cum procedăm?

Implemerea unui proiect cu modificări majore necesită finanțare din mai multe părți. Unele dintre ele pot obține și finanțare doar de la bugetul local.

START

FOLOSIȚI ACEST POSTER PENTRU A ÎNȚELEGE PAȘII NECESARI

CONSTRUIȚI O COALIȚIE

Veți avea nevoie de multe persoane care să susțină proiectul. Consolidarea coaliției este un proces constant pe toată durata proiectului.

CĂUTAȚI SUSȚINERE PENTRU PROIECT

Lucrați cu aceste grupuri pentru a obține finanțare din partea administrației locale.

CĂUTAȚI FINANȚARE PENTRU PROIECT

Acești reprezentanți vă pot oferi finanțare pentru proiect. Ei pot să susțină proiectul mai departe, pentru a deschide calea către alte finanțări.

Departamentul care se ocupă cu gestionarea parcurilor din oraș

Scopul urmărit

Obținerea unei întâlniri în care să solicitați suport financiar și un cost estimativ al investiției

Contactați prin e-mail sau telefonic departamentul și stabiliți o întânire.

Explicați proiectul clar și cu argumente potrivite în cadrul întâlnirii. Încercați să obțineți o estimare a costurilor, care poate fi utilă în alte întâlniri cu autoritatea publică.

Grupuri civice și asociații de proprietari.

Scopul urmărit

Includerea proiectului pe lista de investiții

Contactați prin e-mail sau telefonic grupurile și asociațiile care pot fi implicate în proiect.

UNELE ASOCIAȚII VOR FI PROMPTE, ALTELE VOR RĂSPUNDE MAI GREU

Explicați proiectul clar și cu argumente potrivite în cadrul întâlnirii. Puteți obține o scrisoare de susținere din partea asociațiilor, care să fie de folos în discuțiile ulterioare cu autoritatea publică.

Încercați să includeți proiectul în lista prioritară de investiții din cartierul dumneavoastră.

LISTA DE PROIECTE POATE FI UNA MAI LUNGĂ. DIN ACEST MOTIV, ESTE IMPORTANT CA INTERVENȚIA ÎN PARC SĂ FIE SUSȚINUTĂ DE MAI MULȚI ACTORI URBANI.

Ne-am blocat. Ce facem acum?

PE PARCURS ESTE POSIBIL SĂ ÎNTÂMPINAȚI REZISTENȚĂ DIN PARTEA AUTORITĂȚILOR ȘI NU VEȚI PUTEA SĂ LE CONVINGEȚI CĂ PROIECTUL ESTE IMPORTANT.

...ÎN ACEASTĂ SITUAȚIE, CONCENTRAȚI-VĂ PE ACTORII URBANI INTERESAȚI, CARE ULTERIOR VĂ POT AJUTA SĂ ÎI CONVINGEȚI ȘI PE CEI MAI REȚICENȚI.

Primar

Nu veți putea ajunge la Primar direct, dar este important să aveți suportul grupurilor și a departamentelor cheie din Primărie.

AVEȚI ȘANSE MAI MARI DE REUȘITĂ DACĂ AVEȚI SUPORT EXTERN PENTRU PROIECT

Consilul local

Scopul urmărit

Obținerea unei discuții pentru solicitarea finanțării

Contactați prin e-mail sau telefonic și explicați foarte pe scurt intenția proiectului.

Contactați prin e-mail sau telefonic pentru a stabili o discuție față în față.

Susțineți proiectul public și solicitați includerea lui pe lista de proiecte prioritare ale Primăriei. Solicitați alte sugestii referitoare la alte posibile finanțări.

Alte entități publice sau private

Scopul urmărit

Obținerea unei discuții pentru solicitarea finanțării

Contactați prin e-mail sau telefonic și explicați foarte pe scurt intenția proiectului.

Contactați prin e-mail sau telefonic pentru a stabili o discuție față în față.

Explicați proiectul clar și cu argumente potrivite în cadrul întâlnirii. Solicitați la finalul discuției variantele posibile de finanțare.

NU EZITAȚI SĂ CONTACTAȚI LA ÎNCEPUTUL PERIOADEI DE STABILIRE A BUGETULUI LOCAL PE ANUL ÎN CURS PERSOANELE CU CARE AȚI DISCUTAT

Selectarea proiectelor pentru investiții. În această etapă, proiectul dumneavoastră poate fi inclus în lista finală de investiții pentru anul în curs.

Cât durează implementarea proiectului?

yrs	1	2	3	4	5	6	7
Realizarea coaliției							
Întâniri cu oficialii în care vă faceți cunoscută intenția							
Obținerea finanțării (poate dura mai mult de un an)							
Implementarea proiectului							

Buget local preliminar

Buget total

Buget aprobat

Proiectul nu a primit finanțare.
Continuați munca de convingere deoarece ați trecut deja o dată prin proces și ați construit relații importante cu autoritatea locală.

Proiectul a primit finanțare parțială
Continuați munca de convingere pentru a obține toată finanțarea anul viitor. Este mult mai simplu să obțineți finanțare odată ce aveți deja o parte din bani alocați.

Proiectul a fost finanțat în totalitate!

welcometoCUP.org

MAKING POLICY PUBLIC

3.5. Controlul

Space and the behavior associated with it must be regulated. Man is a territorial animal: he uses space to manage personal interchange and asserts rights over territory to conserve resources. People exercise these controls over pieces of ground, and also over volumes that accompany the person. Our subject is the former, however. Spatial controls have strong psychological consequences: feelings of anxiety, satisfaction, pride, or submission. Social status is buttressed, or at least expressed, by spatial dominance. A principal motive of war has been the struggle for place, and governments are land-based units. These are pervasive phenomena.[153]

(Lynch, 1981/2001: 205).

Controlul e o temă sensibilă: gardurile, camerele de supraveghere, accesurile restricționate sau interzise, marcajele sau uniformele. Toate sunt mecanisme de control, menite să controleze spațiul sau timpul din oraș. Prea multe și produc antipatie. Prea puține și produc haos. Ca restul criteriilor ale performanței orașului, controlul este un exercițiu de echilibru. Ce înseamnă însă controlul în oraș?

Sintetic, controlul se naște dintr-o suită de cinci verbe: a fi, a folosi, a-și însuși, a transforma[154] și a hotărî[155] (*cf.* Figura 82).[156] Ele sunt cele cinci drepturi spațiale care se îmbină în calitatea unui loc.

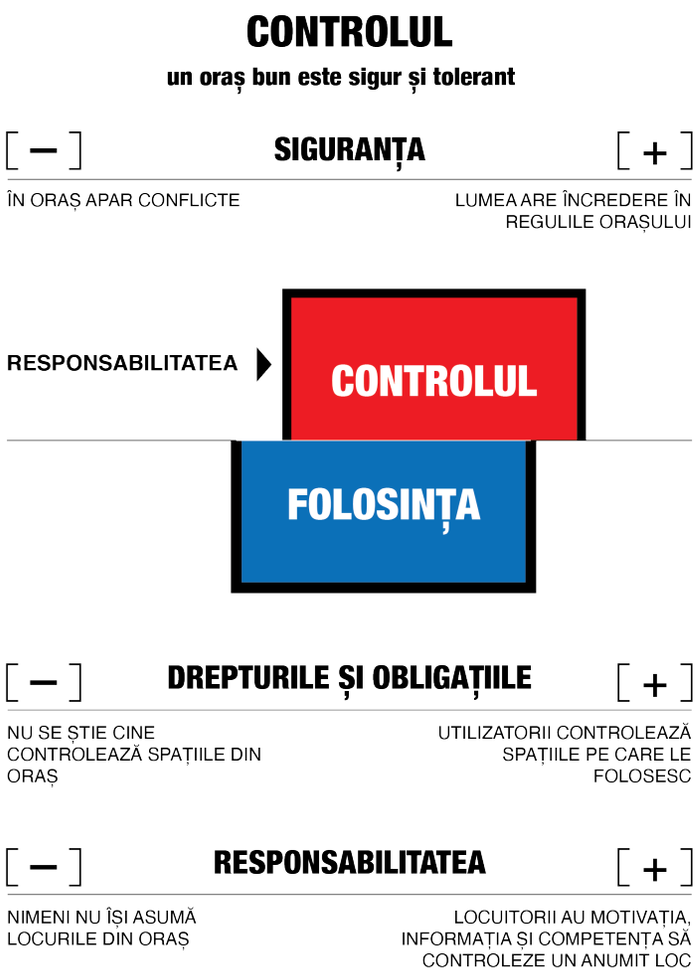

Figura 82. Controlul
Sursa imaginii: autorii

Care model vi se pare mai frumos?

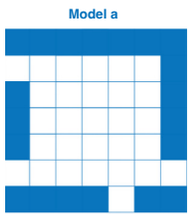

Locul 1 (2,1)

La nivelul întregului eșantion, modelul considerat cel mai frumos a fost modelul „a". Aprecierea pentru primul model tinde să crească odată cu scăderea dimensiunii orașului de proveniență a respondenților, formându-se astfel o corelație inversă.

Răspunsurile la această întrebare indică un lucru interesant: tendința de control crește odată cu scăderea dimensiunii orașului de proveniență. Mai exact, în orașele de mici dimensiuni, există o tendință de a alege modelul de tip incintă pură, o formă urbană care creează spații intime, sigure și un sens colectiv, în contrast cu formele dispersate, ce pot fi asociate cu individualismul și cu lipsa de control.

Figura 83. Preferințele respondenților referitoare la diferite modele de conformare
Sursa imaginii: autorii

153 Spațiul și comportamentul asociat cu el trebuie reglementate. Omul este un animal teritorial: el folosește spațiul pentru a gestiona schimburile personale și își afirmă drepturile asupra teritoriului pentru a conserva resursele. Oamenii exercită aceste controale asupra terenurilor și asupra volumelor asociate Subiectul nostru este însă primul. Controalele spațiale au consecințe psihologice puternice: sentimente de anxietate, satisfacție, mândrie sau supunere. Statutul social este susținut, sau cel puțin exprimat, de dominația spațială. Un motiv principal al războiului a fost lupta pentru teritoriu, iar guvernarea presupune teritorializare. Astfel de fenomene sunt omniprezente.

154 Sau de a modifica.

155 Sau de a dispune.

156 Clasificarea care urmează e construită intuitiv, pornind de la modul în care folosesc oamenii spațiul. Ea diferă astfel de clasificarea juridică, folosită în urbanism și în amenajarea teritoriului.

A fi Primul este dreptul la prezență sau, cu alte cuvinte, dreptul de a fi într-un anumit loc. Uneori, el vine însoțit de dreptul de a-i exclude pe ceilalți din locul respectiv. Astfel, dacă strada este un loc public, ea fiind folosită de toată lumea, locuința, curtea sau grădina sunt spații folosite, de regulă, doar de proprietari, de familiile sau de invitații lor.

A folosi Al doilea drept este cel de folosință, adică posibilitatea de a folosi neîngrădit amenajările sau dotările unui anumit spațiu, evident, în limita bunului simț sau după niște reguli formulate explicit. Din nou, exemplul străzii este elocvent, ea fiind deschisă tuturor, câtă vreme lumea respectă siguranța și confortul celorlalți trecători.

A-și însuși Al treilea drept este însușirea sau apropierea. Aici vorbim de exclusivitate sau de posibilitatea de a monopoliza beneficiile unui spațiu. Cu alte cuvinte, drepturile celorlalți sunt îngrădite. Apropierea ia mai multe forme, mai subtile sau mai agresive, dar de obicei perverse. Un exemplu agresiv este interzicerea zăbovirii, în vreme ce unul mai subtil este teșirea trotuarelor.
Cel puțin formal, interzicerea zăbovirii[157] lipsește încă din România, dar ea e larg răspândită în Statele Unite ale Americii (*cf.* Figura 84). Născută în anii 1990, ca motiv pentru arestarea bandelor criminale din Chicago, interdicția s-a răspândit ulterior ca metodă folosită pentru dispersarea grupurilor care pot deranja liniștea publică. Fără o definiție tehnică și juridică clară, zăbovirea a început de atunci să producă decizii arbitrare și abuzuri de putere polițienească.[158]

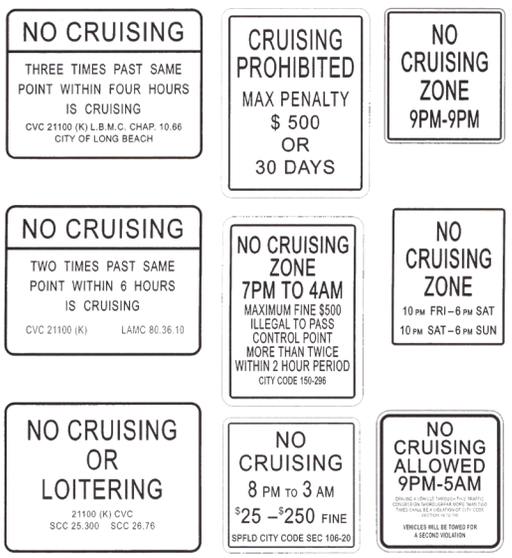

Figura 84. Interzicerea zăbovirii
Sursa imaginii: Armborst *et al.*, 2017: 237.

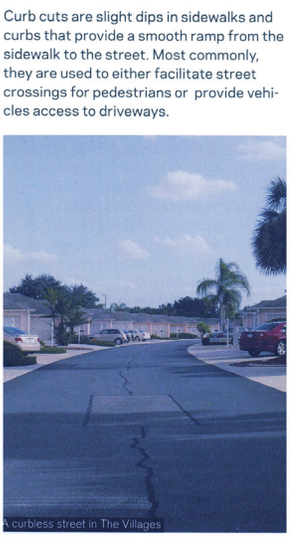

Figura 85. Străzi fără trotuar în The Villages (FL)
Sursa imaginii: Armborst *et al.*, 2017: 124

Al doilea exemplu este teșirea trotuarelor.[159] Și ea lipsește momentan din România, dar e foarte posibil să apară, odată cu răspândirea comunităților rezidențiale închise. Teșirea trotuarelor e benefică, atunci când domolește diferențele de înălțime între trotuar și carosabil. Ea devine perversă când dizolvă complet trotuarul, fie pentru a parca propria mașină, fie pentru a împiedica vizitatorii să își parcheze propriile mașini (*cf.* Figura 85).

157 *No loitering.*
158 *Cf.* Armborst *et al.*, 2017: 232ff.
159 *Curb cut.*

A transforma

Al patrulea drept este transformarea, temporară sau permanentă. Transformarea vine cu două condiții: respectul pentru vecini și interdicția de a produce pagube.

A hotărî

În fine, cel de-al cincilea drept este dispoziția, adică posibilitatea de transfera celelalte drepturi asupra altor persoane.

Control și calitate

Luate împreună, cele cinci drepturi alcătuiesc esența dreptului de proprietate asupra unui loc. Luate separat, ele dau naștere la următoarea întrebare: care este relația optimă între controlul și calitatea acelui loc? Sau, mai exact, există vreo legătură între variația gradului de control și schimbarea calității locului respectiv?

Concordanța

Răspunsul la cele două întrebări ține de un reglaj foarte fin în trei puncte.[160] Primul este suprapunerea între folosință și control sau, cu alte cuvinte, măsura în care utilizatorii unui spațiu îl controlează în funcție de interesul lor legitim. Aici exemplele sunt numeroase: de la stăpânirea propriei locuințe, la supravegherea spațiilor comune sau a celor publice.[161]
Evident, o suprapunere completă între folosință și control este imposibilă în orașul actual. Totuși, potrivirea lor atentă are două avantaje: pe de-o parte, persoanele sau grupurile care folosesc cel mai intens un anumit spațiu sunt, de regulă, și cele mai motivate să îl îmbunătățească și să își dedice timp pentru el. Iar pe de alta, un control mai pronunțat le oferă un o siguranță mai mare în spațiul respectiv, cultivându-le satisfacția și tratându-le comportamentul stingher în acel spațiu.

Responsabilitatea

Concordanța naște însă o problemă interesantă: competența propriu-zisă a utilizatorilor de a-și exercita controlul asupra unui anumit spațiu. Aici se aplică un principiu relativ simplu: grupurile care controlează acel spațiu trebuie să aibă motive întemeiate, informația necesară, precum și puterea de a o face, ele luându-și astfel un angajament pentru spațiul respectiv. Controlul este așadar o acțiune responsabilă, construită treptat, de-a lungul timpului.

Siguranța

Responsabilitatea mai are însă nevoie de ceva în plus: de siguranță. Siguranța indică nivelul de familiaritate și de încredere a oamenilor cu regulile dintr-un anumit spațiu. Atunci când cele cinci drepturi sunt clare și respectate, locurile devin sigure, în vreme ce ambiguitatea și conflictul produc confuzie.
Există patru soluții principale pentru reducerea conflictelor: tradiția, autoritatea (instituțională), toleranța și segmentarea. Tradiția sprijină percepția drepturilor spațiale, statornicindu-le și dându-le însemnătate. Autoritatea instituțională mediază între drepturile conflictuale și include grupurile mărginașe sau pe cele dezavantajate în viața urbană. Toleranța cultivă coexistența. Segmentarea leagă drepturile spațiale de contururile lor geografice sau de perioadele în care pot fi exercitate.
Astfel, într-un oraș prielnic controlul asupra spațiului este previzibil, responsabil și potrivit. Cu alte cuvinte:

> **In summary, a good settlement is one in which place control is certain, responsible, and congruent, both to its users (present potential, and future) and also to the structure of the problems of the place.[162]**
>
> (Lynch, 1981/2001: 220).

160 *Cf.* Lynch, 1981/2001: 208ff.

161 *Cf.* Jacobs, 1961/2011: 37ff.

162 Pe scurt, o așezare bună este cea în care controlul este cert, responsabil și adecvat, atât pentru locuitorii săi (prezenți și viitori), cât și pentru problemele specifice locului.

Întrebări de control

Următoarele întrebări servesc țintit la evaluarea controlului asupra spațiului din oraș, ele trebuind repetate ori de câte ori apar nemulțumiri fățișe:[163]

- Cui aparține locul de față? Sunt mai mulți proprietari? Dacă da, ce fel de proprietari?
- Există neclarități sau conflicte în exercitarea controlului asupra locului de față? Există vreun control neoficial sau neîndreptățit asupra lui?
- Cine are voie să fie aici și cine nu are voie?
- Cine impune regulile de folosință și pe cele de conduită? Cine trebuie să le respecte? Sunt împăcați utilizatorii cu aceste reguli? Se simt liberi să folosească spațiul și să se bucure de calitățile lui?
- Cine este îndreptățit să transforme locul de față și cine are voie să îi folosească resursele?
- Au instituțiile, persoanele sau comunitățile care controlează locul de față suficiente informații, motive și abilități pentru a-l controla eficient, echilibrat și transparent? Dacă nu, de ce nu?
- S-a schimbat vreodată controlul asupra locului de față? Apar intruziuni ale unor grupuri noi sau marginalizate? Mai există și alte grupuri cu un interes legitim, prezent sau viitor, care sunt excluse din controlul locului de față?

Retrasarea circumscripțiilor electorale

Unul din cele mai subtile exemple pe care l-am găsit despre control este retrasarea circumscripțiilor electorale.[164] Ea e importantă pentru că poate răsturna principiul reprezentativității democratice: în loc ca alegătorii să își aleagă reprezentanții, aleșii pot schimba alcătuirea votanților, schimbând contururile circumscripțiilor electorale.[165] Principiul e simplu: fie se sparg concentrările potrivnice de alegători în circumscripții diferite,[166] astfel încât ei să devină minoritari, fie se lipesc cu circumscripțiile cu votanții binevoitori între ele,[167] astfel încât să devină majoritari. Altfel spus, dezmembrarea diluează puterea alegătorilor, în vreme ce alipirea le-o crește.

Contra-măsura e, din nou, explicația simplă și clară. Afișul din Figura 87 este făcut tot de Centrul de Politici Urbane, în parteneriat cu Centrul Brennan pentru Justiție, de la Facultatea de Drept a Universității din New York. El explică, pe rând, importanța grupurilor de alegători, cea a geografiei, baza legală pentru retrasarea circumscripțiilor electorale, precum și flexibilitatea în negocierea contururilor actuale. Mai mult, el vine cu o suită de pași care produc circumscripții mai democratice. Toate scrise limpede și ilustrate cu bogat cu exemple.

Cotiera

Dacă retrasarea circumscripțiilor electorale e subtilă și trece neobservată, cotiera e de-a dreptul brutală (*cf.* Figura 86). Ea este soluția preferată de design pentru alungarea oamenilor fără adăpost. Dispuse suficient de des, cotierele decorative fac dormitul pe bancă imposibil.[168] Aparent funcțională, cotiera este metoda cea mai des întâlnită de control al spațiului public.

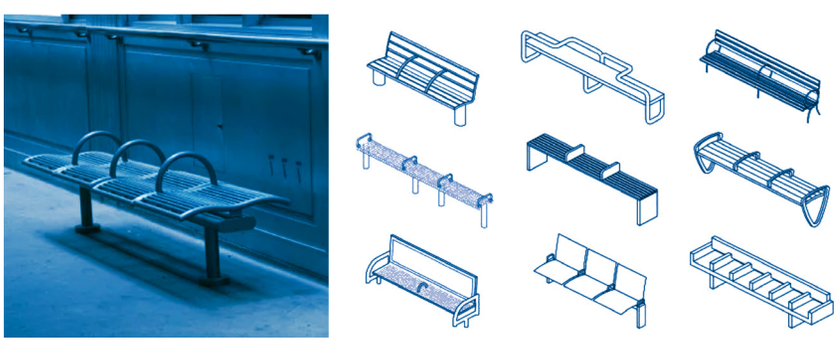

Figura 86. Cotiera
Sursa imaginii: Armborst *et al.*, 2017: 53.

163 *Cf.* Lynch, 1981/2001: 219f.

164 Sau, uneori, a celor de recensământ.

165 *Cf.* Armborst et al., 2017: 300ff.

166 *Cracking*

167 *Packing.*

168 De reținut că nu vorbim aici despre cotierele funcționale, care ajută persoanele vârstnice sau pe cele cu dizabilități să se sprijine sau să se ridice de pe bancă, ci doar despre cele care se ascund în spatele designului pentru a respinge persoanele fără adăpost.

Forma în sine nu spune foarte multe

Oamenii asociază uneori circumscripții de formă ciudată cu unele necompetitive. Dar, uneori, există motive întemeiate pentru care acestea au o formă ciudată. Comunitățile (inclusiv comunitățile minoritare protejate de Legea privind dreptul la vot), geografia și limitele municipale nu formează întotdeauna forme ordonate. Uneori, există atât de mulți membri ai unui partid politic într-o zonă, încât nicio combinație de circumscripții nu ar putea crea o concurență puternică între partide (în plus, modificarea limitelor este doar un factor dintre mulți alții care determină competiția politică.)

De fapt, concentrarea pe forme simple de delimitare poate crea unele probleme importante. De exemplu, o rețea ordonată ar diviza inevitabil comunitățile și ar grupa alegătorii în moduri care să avantajeze un partid sau altul. S-ar putea să existe o concurență mai mare într-o circumscripție cu un amestec uniform de fermieri și de locuitori ai orașului - dar asta s-ar putea să nu conducă la o reprezentare semnificativă pentru acele comunități.

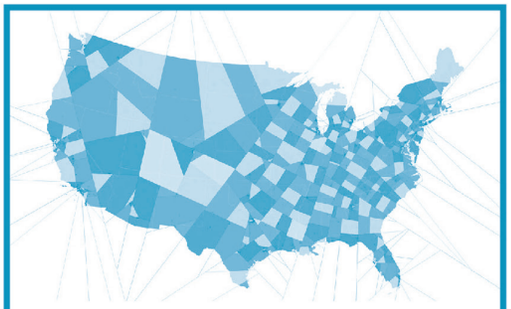

Această propunere de delimitare, creată cu un algoritm simplu, ar putea funcționa dacă liniile ordonate ar fi scopul final. Dar comunitățile nu se încadrează în linii clare, iar propuneri ca aceasta subminează scopul de bază al delimitării – reprezentarea corectă pentru comunitățile existente în teritoriu.

Dacă îți pasă publice, atun

CUN CIRC

Comunități cu in comune

O delimitare bun comunitățile de caracteristici soci rasiale, economic geografice comu reprezentare sem nivel local, statal Identificarea com păstrarea lor unit cele mai importa ale procesului de limitelor.

ACUM, puteți lucra pentru a crea limite mai bune

Implicați-vă! Responsabilizați specialiștii, fiind atenți la procesul de redesenare a limitelor și fiți vocali. Dacă veți proceda astfel, este foarte probabil ca vocea să vă fie auzită, iar aceștia să fie mai puțin predispuși să manipuleze procesul în interesul propriu.

Deveniți expert!

În primul rând ar trebui să învățați cum funcționează redesenarea limitelor la voi în stat. Care sunt criteriile de delimitare pentru ele? Care sunt oportunitățile pentru implicarea în proces? Puteți folosi informațiile din acest poster pentru a începe!

Educați media!

Arareori presa relatează situația din teren într-un mod detaliat. Fiți experții din comunitate de la care presa poate obține informații valoroase și corecte despre delimitare.

Participați la audieri!

Unele state impun ca procesul de delimitare să fie unul transparent. Dacă procesul nu e unul deschis, atunci ar trebui să solicitați acest lucru. Formați grupuri informate, care pot participa și care pot pune întrebări în cadrul dezbaterilor publice.

Uniți-vă forțele!

Există grupuri care se ocupă cu redesenarea limitelor. Aflați care sunt acele grupuri din zona dumneavoastră și implicați-vă. Dacă nu există, formați unul!

Desenați propriile hărți

Cu cât desenați hărți mai clare și mai detaliate, cu atât mai bine. Prezentați-le apoi în întâlnirile publice dedicate procesului de redesenare și transmiteți-le mai departe către legiuitori.

Trageți un semnal de alarmă!

Dacă limitele finale dezbină comunități, aveți dreptul să luați măsuri legale. Procesele sunt complicate, dar puteți apela la experți sau ONG-uri care sunt dispuși să vă ajute - mai ales în cazurile minorităților discriminate.

Figura 87. Know Your Lines

Sursa imaginii: Centrul de Pedagogie Urbană[169]

169 Afișul se poate descărca de la adresa: https://bit.ly/3suGWxO [17.05.2022].

de puterea politică, de reprezentare și de politicile
ci îți pasă de redesenarea limitelor circumscripțiilor.

IOAȘTE LIMITELE CUMSCRIPȚIEI TALE!

Cum se comportă circumscripția ta? O formă amuzantă poate face totuși un cartier bun. Să aruncăm o privire la două zone și la factorii care – sau care nu – oferă o reprezentare semnificativă.

terese

ă ajută
oameni cu
ale, culturale,
ce sau
ne să asigure o
nificativă la
și federal.
unităților și
ară sunt printre
nte obiective
redesenare a

Geografia

Munți, râuri, insule, lacuri, deșerturi și alte caracteristici fizice și geografice pot modela granițele comunității. Circumscripțiile bune țin cont de aceste aspecte ale geografiei, chiar dacă în final se obțin forme complicate.

Limite politice

Granițele orașelor și județelor pot servi drept *proxy* pentru grupuri de oameni care împărtășesc un interes comun. Când legiuitorii sunt din Chicago, Des Moines, Oklahoma City sau Berkeley, avem o idee, corectă sau greșită, despre oamenii pe care îi reprezintă și despre politicile pe care le susțin.

Compactitate

Circumscripțiile compacte arată frumos pentru că au forme destul de regulate. Oamenii din zonele compacte trăiesc relativ aproape unul de celălalt, iar acest lucru ar putea însemna că împărtășesc caracteristici și că au preocupări comune. Dar, uneori, formele obișnuite pot segrega comunități. Din acest motiv, este important să vă asigurați că luați în considerare compactitatea alături de ceilalți factori enumerați aici.

Legea privind dreptul la vot

Legea privind dreptul la vot a fost adoptată în 1965 pentru a se asigura tuturor comunităților minoritare șanse egale de a alege candidații la alegeri. Când noile circumscripții diluează puterea de vot a minorităților, Legea privind dreptul la vot poate permite oamenilor să conteste planul circumscripției în instanță.

Legea privind dreptul la vot

Redesenarea circumscripțiilor este un proces politic ghidat de principii demne, dar concurente. Din acest motiv, trebuie să existe loc de compromis între principii și între circumscripții. Nu există o modalitate ideală de a redesena limitele. Cel mai bun mod de a asigura districte bune este printr-un proces incluziv și transparent, care echilibrează criteriile enumerate aici.

CE UTEȚI ACE?

MAI TARZIU, puteți lucra pentru a crea un proces de redesenare mai bun

Nu există o metodă ideală de redesenare a cirrcumscripțiilor, dar mai jos sunt câteva idei pe care le puteți promova atunci când acest proces are loc.

Faceți publice datele!

Datele politice și demografie ar trebui să fie puse la dispoziția tuturor celor interesați. Acest lucru ajută comunitățile să se implice și mențin politicienii responsabili.

Solicitați audieri publice!

Audierile publice de dinainte și de după redesenare oferă populației ocazia de a pune întrebări și de a oferi sugestii. Solicitând specialiștilor să explice procesul de redesenare, scade riscul de manipulare a datelor.

Solicitați diversitate!

Un grup de experți cu reprezentanți din mai multe comunități poate contribui semnificativ la obținerea unei circumscripții diverse. Acest lucru va însemna că mai multe comunități vor avea un cuvânt de spus în deciziile politice.

Promovați independența!

O echipă de experți corect formată, cu reprezentați din mai multe comunități, va elimina riscul existenței unor politicieni care urmăresc doar interesul propriu.

Stabiliți mărimea potrivită!

O echipă formată din 7 până la 15 experți este suficientă pentru a putea delimita cu succes o circumscripție, fără blocaje pe parcurs.

Mențineți echilibrul!

O echipă echilibrată, cu experți din mai multe partide politice va asigura o redesenare echilibrată a limitelor, fără a favoriza un anumit partid.

04

Concluzii

4. CONCLUZII

A sosit momentul pentru câteva concluzii. Din schița lui Lynch am preluat doar cinci criterii ale performanței urbane: viabilitatea, claritatea, potrivirea, accesibilitatea și controlul. Nu ne-am atins de eficiența și de echitatea orașului, deoarece am fi depășit prea mult fundamentul pe care ni-l oferea chestionarul. Ele vor rămâne, așadar, teme viitoare de gândire.
Revenind, am văzut că fiecare criteriu vine cu dimensiunile lui. Unele sunt deja măsurabile, în vreme ce altele mai trebuie studiate. Multe din ele acționează direct asupra locuitorilor orașului, influențându-le astfel percepția. Cum și în ce măsură rămâne încă de văzut.

Important e că multe dimensiuni pot fi îmbrăcate frumos. Aici stă mesajul principal al schiței. Dovadă stau exemplele pe care le-am ales, fie că vorbim de proiecte de infrastructură, ca la viabilitate, fie că vorbim de afișe sau de manuale, ca la accesibilitate. Mesajul vine însă cu două implicații serioase:

- Pentru locuitori: gustul pentru frumos se cultivă în timp îndelungat. Rafinamentul apare doar atunci când frumusețea orașului nu mai ține de vârsta clădirilor care îl alcătuiesc. Iar pentru o percepție justă a frumosului e nevoie de efort, uneori de unul susținut.
- Pentru urbaniști și pentru arhitecți: estetica e strâns legată de majoritatea criteriilor de performanță a orașului, ea având trei roluri importante: comunicarea, confortul și experimentul. În primul ei rol, ea traduce politicile urbane, reglementările, operațiunile urbanistice și proiectele într-un limbaj simplu și atrăgător pentru locuitori. Astfel, un oraș care comunică bine se face mai ușor înțeles și mai apreciat. Când îmbracă cel de-al doilea rol, estetica se transformă în design. Aici contează compoziția și detaliul. Compoziția ordonează, în vreme ce detaliul dă scară umană orașului. Iar la final, experimentul, care e crucial pentru a testa ce merge și ce nu merge în estetică. În situația în care percepția frumuseții din oraș e un subiect obscur, experimentul vine și îi forțează limitele, punând întrebări și căutând răspunsuri. Dintre toate, experimentul ni se pare de departe cel mai important pentru cultura construită din România.

Rămân însă și câteva întrebări deschise:

- Dacă înălțimea, fereastra și materialul de fațadă domină percepția frumosului în orașele din România, care e legătura între ele? Sau, cu alte cuvinte, sunt ele strâns legate într-o singură idee sau leagă lumi diferite?
- Cât de adânc înrădăcinate sunt imaginile stereotipe ale oamenilor despre orașul frumos? Cât de ușor se pot reașeza ele într-o altă perspectivă?
- Cât de dispusă e lumea să experimenteze cu percepții și cu senzații noi în oraș și cum evoluează gustul pentru cultura construită?

Sperăm, așadar, ca schița să se dovedească utilă ca punct de pornire pentru alte exerciții de estetică urbană.

BIBLIO
GRAFIE

BIBLIOGRAFIE

Armbrost, T., D'Oca, D., Theodore, G. și Gold, R. (2017), **The Arsenal of Exclusion and Inclusion**. New York (NY): Actar.

Asociația Metodelor Alternative de Integrare Socială (AMAIS) și Banca Mondială (2022), **Spații publice fără bariere. Recomandări pentru accesibilitate**. Ghidul este disponibil la adresa: https://bit.ly/3NBYpx3 [10.06.2022].

Elbert, K. B. și Neufeld, P. S. (2010), Indicators of a Successful Naturally Occurring Retirement Community: A Case Study, în ***Journal of Housing for the Elderly***, 24/3-4, pp. 322-334.

Howe, A. L., Jones, A. E. și Tilse, C. (2013), What's in a Name? Similarities and Differences in International Terms and Meanings for Older Peoples' Housing with Services, în ***Ageing and Society***, 33/4, pp. 547-578.

Jacobs, J. (1961/2011), **The Death and Life of Great American Cities**. New York (NY): Modern Library.

Lefaivre, L. și de Roode, I. (ed.) (2002), **Aldo van Eyck. The Playgrounds and the City**. Rotterdam: NAi Publishers.

Levine, J, Grengs, J. și Merlin, L. A. (2019), **From Mobility to Accesibility. Transforming Urban Transportation and Land-Use Planning**. Ithaca (NY): Cornell University Press.

Lynch, K. (1981/2001), **Good City Form**. Cambridge (MA): The MIT Press.

Maptionnaire (f.a.), **How Community Engagement Can Help in Creating Better Cities? Advantages of Digital Map-based Services for Urban Planning and Beyond.** Text disponibil la adresa: https://bit.ly/3qFbFrc [17.05.2022].

Maslow, A. (1943), A Theory of Human Motivation, în ***Psychological Review***, 50, pp. 370-396.

Meerow, S., Newell, J. P. și Stults, M. (2016), Defining Urban Resilience: A Review, în ***Landscape and Urban Planning***, 147, pp. 38-49.

New York City Comptroller Scott M. Stringer, Bureau of Policy and Research (2017), **Aging with Dignity: A Blueprint for Serving NYC's Growing Senior Population**. Raport disponibil la adresa: https://on.nyc.gov/3xPG0b8 [17.05.2022].

Oswald, F. și Baccini, P. (2003) **Netzstadt. Einführung in das Stadtentwerfen.** Basel: Birkhäuser.

Pullin, G. (2009), **Design Meets Disability**. Cambridge (MA): The MIT Press.

Raffaelli, B. (2020), **The Fast Guide to Accessibility Design**. Amsterdam: BIS Publishers.

Sadik – Khan, J. și Solomonow, S. (2016), **Street Fight. Handbook for an Urban Revolution**. New York (NY): Penguin Books.

Schiller, P. L., Bruun, E. C. și Kenworthy, J. R. (2010), **An Introduction to Sustainable Transportation. Policy, Planning and Implementation**. Londra: Earthscan.

Snowden, F. M. (2020), **Epidemics and Society. From the Black Death to the Present.** New Haven (CT): Yale University Press.

Venturi, R., Brown, D. S., Izenour, S. (1998), **Learning from Las Vegas.** Londra: The MIT Press

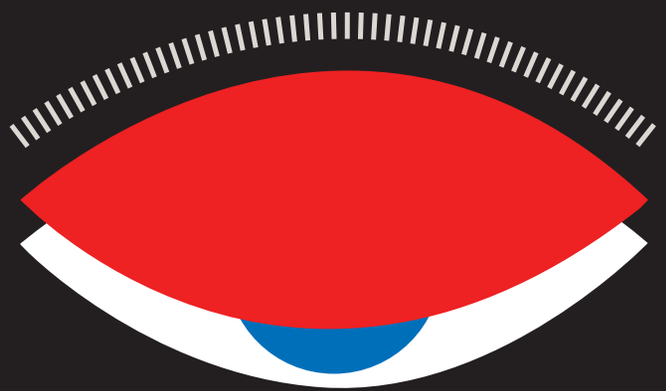

ISBN 978-973-0-36649-5